

ZATOČENIŠTVO NIKOLE MODRUŠKOGA KOD KRBAVSKIH KNEZOVA G. 1462.

Mislav Elvis LUKŠIĆ
Pula

UDK 949.75:929 Nikola Modruški
Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 31. XII. 1999.

*Posvećeno generalu Blaškiću i ostalim
zatočenim hrvatskim braniteljima!*

U ovome radu pisac raspravlja o slučaju otmice, utamničenja i ucjene modruškoga biskupa Nikole Kotoranina (g. 1461.-1480.) - poznatijeg kao Nikola Modruški - što ih je g. 1462. poduzeo Krbavski knez Karlo mlađi Kurjaković uz privolu svoga rođaka kneza Ivana Kurjakovića, te uz pomoć nekih svojih pouzdanika. Događaji su to, naime, koji do sada - osim usputnih osvrtanja - nisu zadobili veću pozornost u hrvatskoj povijesnoj znanosti. Te se tadašnje nevolje jednog od najistaknutijih hrvatskih humanističkih umnika, prelata i diplomata svoga doba mogu danas djelomično spoznati zahvaljujući sadržaju dvaju u znanosti već zapaženih pisama iz epistolarija zadarskoga nadbiskupa Maffea Vallaressa (g. 1450.-1495.), što se čuva u Vatikanskoj apostolskoj biblioteci unutar knjižnice *Barberiniana*, a koja nam svjedoče o njegovom posredovanju u tom nesvakidašnjem slučaju, o kojem znamo još ponešto zahvaljujući jednom posredničkom izvještaju mletačkoga Vijeća umoljenih, kao i jednoj buli pape Pija II. (g. 1458.-1464.) iz Vatikanske tajne pismohrane izravno vezanoj za ta zbivanja. Nije, naravno, isključeno da u nekoj od pismohrana postoji još pokoji izvorni zapis, koji nam ubuduće može upotpuniti spoznaju svih ovih događanja.

Kao što je - sagledavajući ih u slijedu tamošnjih višegodišnjih zbivanja - razvidno iz dvaju Vallaressovih pisama od 10. srpnja 1462. godine, nezadovoljni time što je još pred dvije godine sjedište s naslovom dotadašnje krbavske biskupije premješteno iz njihove Krbave u Modruš, koji je tada u dominiju velikaških im suparnika Frankapana, knezovi dočekaše prigodu, pa otmicom, utamničenjem i potom ucjenom zatočenog modruškoga biskupa, čovjeka od frankapanskog povjerenja, nastoje na silu iznuditi da papa Pio II. ponovno vrati biskupijsko sjedište odnosno naslov u Krbavu ili da pak ustanovi novu biskupiju u njihovu dominiju razmjerno prihodu s tamošnjih dobara. Ta se otmica inače dogodila najranije negdje sredinom svibnja, ili možda nešto kasnije u toku svibnja odnosno lipnja, s obzirom da iz jedne sačuvane biskupove isprave znamo da je 14. svibnja još uvijek bio na slobodi u svome modruškom sijelu. Osim spomenutog glavnog zahtjeva, velikaši prisiljavaju biskupa na to da ima nastojati da ih se odriješi od crkvenih kazni u koje su upali zbog teških grijeha počinjenih njegovom otmicom i utamničenjem, te na to da istodobno mora na sebe preuzeti svu krivnju za cijeli slučaj, a traže i da njegov poznanik, zadarski nadbiskup Vallaresso, osobno zajamči da će se izvršiti sve ono što biskup prisegom obeća prije svoga oslobođenja. Sve je ovo zadarskome nadbiskupu dojavio zatočenik svojim pismom. Kao što je vidljivo iz Vallaressovih pisama biskupu Nikoli Modruškom i Krbavskome knezu Ivanu, nadbiskup nije pristao biti osobnim jamcem, ali je, nagovarajući kneza da biskup bude odmah oslobođen, a biskupa da radi svoga spasa - koliko je do njega - ipak pristane na njihove zahtjeve, obećao da će učiniti sve u granicama svojih moći da slučaj bude sretno razriješen, kao i da naide na razumijevanje pri Svetoj Stolici, samo ako knezovi pokažu dobru volju i puste biskupa.

Sadržaj ovih dvaju pisama, objavljenih u Italiji još pred tri četvrt stoljeća, svakako nam značajno upotpunjuje spoznaju tih dramatičnih zbivanja, koja su u povijesnoj znanosti donekle poznata još od prošlog stoljeća, ponajprije zahvaljujući izvještaju mletačkoga Vijeća umoljenih od 12. kolovoza 1462. godine, što je svojedobno objelodanjen i u Mađarskoj i u Hrvatskoj, a koji govori o mletačkome posredovanju u tome slučaju na pismeno traženje pape Pija II. putem njihova tajnika Dominica Stelle. Preko njega su Kurjakovići u srpnju zatražili mletačko pismeno jamstvo za to da biskup, vraćajući se na slobodu, neće raditi protiv njih po pitanju krbavske biskupije, niti će im se svetiti zbog nasilničkog postupka prema njemu, čemu su Mlečani - uz pristiglu im pismenu potporu pape - u kolovozu i udovoljili, te ponovno k njima odaslali Stellu s tim pismenim jamstvom.

Pošto su Kurjakovići mletačkome izaslaniku još u srpnju iskazali jasnu odluku za puštanje na slobodu Nikole Modruškog bez preuzetnih uvjeta - a o čemu je Sveta Stolica, osim iz Mletaka, bila zatim kao o činjenici obaviještena i putem zamolbe za odrješenje biskupovih otmičara od crkvenih kazni, što bijaše pristigla preko samog netom oslobođenog biskupa - papa je bulom izdanom u Pienzi 13. kolovoza 1462. godine (dosad stručno i znanstveno neobrađivanom u nas), upućenom opatu benediktinskog samostana Sv. Jurja Koprivskog pod Obrovcem Matiji de Baronellisu, dao istome ovlast da radi biskupova oslobođenja udijeli milost oprosta odnosno odrješenja od izopćenja i svih ostalih crkvenih i vremenitih kazni, presuda i zaveza, po crkvenom pravu u prethodnoj prigodi oglašanih i primijenjenih protiv Karla Krbavskog i svih ostalih pojedinaca na kojigod način umiješanih u otmicu, utamničenje i ucjenu crkvenog dostojanstvenika, uključujući tu i ukidanje crkvene zabrane proglašene nad pojedinim - očito kneževskim - gradovima, varošima i mjestima, da bi im potom opat imao nametnuti pokajanje pokorom.

Sve ovo navodi na zaključak da su knezovi u kratkom razdoblju zbog određenih razloga u biti odustali od svojih ključnih ranijih (neostvarivih) zahtjeva glede biskupijskoga sjedišta navedenih u Vallaresovim pismima. Modruški biskup Nikola Kotoranin dakle - i to bez da su knezovi Krbavski uspjeli u svome glavnom naumu vraćanja biskupskoga sjela u njihovu Krbavu - ipak biva pušten na slobodu, po svemu sudeći još negdje tijekom poomaklog srpnja ili najkasnije početkom kolovoza, da bi ga koncem te 1462. godine papa imenovao za svoga poslanika kod posljednjega bosanskog kralja Stjepana Tomaševića.

I.

U Vatikanskoj apostolskoj biblioteci unutar knjižnice *Barberiniana* čuva se sadržajem zanimljiv i za povjesnicu vrijedan rukopisni svezak zadarskoga nadbiskupa Maffea Vallaressa, što sadrži veliki broj - uglavnom nadbiskupovih - pisama, koja potječu iz prva tri desetljeća njegova gotovo polustoljetnog nadbiskupovanja (g. 1450.-1495.). Epistolarij - koji na koricama nosi naslov "*Maffei Vallaressi archiepiscopi Hyadrensis epistolae et orationes*", a unutra pak na početku napisa "*Regestum litterarum*"¹ - u hrvatskoj je povijesnoj znanosti postao šire poznat krajem prošloga stoljeća, kada je Luka Jelić u Akademijinim *Starinama* objavio svoj rad o njemu, objelodanjujući pritom priličan dio njegova sadržaja, i time ga u

---

¹ Usporedi - *BAV - Barb. Lat.* 1809, 689 stranica.

tom dijelu učinio mnogo dostupnijim našoj znanstvenoj i stručnoj javnosti.² Međutim, uslijed očite ograničenosti prostorom, Jelić se odlučio na samo djelomično objavljivanje tog opsežnog rukopisa, proizvoljno birajući iz njega dokumente za objavu, ograničavajući se u svome radu od šestdesetak stranica na one koji su nastali do 1461. godine, iz čega jasno proizlazi da je veliki dio sadržaja pismovnika tom prigodom ostao neobjavljen.

U ovu drugu skupinu spadaju i dva izuzetno važna pisma nadbiskupa Vallaressa sastavljena 10. srpnja 1462. godine - jedno naslovljeno na modruškoga biskupa Nikolu Kotoranina (poznatijeg u literaturi kao Nikola Modruški), a drugo upućeno Krbavskome knezu Ivanu Kurjakoviću³ - koja su potom sredinom dvadesetih godina ipak zajedno objavljena u Italiji. S obzirom da se i prvo i drugo pismo odnose na ista povijesna zbivanja - naime, otmicu, zatočenje i ucjenu tog uglednog crkvenog dostojanstvenika od strane knezova Krbavskih sredinom g. 1462. - smatram da ih je vrijedno na istome mjestu obraditi skupa s jednim mletačkim izvještajem (objavljenim u prošlom stoljeću i u Mađarskoj i u Hrvatskoj) te

---

² Usp. - Luka JELIĆ - 1898., str. 33-94. Navodim doslovno Jelićev uvod tome radu, objavljen na 33. i 34. stranici, u kojem je opisao taj rukopis: "U Barberinskoj knjižnici u Rimu čuva se papirnati u finoj koži uvezani rukopis, u katalogu označen naslovom *'Maphaei Valaressi archiepi Hyadrensis epistolae'*, XXIX, 153; on zahvaća u dvadeset tabaka 710 stranica veličine 0.215 x 0.15 m. Tabaci nijesu jednaki; I-XIII (!) broji svaki po 36 stranica, IX-XVI (!) po 40, XVI-XVIII po 36, a zadnji, XX, 34 stranice; a izpisano je 669 (zapravo 689 - M. E. L.) stranica, ostale su pak neizpisane. Rukopis je napisan preporodnom sitnom kurzivom druge polovine petnaestoga vieka; obiluje kraticama poglavito u vlastitim imenima; nakitnih inicijala je malo, i prosto perom orisanih. Izpisane stranice su pobrojene arabskim brojkama; a pojedini komadi ne nose broja. Na rubovima gdje i gdje ima po koji naris, odnoseći se na tekst; česte su pak obrubne bilješke, označujuće sadržaj ili vrijednost pisma; n. p. *'epistola commendatitia et bona'*, *'bonum principium'*, *'do notitiarum eiusdem causae sibi commissae'*, *'lege hanc epistolam, quia digna et gravis est'*, itd. Premda pisar nije nigdje svoga imena zabilježio, iz susljedjaja pisama, kao i po obrubnim opazkama, kojih subjekt je često u prvoj osobi indikativnoga praesenta, sledi, da je cieli pismovnik, ako ne vlastoručna bilježnica samoga nadbiskupa Mafeja Vallaressa, a to barem pod njegovim očima izpisan. Sam Mafej spominje češće svoga pisara. Rukopis sadrži 565 poslanica, od kojih 552 spadaju na Mafejevo dopisivanje, a 32 su pisma različitih Mafeju suvremenih osoba, kano Fantina Vallaressa Kretskoga nadbiskupa, Trogiranca Ivana Subote i inih manje poznatih ličnosti. Mafejevo dopisivanje, koje zahvaća, sudeći po datovanim pismima, razdoblje 1450.-1479. god., predstavlja nam odnošaje zadarskoga nadbiskupa za trideset godina sa vrhovnim crkvenim vlastima u Rimu, sa Mletačkom vladom u Mletcima i njezinim organima po Dalmaciji i Istri, sa skoro svima dalmatinskim biskupima, sa svećenstvom zadarske nadbiskupije, sa hrvatskim banima i krčkim knezovima, i sa mnogobrojnim njegovim rođacima i prijateljima po Dalmaciji i Italiji. Regest sadrži, ne računajući pisma bez adrese i izprave (19 komada), Mafejevo dopisivanje sa 180 ličnosti. Uz javna pitanja dolaze i privatni posli; često je govora i o suvremenim događajima u Dalmaciji i pograničnim zemljama, Arbaniji, Bosni i Istri; ima viesti i o svjetskim suvremenim događajima. Mafej je bio humanista, te je vješto latinštinom pisao; mnogo njegovo pismo spominje kodekse klasika, stare spomenike, i monumentalne sgrade, koje su se za njegova nadbiskupovanja gradile u Zadru. U jednu rječ, Mafejev pismovnik nam je zrcalom javnoga i privatnoga života u Dalmaciji za druge polovine petnaestoga vieka. Farlati (*Illyr. Sacr.*, V, 122) i Ughelli (*Italia sacra*, V, 1426) znali su za ovaj rukopis, te vele, da sadrži pisma i besjede Mafejeve; ali besjedama nije traga. Izim samog jednog pisma (Farlati, n. mj.), sva pisma su dosele ostala neobjelodanjena. Pisma nijesu razporedjena susljednim kronologijskim redom. Mafej je istodobno prepisivao pisma, koja je sam šiljao i koja je primao na razne tabake, koji su pak bili napokon uknjiženi. Većina pisama nosi datum; mnogim se datum daje ustanoviti po susljednosti i predmetu; a zadnji dio pak su nedatovana. Često je upotrebljivan mletački datum, po kojem godina počimlje prvim ožujka."

³ Usp. - *BAV - Barb. Lat.* 1809, str. 197-201. Pogledaj priloge I.a-b i II.a-c.

jednom papinskom bulom (dosad stručno i znanstveno neobrađivanom u nas)⁴, dokumentima što nam također ponešto govore o tome, tim više što sva ova četiri povijesna vrela - sagledana zajedno - nadopunjujući se svojim sadržajem u značajnoj mjeri osvjetljaju taj u povijesnoj znanosti više puta spominjani, ali - kao što je vidljivo iz slijedećih rečenica - do sada nedovoljno raščlanjeni slučaj.

Navodeći ih po njihovim autorima te vremenu nastanka, uglavnom u cijelosti prepričavam sve one dosadašnje - većinom sasvim kratke - osvrte na ta zbivanja za koje znam, napisane od više naših i stranih istraživača do kraja 1999. godine. Jasno mi je pritom da je gotovo sigurno da bi se u literaturi našao još pokoji njihov kraći spomen, za kojeg u ovom trenutku ne znam, no zasigurno ne takav koji bi izmijenio moju ocjenu da su otmica, zatočeništvo i ucjena modruškoga biskupa Nikole Kotoranina g. 1462. - događaji svakako epizodnog, ali nikako sporednog značaja - do sada nezadovoljavajuće proučeni u historiografiji.

Koliko mi je znano, ta otmica, zatočeništvo i ucjena Nikole Modruškog po Kurjakovićima pojavljuje se prvi puta u suvremenoj (u širem smislu riječi) povijesnoj znanosti g. 1875. u prvom svesku budimpeštanskog diplomatskog zbornika Ivána Nagya i Alberta Nyárya naslovljenog "*Magyar diplomaciai emlékek - Mátyás király korából (1458.-1490.)*" u izdanju Mađarske akademije. Ondje je objavljen već spomenuti izvještaj mletačkoga Vijeća umoljenih od 12. kolovoza 1462. godine (o kojem ću više reći u nastavku), koji govori o mletačkome dvonavratnom posredovanju u ovome slučaju na traženje pape.⁵ Isti je izvještaj - uz manje pravopisne razlike - potom g. 1891. u Zagrebu predstavio hrvatskoj znanstvenoj i stručnoj javnosti i Šime Ljubić u desetom svesku svojih odnosno Akademijinih "*Listina o odnošajih između južnoga Slavenstva i Mletačke republike*", navodeći pritom i pismohransku oznaku te isprave ("*Secreta consilii rogatorum*", vol. XXI., c. 103. /kod mađarskog izdanja stoji - 102. - M. E. L./, u mletačkom arhivu").⁶

G. 1897. objavio je mađarski povjesnik Vilmos Fraknói u svome radu o životu, djelu i poznatoj knjižnici biskupa Nikole Modruškog pod naslovom "*Miklós modrusi püspök élete, munkái és könyvtára*" u petom svesku budimpeštanske književne smotre *Magyar Könyvszemle* svoje spoznaje o tim događajima iz 1462. godine. To ujedno - koliko znam - predstavlja prvi i, po mojoj prosudbi, ujedno i najpotpuniji dosadašnji pokušaj obrade tog pitanja. Iako se radi o osvrtu od ukupno tek jedne pune stranice, njegovu vrijednost ponajprije predstavlja činjenica da je on poznao najveći broj odnosnih vrela (ukupno četiri) od svih meni poznatih dosadašnjih istraživača koji su u svojim radovima spominjali te događaje. Naime, osim rečenog izvještaja mletačkoga Vijeća umoljenih od 12. kolovoza 1462. godine, te dvaju Vallaressovih pisama od 10. (u njega stoji krivo - 7. - M. E. L.) srpnja iste godine, pisac (istina, samo s par riječi) upozorava na postojanje bule pape Pija II. od 13. kolovoza 1462. godine unutar 507. sveska *Vatikanskih registara*, kojom Sveta Stolica na Nikolinu zamolbu odrješuje umiješane pojedince od crkvenih kazni zbog počinjenih zločina u ovome slučaju. Nisam primijetio u djelima kojima sam se služio pri pisanju ove rasprave da se itko

---

⁴ Usp. - *ASV - Reg. Vat. 507*, fol. 301r-v. Pogledaj prilog III.a-b.

⁵ Usp. - I. NAGY - A. NYÁRY - 1875., str. 180-181.

⁶ Usp. - Š. LJUBIĆ - 1891., str. 224-225.

više osvrtao na taj - za moje istraživanje ključan - dokument, iako to, naravno, ipak u potpunosti ne isključujem. Pisac prije toga kaže da je biskup Nikola Modruški, inače frankapanski pristaša, krajem proljeća g. 1462. otet i okovan zbog nezadovoljstva uvrijeđenih Krbavskih knezova Karla i Ivana činjenicom da je papa Pio II. još 4. lipnja 1460. godine preselio sjedište biskupije iz njihove Krbave u frankapanski Modruš. On spominje ucjenu biskupa kneževskim zahtjevima, kojima se od njega tražilo da ishodi od pape vraćanje sjedišta biskupije u njihovu Krbavu ili pak osnivanje nove biskupije u njihovom području. Također spominje da kneževi traže svoje oslobađanje od crkvenih kazni, kao i osobno jamstvo njegova poznanika, zadarskoga nadbiskupa Vallaressa, za ispunjenje tih uvjeta od strane biskupa Nikole, kada ovaj bude ponovno na slobodi. Govori nadalje i o nadbiskupovu nagovaranju otmičara da oslobode zatočenog crkvenog dostojanstvenika, ali i o njegovu odbijanju da bude osobnim jamcem takve ucjene pozivom na papu i mletačku vlast. Fraknoi potom naglašava papino traženje od Mlečana da posreduju za oslobađanje zatočenog biskupa kod Krbavskih, što ovi uz suradnju Svete Stolice u srpnju i kolovoza toga ljeta i čine preko tajnika Dominica Stelle. Iz svega zaključuje da knezovi Krbavski nisu uspjeli u ponovnom zadobivanju biskupije.⁷

Za neka od ovih događanja iz g. 1462. znao je i Vjekoslav Klaić, ali samo po - od strane Ljubića - objavljenom mletačkom izvješću. On ih doslovno u par riječi spominje u svome radu *"Rodoslovje knezova Krbavskih od plemena Gusić"* iz g. 1898., objavljenom u zagrebačkom časopisu *Rad JAZU* (knj. CXXXIV. /XLIX./), ne navodeći ime zasužnjenog modruškog biskupa kod knezova Krbavskih, a što ga papa nastoji osloboditi robije.⁸ Nešto više napisao je o tome g. 1901. u poznatoj knjizi *"Krčki knezovi Frankapani (od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka - od god. 1118. do god. 1480.)"*, izašloj u Zagrebu. Klaić ondje kratko govori o tom slučaju na osnovi izvještaja mletačkoga Vijeća umoljenih, ni tom prigodom ne spominjući biskupovo ime (očito zato jer se u tom izvještaju ono ni ne spominje). Kaže da su Krbavski knezovi, nezadovoljni preseljenjem biskupske stolice u frankapanski Modruš, zarobili i utamničili modruškog biskupa, te da je potom papa Pio II. zamolio Mlečane da posreduju u tome slučaju kako bi ga se oslobodilo. Zatim kaže da se 12. kolovoza u Mlecima znalo da su knezovi odlučili u potpunosti osloboditi biskupa, ali samo ako rečeni neće raditi protiv njih po pitanju krbavske biskupije, niti će im se svetiti radi svoga zatočeništva (kao što je vidljivo iz daljnjeg tijeka moje rasprave, Kurjakovići Mlečanima zapravo u pravom smislu riječi ničim ne uvjetuju biskupovo oslobađanje, već ga puštaju na slobodu tražeći zauzvrat mletačko - a preko njih, očito, neizravno i papinsko - jamstvo za buduće biskupovo ponašanje prema njima - M. E. L.).⁹

---

⁷ Usp. - V. FRAKNÓI - 1897., str. 3-4 (osobito bilješka 3 na str. 4).

⁸ Usp. - V. KLAJĆ - 1898., str. 211.

⁹ Usp. - V. KLAJĆ - 1901., str. 247.

Izvještaj mletačkoga Vijeća umoljenih o uhićenju i zatočeništvu modruškoga biskupa po Kurjakovićima poznao je i Marko Petričević, pa je pokušao raspravljati o njemu u svome radu pod naslovom "*Prijenos sijela biskupije krbavske s Udbine u Modruš (Pabirci po historiji biskupije senjske i krbavske ili modruške)*", objavljenome g. 1909. u zagrebačkom *Nastavnom vjesniku* (knj. XVII., sv. 6). Taj istraživač međutim - ne znajući za druga vrela o ovome slučaju, a očito ni za tadašnje historiografske spoznaje (ponajprije one V. Fraknóija) o životu Nikole Modruškog - upada u zamku nespominjanja biskupova imena u mletačkome izvješću od 12. kolovoza 1462. godine, pa neoprezno i sasvim krivo zaključuje da je otet njegov biskupski prethodnik Franjo Modrušanin kao jedan od glavnih čimbenika prijena sijela iz kurjakovićevske Krbave u frankapanski Modruš dvije godine ranije. Naravno da takva zabuna, nažalost, dovodi do toga da se cijela njegova - osim u tom osnovnom i prevažnom pitanju - inače sasvim zdravorazumska i prilično literarna raščlamba ovih zbivanja od pune dvije stranice ima smatrati promašenom.¹⁰

I kako to često biva u povijesnoj znanosti, takva Petričevićeva pogriješka u njegovome prilično zapaženom radu nije ostala bez odjeka. Očito znajući samo za mletački "bezimeni" izvještaj o zatočeništvu modruškoga biskupa kod knezova Krbavskih, istu stvar o "otmici i zatočenju Franje Modrušanina" - koliko zapazih u literaturi koju sam koristio - ponavljaju barem dva naša znanstvenika; Mihovil Bolonić u - unatoč ovome propustu - vrijednoj raspravi naslovljenoj "*Crkveni patronat na području senjsko-modruške biskupije*", što je objavljena g. 1973. u *Senjskome zborniku* (god. V.), u kojoj naglašava uspješnu papinu intervenciju i mletačko posredništvo u tome slučaju (objavljujući po Ljubičevićim "*Listinama*" u bilješci i glavninu sadržaja spomenutog izvještaja mletačkoga Vijeća umoljenih), pretpostavivši pritom - prilično slobodno - i zalaganje kneza Stjepana Frankapana za zatočenog biskupa,¹¹ a nedavno i Milan Kruhek u radu "*Pregled povijesnih zbivanja na području starohrvatske župe Krbave*", otisnutom g. 1997. u zborniku radova *Krbavska bitka i njezine posljedice*, prigodom čega spominje kneza Karla Krbavskog u glavnoj ulozi, kao i papinu uspješnu zamolbu za puštanje zatočenog biskupa.¹²

Izuzetan je prinos poznavanju tih događanja istraživanje Giovannija Mercatija, koji je u svojoj poznatoj raspravi "*Notizie varie sopra Niccolò Modrussense*", što je u nastavcima izašla u firentinskom časopisu *La Bibliofilia* (god. XXVI., g. 1924.-1925.), zapaženo upozorio na njih, iako se iz toga njegovog priloga ne razaznaje da, uz Vallarossova pisma, poznaje druga vrela o tom slučaju, niti dotadašnje osvrte u historiografiji. Najprije je u drugom nastavku te rasprave (sv. 8.-9.) sažeto priopćio da je g. 1462. Karlo, brat Krbavskoga kneza Ivana (u pitanju su zapravo prvi rođaci - M. E. L.¹³), zatvorio Nikolu Modruškog, kako

---

¹⁰ Usp. - M. PETRIČEVIĆ - 1909., str. 422-424.

¹¹ Usp. - M. BOLONIĆ - 1973., str. 227, 247-248.

¹² Usp. - M. KRUHEK - 1997.a, str. 65 (bilj. 20).

¹³ Mercati očito prevodi latinsku imenicu - *germanus*, koja se nalazi u Vallarossovom pismu knezu Ivanu, njenim osnovnim značenjem - brat, a ne njezinim drugim mogućim značenjem - bratić odnosno rođak, što ga ta riječ ima u govoru na mletačkim područjima (usp. - G. BOERIO - 1856., str. 811 /Zermàn/), ne uzevši pritom u obzir sa-držaj tada već objavljenih vrela iz kojih je sasvim razvidno da su Karlo, sin kneza Karla starijeg, i Ivan, sin kneza Tome, zapravo prvi rođaci. Istu je pogriješku - kao što je vidljivo u ovom mome radu - ponovilo i nekoliko naših istraživača.

bi ga prisilio da ishodi od pape vraćanje biskupije iz Modruša u Krbavu ili barem osnivanje posebne krbavske biskupije, da bi potom s dva pisma od 10. srpnja - jednim upućenim biskupu Nikoli, a drugim knezu Ivanu - posredovao Maffeo Vallaresso.¹⁴ U četvrtom nastavku iste rasprave (sv. 12.) otišao je korak dalje, pa je - upozorivši da se njima bavio i mons. P. A. Tioli - objavio ta dva pisma iz Vallaressova epistolarija (*Barber. Lat.* 1809, ranije XXIX, 153, str. 197-201) uz uobičajene egdotičke odmake od izvornika (pisma su potom ponovno objavljena g. 1937. u drugome, vatikanskom izdanju iste rasprave u *Opere minori (1917-1936)* - 4 unutar *Studi e testi*, sv. 79., str. 243-245). U kraćem komentaru uz ta pisma Mercati kaže da je prijenos sjedišta biskupije učinio nezadovoljnima Krbavske kneževe Karla i Ivana, koji su se, dočekavši prigodu, iskalili na biskupu Nikoli i zatočili ga, namjeravajući ucjenom za njegovo oslobađanje postići to da ovaj ishodi od pape vraćanje biskupijskog naslova u Krbavu ili barem njezino uzdizanje na zasebnu biskupiju s prihodima od postojećih dobara u njihovu dominiju, kao i to da postigne njihovo odrješenje od crkvenih kazni, koje su ovi navukli na sebe zbog nasilja nad biskupom. Ustvrdjuje zatim i kako su zatražili i da, za slučaj neispunjenja tih uvjeta, svojom osobom kao talac jamči zadarski biskup (zapravo nadbiskup, jer nadbiskupija u Zadru postoji od g. 1154. - M. E. L.) Maffeo Vallaresso. To je proisteklo dvama Vallaressovim pismima sastavljenim u Zadru dana 10. srpnja 1462. godine; jednim upućenim zatočenom Nikoli i drugim - kako kaže, opširnijim, otvorenijim i vrsnijim - knezu Ivanu. Zaključujući, Mercati naglašava da biskupija nije vraćena u Krbavu, pretpostavivši osim toga podosta slobodno (istina, uz ogradu) da je biskup oslobođen kao zadovoljština Vallaressu, te kako je možda potom poslan u Bosnu da bi se neko vrijeme sklonio od mogućih sličnih nevolja s tim velikašima u dijelu vlastite biskupije pod njihovim dominijem, što je - po njemu - na kraju proisteklo njegovim trajnim, iako ne u potpunosti dragovoljnim, izbjavanjem iz nje.¹⁵

Na ta se zbivanja iz g. 1462. sasvim kratko osvrnuo i Juraj Kocijanić g. 1927. u svome opširnom i zapaženom djelu "*Pape i hrvatski narod*", objavljenome u Zagrebu, ustvrdivši samo da su Krbavski knezovi Kurjakovići modruškoga biskupa bacili u tamnicu, te se papa živo zauzimao za njega i odlučno zahtijevao da ga se oslobodi.¹⁶ Isto je ponovljeno u nedavnom izmijenjenom i dopunjenom izdanju te knjige.¹⁷

Zatočeništva Nikole Modruškog kod knezova Krbavskih dotakao se u više svojih članaka i Nikola Žic. Najprije je to učinio u onome pod naslovom "*Knjižnica modruškog biskupa Nikole*", otisnutome u zagrebačkom *Nastavnom vjesniku* (knj. XLI., sv. 8.-10., g. 1932.-1933.), spomenuvši samo da je g. 1462. bio zatvoren u tamnici kod knezova Kurjakovića u Krbavi (iako je lako moguće da je biskup bio utamničen u Krbavi, u meni poznatim vrelima ne spominje se mjesto njegova zatočeništva, pa se ova tvrdnja ima smatrati samo piščevom slobodnom pretpostavkom - M. E. L.). Pritom on u tom sklopu spominje Ljubićeve "*Listine*", kao i Klaićevu knjigu "*Krčki knezovi Frankapani*".¹⁸ Nešto opširniji

---

¹⁴ Usp. - G. MERCATI - 1925., str. 256.

¹⁵ Usp. - G. MERCATI - 1925., str. 359-361.

¹⁶ Usp. - J. KOCIJANIĆ - 1927., str. 153.

¹⁷ Usp. - J. KOCIJANIĆ - 1998., str. 177.

¹⁸ Usp. - N. ŽIC - 1933.d, str. 344.

osvrt na ta zbivanja ponudio je u članku *"Modruški biskup Nikola i propast Bosne"*, objelodanjenom g. 1937. u sarajevskom hrvatskom narodnom kalendaru *Napretku* za tada predstojeću 1938. godinu. Žic ondje kaže da je Nikola Modruški g. 1462. bio žrtvom osvete knezova Kurjakovića, jer je, kao i njegov prethodnik Franjo, podupirao prijenos biskupskog središta iz njihove Krbave u Modruš njihovih protivnika Frankapana. Stoga ga je Karlo Kurjaković zarobio, doveo u Krbavu (ponovljena ista piščeva slobodna pretpostavka - M. E. L.) i bacio u tamnicu, gdje su ga on i njegov brat Ivan (u pitanju su, kako reko, zapravo prvi rođaci - M. E. L.) držali zatvorena, tražeći da od pape ishodi povratak sjedišta biskupije na staro mjesto ili barem osnutak zasebne krbavske biskupije sa sjedištem u njihovoj Krbavi. Zatim kaže da se Nikola u nevolji pismom iz tamnice obratio za pomoć svome drugu, uglednom zadarskom piscu i biskupu (zapravo nadbiskupu - M. E. L.) Maffeu Vallaresso, koji je potom iz Zadra dana 10. srpnja 1462. g. otposlao dva pisma - jedno Nikoli, a drugo knezu Ivanu - za koja ustvrđuje da su sačuvana, ne ukazavši pritom na to gdje se nalaze, niti tko ih je i gdje objavio. Navodeći po osobnom izboru dvije rečenice iz tih pisama, Žic naglašava da u svome odgovoru nadbiskup tješi Nikolu izjavom da živo radi za njegovo oslobođenje, a da kneza Ivana zaklinje da oslobodi biskupa, jer se ovakovo nasilje ne bi moglo odobriti ni Turcima. Pisac potom suvislo - iako poznatim izvorima zasad nepotvrđeno - pretpostavlja da se Vallaresso obratio za pomoć papi i mletačkim vlastima, ali da to posredovanje nije odmah donijelo koristi, jer da je modruški biskup još u kolovozu čamio u tamnici (kao što je vidljivo iz nastavka ovog rada, biskup je pušten na slobodu u podmaklom srpnju ili najkasnije na samom početku kolovoza - M. E. L.). I ovdje bez približih podataka upozoravajući na deseti svezak Ljubićevih *"Listina"*, Žic na osnovi toga kaže da je Pio II. zamolio Mlečane da sklone rečene knezove na popuštanje, kao i to da su potom Kurjakovići bili gotovi osloboditi Nikolu s njegovim stvarima, ako im ovaj obeća (iz izvještaja se zapravo vidi da oni traže mletačko obećanje odnosno jamstvo za biskupa - M. E. L.) da neće raditi protiv njih po pitanju krbavske biskupije, niti zato što su ga držali u tamnici.¹⁹ Uglavnom iste stvari Nikola Žic ponovio je i u drugome nastavku svoga članka *"Modruški biskup Nikola (Njegov život u domovini, prije polaska u Italiju)"*, izašlome g. 1938. u splitskom *Jadranskom dnevniku* (god. V., br. 159). Ipak, vrijedna su osvrtu pojedina - ranije neobjavljena - dodatna piščeva zapažanja i pretpostavke o tim zbivanjima. Tako prenosi zanimljivo Mercatijevo mišljenje, kojim ovaj tvrdi da je mogući razlog pojavljivanja Nikole Modruškog pod dvostrukim naslovom *"episcopus Modrussiensis et Corbaviensis"* u njegovoj poznatoj ispravi iz rujna (zapravo listopada - M. E. L.) g. 1461., upravo obzir prema razlučenim knezovima Kurjakovićevima zbog rečene selidbe biskupijskog sjedišta. Također je zanimljivo da u ovome prilogu - za razliku od prethodnoga, gdje točno iznosi da je kneza uhitio Karlo Kurjaković - krivo tvrdi da je biskupa zarobio knez Ivan, iako Vallaresso izrijekom kaže da ga je dao uhititi Karlo (što uostalom potvrđuje i papinska bula, koju ću obraditi u nastavku) uz Ivanovu privolu. Potrebno je napomenuti da Žic ovdje upozorava na Mercatijevo bavljenje tim slučajem, učinivši to - koliko znam - kao prvi od naših istraživača. Treba, međutim, također naglasiti da je njegova tvrdnja u tom napisu, kojom kaže da je Nikola Modruški proveo zimu 1961. na 1962. godinu u tamnici kod Kurjakovićevih, potpuno neutemeljena i

---

¹⁹ Usp. - N. ŽIC - 1937.a, str. 54.

promašena pretpostavka, kao što je vidljivo iz daljnjeg tijeka moje rasprave. Logična je njegova završna primjedba, kojom ustvrđuje da su u biti knezovi Krbavski ipak popustili i ublažili svoje uvjete, te na koncu vjerojatno morali priznati faktično biskupijsko stanje i pustiti biskupa da se slobodan vrati u Modruš, a da papa nije popustio u prijeporu. Nastavak, u kojem - čini mi se, pomalo po uzoru na Mercatija - tvrdi da je Nikola Modruški oprostio svojim otmičarima, a da su mu oni valjda i kasnije na svojem području biskupije stvarali neprilike, te da ga je možda zbog toga, kao i iz želje da ga nagradi zbog pretrpljene nepravde, papa krajem godine poslao u Bosnu, opet spada u područje pomalo preuzetnih pretpostavki.²⁰ No bilo kako bilo, treba reći da je Nikola Žic u nas tim zbivanjima do sada posvetio najviše rečenica, pa i ako je u kojoj od njih dopustio mašti veći utjecaj nego je to poželjno kod povjesničara, to presudno ne umanjuje vrijednost njegovog truda.

U isto vrijeme kad i prethodni istraživač, te događaje - ali samo s par riječi i bez popratnih podataka - spominje i Arnolfo Bacotich u svome kratkom napisu pod naslovom "*Della iscrizione tombale di Niccolò Machinense da Cattaro, vescovo di Modrussa, † in Roma 1480*", objavljenom g. 1937. u 22. svesku časopisa *Archivio storico per la Dalmazia* u Rimu, gdje piše da je Nikola Modruški bio zatvoren kod knezova Krbavskih u Hrvatskoj.²¹

U svome poglavlju o kralju Stjepanu Tomaševiću unutar Napretkove knjige "*Poviest hrvatskih zemalja Bosne i Hercegovine od najstarijih vremena do godine 1463.*", objavljene g. 1942. u Sarajevu, spominje ih i Marko Perojević, koji pozivom na Ljubiceve "*Listine*" sasvim kratko ustvrđuje da se u kolovozu g. 1462. modruški biskup nalazio u tamnici Krbavskih kneževa, te je Mletačka republika na papinu molbu posredovala da ga puste na slobodu (kao što već rekoh, biskup je najkasnije početkom kolovoza na slobodi - M. E. L.).²²

Unutar rukopisne ostavštine Kamila Dočkala poznate kao *Povijest pavlinskih samostana u Hrvatskoj*, koja se čuva u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, nalazi se i rukopis "*Samostan bl. Djevice Marije na Ospu u Novom*" (XVI, 29a /7/) nastao g. 1945., u kojem pisac u dijelu u kojem govori o vezi kneza Martina Frankapana i biskupa Nikole Modruškog sa samostanom novljanskih pavlina - o čemu ću reći nešto više u nastavku - kratko spominje i zatočeništvo rečenog biskupa kod Kurjakovića. Dočkal tvrdi, pozivajući se na V. Klaića, da je Modruški bio utamničen kod knezova Krbavskih sve do 12. kolovoza 1462. godine (ponavljam da je biskup tada zasigurno već na slobodi, kako je vidljivo iz nastavka moga članka - M. E. L.), koji su ga pustili zahvaljujući posredovanju pape Pija II. i Mlečana.²³

G. 1965. spomenuo je te događaje u vezi s otmicom i ucjenom Nikole Modruškog i Miroslav Kurelac, i to u svom prilogu za šesti svezak zagrebačke *Enciklopedije Jugoslavije* naslovljenome "*Nikola Modruški (N. Kotoranin, N. iz Majina, N. Machinensis)*", gdje samo kratko kaže da ga g. 1462. Krbavski knezovi Kurjakovići stavljaju u zatvor, kako bi na taj način iznudili od pape osnivanje posebne krbavske biskupije, no da bijaše oslobođen na

---

²⁰ Usp. - N. ŽIC - 1938., str. 11.

²¹ Usp. - A. BACOTICH - 1937., str. 400.

²² Usp. - M. PEROJEVIĆ - 1942., str. 565 (bilješka 33).

²³ Usp. - ARHIV HAZU - XVI, 29a (7), str. 13.

intervenciju pape i zadarskog nadbiskupa M. Vallaressa.²⁴ Ta je zbivanja spomenuo i g. 1988. u svojoj poznatoj raspravi *"Nikola Modruški (1427.-1480.) - Životni put i djelo"* unutar zbornika *Krbavska biskupija u srednjem vijeku* (Rijeka - Zagreb), u kojoj je naglasio da te 1462. godine bijaše žrtvom pogubna suparništva knezova Frankapana i Kurjakovića u vezi s premještanjem biskupskoga sjedla iz kurjakovićevske Krbave u frankapanski Modruš, zbog čega je - kaže - došlo do tog žalosnog, ali za tadašnje prilike karakterističnog događaja. Kaže da su ga Karlo i Ivan Kurjaković bacili u tamnicu, ne bi li iznudili od pape vraćanje sjedišta u Krbavu ili pak formiranje zasebne krbavske biskupije, ističući pritom da je oslobođen iz zatočeništva nakon dugih pregovora, posredovanja Venecije i, naročito, Vallaressove intervencije, spomenuvši pri tome bez pobližih podataka također činjenicu postojanja značajne korespondencije.²⁵

U književnome djelu Angela Ritiga iz g. 1979. o životu ovog našeg poznatog premeta, diplomata i umnika pod naslovom *"Zaustavite zeleni mjesec! (Nikola Modruški)"*, objavljenom u Zagrebu unutar niza *Hrvatski humanisti*, kao dodatak na kraju otisnuti su bez komentara prijevodi Mate Križmana na hrvatski jezik dvaju već spomenutih Vallaressovih pisama od 10. srpnja 1462. godine, koja govore o zatočeništvu Nikole Modruškoga kod Krbavskih knezova Kurjakovića, te su ona tako približena hrvatskoj stručnoj i kulturnoj javnosti.²⁶ Samo kao zanimljivost spominjem da je Ritig svoju knjigu započeo upravo tim Nikolinim zatočeništvom, dopustivši si pritom, kako to često biva u toj vrsti književnosti, golemu literarnu slobodu, što je dovelo do toga da njegov opis tih zbivanja u konačnici, izuzev imena glavnih sudionika, zapravo nema nikakve veze sa stvarnim događanjima, što ih donekle možemo spoznati po znanim nam vrelima.²⁷

Mile Bogović je g. 1981. unutar svoga kratkog novinskog članka naslovljenog *"Biskup Nikola Modruški veliki diplomat i humanist 15. st."* u riječkim *Zvonima* (br. 2) u par rečenica spomenuo zatočeništvo biskupa Nikole Modruškoga kod Krbavskih knezova Kurjakovića g. 1462., pri čemu kaže da su ovi to učinili zbog njihove uvrijeđenosti preseljenjem biskupskoga sjedišta iz njihove Krbave u frankapanski Modruš, i potom uvjetovali njegovo oslobađanje povratkom na prvotno stanje ili osnivanjem posebne biskupije, slobodno pritom pretpostavivši da su možda u tom smislu dobili nekakva jamstva, te istom naglasivši papino uspješno zauzimanje za njega.²⁸ Isti se pisac - koliko mi je znano - tog pitanja ukratko dodirnuo još jednom, g. 1988., u raspravi *"Pomicanje sjedišta krbavske biskupije od Mateja Marute do Šimuna Kožičića Benje (Pregled povijesti krbavske ili modruške biskupije)"*, objavljenom u zborniku *Krbavska biskupija u srednjem vijeku*, gdje je ponovio isto što i u spomenutom članku. U toj je raspravi u bilješkama vidljivo da se glede ovog pitanja istraživač poziva na po Ljubiću objelodanjeni izvještaj mletačkoga Vijeća umoljenih.²⁹

---

²⁴ Usp. - M. KURELAC - 1965., str. 288.

²⁵ Usp. - M. KURELAC - 1988., str. 126.

²⁶ Usp. - A. RITIG - 1979., str. 319-322.

²⁷ Usp. - A. RITIG - 1979., str. 15-24.

²⁸ Usp. - M. BOGOVIĆ SLUNJSKI - 1981. b, str. 5.

²⁹ Usp. - M. BOGOVIĆ - 1988., str. 69-70.

I Marin Franičević bez dodatnih podataka ukratko podsjeća na Nikoline nevolje s Kurjakovićima u svome djelu *"Povijest hrvatske renesansne književnosti"*, otisnutom g. 1983. u Zagrebu. Kaže da ovaj bijaše zatvoren kod knezova Krbavskih, koji su tako vršili pritisak na crkvene vlasti u borbi oko krbavske biskupije, te da je oslobođen uz pomoć zadarskoga nadbiskupa Maffea Vallaressa i pape.³⁰

G. 1997. u zborniku radova objavljenom u Zagrebu pod naslovom *Krbavska bitka i njezine posljedice* zatočeništva Nikole Modruškog dotakao se u svome članku *"Katedrala Sv. Jakova u Krbavi kraj Udbine"* i Zorislav Horvat. On također bez popratnih podataka kaže da knezovi Karlo i Ivan Kurjaković nisu mirno primili premještaj biskupijskog sjedišta iz Krbave u Modruš, nego su g. 1462. uhvatili drugog po redu modruškog biskupa Nikolu Kotoranina, te ga neko vrijeme držali utamničena, da bi potom bio oslobođen intervencijom pape i drugih moćnika, a da je biskupija i dalje ostala u Modrušu.³¹

Borislav Grgin u radu *"Hrvatski velikaši u desetljećima pred Krbavsku bitku"*, otisnutome g. 1997. unutar istoga zbornika *Krbavska bitka i njezine posljedice*, sasvim kratko spominje uhićenje i utamničenje novog modruškog biskupa Nikole po Krbavskim knezovima Karlu i Ivanu Kurjakoviću g. 1462., koji su - tvrdi - tako burno reagirali kako bi iznudili povratak biskupije u Krbavu nakon prijenosa sjedišta krbavske biskupije u Modruš, što je izravno slabilo njihov položaj velikaških suparnika Frankapanima. Potom ustvrđuje - pozivajući se na mletački izvještaj objavljen u desetom svesku Ljubićevih *"Listina"*, te na raspravu M. Kurelca o životu i djelu Nikole Modruškog - da su ga knezovi oslobodili tek nakon ponovljene intervencije s raznih strana.³² O tim zbivanjima s par riječi više ukratko piše i g. 1999. u članku *"Biskup Nikola Modruški - papinski poslanik na dvoru ugarsko-hrvatskoga kralja Matijaša Korvina"*, objavljenome u *Zborniku Diplomatske akademije - Hrvatska srednjovjekovna diplomacija* (Zagreb - Zadar, god. 4., br. 2). Ondje kaže da se biskup Nikola Modruški bez vlastita udjela i volje našao u žarištu dugotrajne razmirice između knezova Frankapana i Kurjakovića po pitanju središta krbavske biskupije, zbog čega su Krbavski knezovi Karlo i Ivan odlučili drastičnim mjerama pokušati spriječiti nepovoljan razvoj događaja po njih, te su uhitili modruškoga biskupa i utamničili ga, da bi potom od pape zahtijevali vraćanje biskupskoga sjedišta u Krbavu ili formiranje posebne krbavske biskupije. Ustvrđuje zatim bez pobližih podataka da je Nikola oslobođen tek nakon ponovljenih intervencija pape, Mlečana i, posebno, zadarskoga nadbiskupa Vallaressa.³³

U svome magistarskom radu pod naslovom *"De consolatione' Nikole Modruškog"*, obranjenom g. 1998. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, Neven Jovanović ukratko kaže da je Nikola kao modruški biskup bio upleten u suparništvo Frankapana i Krbavskih knezova Kurjakovića, te da su Karlo i Ivan Kurjaković g. 1462. istoga uhitili stoga, ne bi li od njega i pape iznudili vraćanje biskupskog sjedišta iz Modruša u Krbavu ili pak formiranje zasebne krbavske biskupije. Nadalje spominje da o ovome slučaju govore dva pisma (prvo upućeno Nikoli u zatvoru, a drugo knezu Ivanu Kurjakoviću) zadarskog biskupa (zapravo nadbiskupa -

---

³⁰ Usp. - M. FRANIČEVIĆ - 1983., str. 297.

³¹ Usp. - Z. HORVAT - 1997.b, str. 157.

³² Usp. - B. GRGIN - 1997., str. 38.

³³ Usp. - B. GRGIN - 1999., str. 216.

M. E. L.) Maffea Vallaressa - uz Veneciju, jednog od posrednika u oslobađanju Modruškoga - pisana u Zadru dana 10. srpnja 1462. godine, a koje donosi G. Mercati prema rukopisu *Cod. Barber. Lat.* 1809 (nekoć, XXIX, 153), str. 197-8 (točnije, str. 197-201 - M. E. L.).³⁴

Na te se događaje letimično i bez popratnih podataka g. 1999. osvrnuo i Milan Marušić u svojoj knjizi *"Kronika Krbave i Udbine kroz stoljeća"*, spomenuvši da je biskup Nikola Modruški zarobljen uslijed plemićkih sukoba Frankapana i Kurjakovića po zapovijedi Karla i Ivana Frankapana (očito se radi o nehotičnoj pogriješi pri pisanju - M. E. L.).³⁵

Nedavno je i Jadranka Neralić u jednoj bilješci u svome radu *"Udio Hrvata u papirskoj diplomaciji"*, objavljenome g. 1999. u rečenome *Zborniku Diplomatske akademije - Hrvatska srednjovjekovna diplomacija*, spomenula postojanje dvaju pisama zadarskoga nadbiskupa Maffea Vallaressa od 10. srpnja 1462. godine u njegovome kodeksu (*BAV, Barb. Lat.* 1809) - jedno upućeno biskupu Nikoli Modruškom, a drugo Krbavskome knezu Ivanu - što govore o biskupovu utamničenju, a koje je objavio G. Mercati u svojoj poznatoj raspravi o Modruškom.³⁶

II.

No vratimo se s pomalo zamornog, ali znanstveno nužnog pregleda znane mi dosadašnje literature, na - puno zanimljivija - sačuvana vrela koja nam svjedoče o ovome slučaju otmice, zatočenja i ucjene modruškoga biskupa, inače još od pred stotinjak ljeta dijelom poznatim zbivanjima u našoj povjesnici, i to zahvaljujući već spomenutome mletačkom spisu, što ga je Šime Ljubić ranih devedesetih godina prošlog stoljeća objelodanio u desetom svesku svojih *"Listina"*, nakon što je još sredinom sedamdesetih objavljen u navedenom izdanju Mađarske akademije. U tome dokumentu mletačkoga Vijeća umoljenih (koje se unutar sustava mletačke državne vlasti, među brojnim svojim ovlastima, bavilo i vanjskim poslovima, pa tako i odnosima sa susjednim hrvatskim velikašima³⁷) od 12. kolovoza 1462. godine izvješćuje se da je prošlog mjeseca (tj. u srpnju) na pismenu molbu pape (u pitanju je, dakako, Pio II.³⁸) iz Mletaka upućen Krbavskim knezovima tajnik

---

³⁴ Usp. - N. JOVANOVIĆ - 1998., str. 7, 19.

³⁵ Usp. - M. MARUŠIĆ - 1999., str. 15.

³⁶ Usp. - J. NERALIĆ - 1999., str. 113 (bilješka 108).

³⁷ Za osnovne podatke o mletačkome Vijeću umoljenih usp. npr. - V. SANDI - 1755., str. 113-120, 283-297; V. SANDI - 1756.a, str. 710-713; V. SANDI - 1756.b, str. 37-46; G. COZZI - M. KNAPTON - 1986., str. 109-110; I. PEDERIN - 1990., str. 36, 38-40.

³⁸ Ovaj je papa rođen kao najstariji sin plemićke obitelji Piccolomini pod imenom Enea Silvio g. 1405. u Corsignanu (današnjoj Pienza) u sienskoj pokrajini. Još u ranoj mladosti iskazivao je nadarenost, a obrazovanje potom stječe u Sieni, da bi već prije svoje tridesete postao djelatan u biskupskoj i kardinalskoj pratnji, te kao takav sudjelovao na Baselskom koncilu tridesetih godina XV. stoljeća, gdje jedno vrijeme bijaše saborskim službenikom. Potom je bio i tajnikom protupape Feliksa V., čiju je djelatnost, kao i samu "koncilijarističku" bit Koncila, pokušavao obraniti u svome spisu znanom kao *"Libellus"*. Zatim djeluje u službi cara Friedricha III., čijim je neko vrijeme bio poslanikom u Rimu. Nakon što se ondje pokajao za svoje prošlo protupapinsko djelovanje, bio je odriješen od kaznenih zaveza od strane Eugena IV., te se okreće svećeničkom pozivu i napredovanju u crkvenoj službi. G. 1447. imenovan je - između ostalog, i poradi svojeg

Dominicus Stella, kako bi kod njih nastojao oko oslobođenja modruškog biskupa (radi se, jasno, o Nikoli Kotoraninu) kojeg su ovi zatočili. Knezovi su Mlečanima preko tajnika Stelle potom odgovorili da su zadovoljni što puštaju na prijašnju slobodu biskupa zajedno s njegovim stvarima, ali s time da ipak Mlečani budu spremni pismeno zajamčiti da isti biskup nikada neće protiv njih ništa činiti niti dati učiniti po pitanju krbavske biskupije, niti će na slobodi zbog ovoga njegovog uhićenja i zatvaranja poduzimati ili nalagati što god nenadanog protiv njih. I prije nego se išta dalje poduzelo po tom pitanju, u Mlecima biva odlučeno da se o traženjima Krbavskih knezova obavijesti papu, koji je potom Vijeću poslao svoj breve, iz kojeg bijaše razvidna njegova podrška u tome da se knezovima ponudi takovo jamstvo. Potom je zaključeno da se Krbavskima ima iznova uputiti već spomenuti tajnik Stella, kako bi im uručio traženo mletačko pismeno jamstvo u svezi s papinskim breveom.³⁹

"obraćeničkog" djelovanja na obrani papinskog autoriteta - najprije tršćanskim, a g. 1450. i sienskim biskupom, da bi g. 1456. postao i kardinalom. Pedesetih godina bio je poslanikom Nikole V. u više srednjoeuropskih zemalja, te se već tada ističe svojim zalaganjem za rat protiv prijetećih turskih nevjernika s Istoka, što je nastavio raditi i pod papom Kalikstom III. Po njegovoj je smrti g. 1458., zahvaljujući stečenom ugledu i svojim stajalištima o ključnim pitanjima Kurije i Crkve, izabran za papu, uzevši pritom ime Pio II. Njegov je - prilično nepotistički - pontifikat obilježen djelatnom talijanskom politikom i njegovim nastojanjem za jačanjem autoriteta pape i papinske države u europskim razmjerima, zatim pripremom (iako ne i provedbom) opće crkvene reforme, te upornim radom na okupljanju europske protuosmanlijske križarske vojske. Tako je uskoro po svome izboru zakazao za slijedeću 1459. godinu europski kršćanski sabor u Mantovi, koji je, po njegovoj zamisli, imao pripremiti križarsku vojnu na Turke, no zbog suzdržanog stava europskih država, vladara i velikaša taj sastanak - na njegovo golemo razočarenje - nije proistekao značajnijim učincima. Koliko je papa bio zanesen tim svojim namjerama, pokazuje i njegova - unaprijed bezizgledna - želja da preobrati sultana Mehmeda II. na kršćanstvo. Pri kraju svoga života i prvosvećeništva pokušao je okupiti veliku križarsku vojsku u Anconi, no ondje nije dočekao veći broj za rat spremnih križara i brodova, pa je skrhan bolešću i konačnom propašću svoga najznačajnijeg nastojanja u tome gradu ubrzo i preminuo 1464. godine. Kao pravi humanistički ranorenesansni papa, ostao je sve do danas jedna od najzanimljivijih ličnosti za istraživače crkvene povijesti, osobito stoga što je iza njega preostao priličan broj službenih i osobnih spisa i napisa, što omogućavaju jasnu spoznaju života i djela Eneje Silvija Piccolominiya, među kojima se ističu - "*Commentarii de gestis Basiliensis concilii*", "*De rebus Basileae gestis stante vel dissoluto concilio*", "*De duobus amantibus historia*", "*Historia Bohemica*", "*Historia rerum Friderici III. imperatoris*", "*Cosmographia*" i "*Commentarii rerum memorabilium*" (za najosnovnije podatke o Piju II. usp. npr. - I. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI - 1857., str. 34; G. B. PICOTTI - 1935., str. 310-312; G. B. PICOTTI - 1952., stup. 1492-1496; H. JEDIN - 1993., str. 592-593, 598-605; A. FRANZEN - 1996., str. 200-203).

³⁹ Usp. - Š. LJUBIĆ - 1891., str. 224-225: "CCXXII. God. 1462. 12. kolovoza, u Mletcih. - O korbauskim knezovih, koji su držali u zaptu modruškoga biskupa;

'MCCCLXII. die XII augusti. Mense preterito ad instantiam summi pontificis, qui super hoc efficaciter ad nos scripsit, misimus Dominicum Stella secretarium nostrum ad comites Corbavie pro obtinenda liberatione reverendissimi domini episcopi modrusiensis, retenti per ipsos comites, qui per redditum ipsius Dominici nobis referri fecerunt, quod contenti erant ipsum episcopum cum rebus suis sue restituere libertati, cum hoc tamen, quod per litteras nostras patentes eis promitteremus, quod idem episcopus nullo unquam tempore faceret nec fieri faceret contra eos occasione episcopatus Corbavie, aut ob hanc eius capturam et retentionem contra eos non tentabit seu procurabit aliquam novitatem; et antequam ulterius in re ista procederetur, visum fuerit collegio de responso et promissione, quam petunt ipsi comites, dare noticiam romano pontifici, quod (u mađarskom izdanju ovdje stoji - qui - M. E. L.) sicut per breve suum lectum isti consilio intelligitur, contentus est, quod faciamus promissionem predictam etc. Et complenda sit opera ista, propterea vadit pars, quod prefatus secretarius noster remittatur ad comites Corbavie cum promissione predicta iuxta breve summi pontificis facienda per litteras nostras, et cum illa commissione circa effectum predictum, que videbitur collegio. ... De parte - 102, de non - 0, non sinceri - 5.'

Smatram potrebnim još jednom naglasiti da se u ovome izvještaju - kao što je očito - osim imena knezova Krbavskih ne spominje niti ime zatočenog biskupa, što je pojedine naše povjesničare - koji prigodom pisanja svojih osvrtu nisu znali za sadržaj Vallaressovih pisama od 10. srpnja, niti su uzeli u obzir opće poznato imenovanje Nikole Kotoranina za modruškoga biskupa g. 1461. - navelo na pogriješan zaključak (odnosno prenošenje tuđeg pogrješnog zaključka) da je utamničen Nikolin prethodnik, prvi modruški biskup Franjo Modrušanin, koji je u to doba zasigurno već pokojnik.

Prevažno je ovdje također istaknuti da, osim u mletačkome izvještaju spomenuta dva papinska dopisa (meni nepoznata sadržaja) upućena u Mletke, postoji barem još jedan dokument Svete Stolice vezan za ovaj slučaj, i to u Vatikanskoj tajnoj pismohrani unutar 507. sveska *Vatikanskih registara*. Ondje je, naime, zapisana papinska bula izdata u Pienzi 13. kolovoza 1462. godine, kojom je - nakon što je potvrđeno oslobađanje zatočenog biskupa, a o čemu je izviještena Sveta Stolica - objavljeno da se apostolskom vlašću i milošću Svete Stolice preko opata obrovačkog benediktinskog samostana ima odriješiti sve pojedince umiješane u te prijestupe od svih crkvenih kazni, što su ih ovi navukli na sebe poduzevši otmicu i utamničenje crkvenog dostojanstvenika. Zanimljivo je i znakovito da ovaj spis - koliko mi je znano - do sada nije stručno ili znanstveno obrađivan u našoj povijesnoj znanosti, niti je u nas igdje - barem u meni poznatim objavljenim djelima - spomenuto njegovo postojanje, iako je na tu činjenicu pred više od stotinu godina, kako vidjesmo, sasvim kratko usput upozorio mađarski povjesničar Vilmos Fraknói, te iako je pokoji naš istraživač zasigurno vidio ovaj dokument u dotičnoj pismohrani.⁴⁰ Bulu - napisanu na onodobnoj gotiči-humanistički papinske kancelarije - objavljujem ovdje u cijelosti s razriješenim kraticama, primjenjujući i druga pravila kritičke egdotičke metode. Pritom ističem da na njenoj lijevoj margini, uz sam početak napisa, stoji napomena o pisaru ("*Io. Germanus pro G. de Piccolominibus absente.*"⁴¹), dok sam dokument glasi ovako:

(*Secreta consilii rogatorum*, vol. XXI., c. 103. /u mađarskom izdanju - 102. - M. E. L./, u mletačkom arhivu)". Usp. i - I. NAGY - A. NYÁRY - 1875., str. 180-181; M. BOLONIC - 1973., str. 24.

U mom doslovnom prijevodu na hrvatski jezik ovaj izvještaj glasi:

"Dana 12. kolovoza 1462. Prošlog mjeseca na molbu Vrhovnoga svećenika, koji je radi ovoga djelotvorno nama pisao, poslali smo našeg tajnika Dominica Stellu Krbavskim knezovima radi zadobivanja oslobođenja prečasnoga gospodina modruškoga biskupa, držanog od samih knezova, koji su po povratku samog Dominica nama dali odgovor da su zadovoljni što samoga biskupa s njegovim stvarima vraćaju na slobodu, s time da, ipak, preko našeg otvorenog pisma njima obećamo da isti biskup nikada ništa neće poduzeti niti će dati poduzeti protiv njih u prigodi krbavske biskupije, niti će radi ovoga njegovog uhićenja i zadržavanja nastojati ili nalagati nešto nenadano protiv njih. I prije nego što se dalje u toj stvari moglo napredovati, bilo je na kolegiju ustvrđeno o odgovoru i obećanju, koje traže sami knezovi, predati obavijest Rimskom prvosvećeniku, koji je, kako se razumijeva iz njegovoga brevea pročitano tome vijeću, zadovoljan što bismo dali spomenuto obećanje i t. d. A da bi se to nastojanje dovršilo, stoga proizlazi zaključak da se rečeni naš tajnik uputi natrag Krbavskim knezovima sa spomenutim obećanjem u svezi s breveom Vrhovnoga svećenika, koje treba dati preko našeg pisma, i s onim nalogom glede izvršenja rečenog, što će biti razmotreno na kolegiju. ... Za zaključak - 102, protiv - 0, neopredijeljenih - 5."

⁴⁰ Osobno sam se uvjerio da u svojim rukopisnim istraživačkim zabilješkama iz Vatikanske tajne pismohrane vlč. prof. Andrija Lukinović (koji mi je kolegijalno dopustio uvid u te svoje zapise), između ostalog, ima u obliku regesta pribilježenu i ovu bulu.

⁴¹ U pitanju su pisar Ioannes Germanus te (tada odsutni) pisar i tajnik Gregorius Lollius de Piccolominibus (usp. - S. PAGANO - 1986., str. 555, 579).

"Pius etc.⁴² Dilecto filio, abbati monasterii de Choprivnik ordinis Sancti Benedicti Nonensis diocesis, salutem etc.⁴³ Sedes Apostolica pia mater recurrentibus ad eam cum humilitate filiis post excessum libenter se propitiam exhibet et benignam. Sane pro parte venerabilis fratris Nostri Nicolai, episcopi Modrusiensis, Nobis nuper exhibita petito continebat, quod dudum inter ipsum et Carolum, comitem Corbavie, nonnullis exortis⁴⁴ dissensionibus, ipse Carolus per quosdam familiares suos ad id destinatos dictum Nicolaum episcopum hostiliter persequendo eum ausu sacrilego captivari et captivum aliquandiu detineri fecit et procuravit, absque tamen aliqua mutilatione seu alia enormi corporis lesione, propter quod comes et familiares predicti excommunicationis sententiam aliasque penas, sententias et censuras a iure intales (!) generaliter promulgatas damnabiliter incurrerunt. Cum autem, sicut eadem petito continebat, dictus episcopus per ipsum comitem pristinae libertati restitutus existat, pro parte ipsius episcopi Nobis fuit humiliter supplicatum, ut absolutionem comitis et familiarium eorundem a sententiis, penis et censuris predictis Tibi committere aliasque eis, super hiis oportune providere de benignitate apostolica dignaremur. Nos itaque, attendentes, quod Sancta mater Ecclesia nemini claudit gremium ad se redeunti, huiusmodi supplicationibus inclinati, Discretioni Tue per apostolica scripta mandamus, quatenus si est ita, comitem et familiares prefatos omnesque alios et singulos, qui in premissis quomodolibet culpabiles extiterunt, si idem ore humiliter petierint, ab excommunicationibus aliisque omnibus et singulis penis, sententiis et censuris ecclesiasticis et temporalibus, quas premissorum occasione incurrerunt, absolvas auctoritate Nostra hac vice dumtaxat informa (!) Ecclesie consueta, omnemque inhabilitatis (!) et infamie maculam per eos propterea contractam penitus abolendo, interdictum quoque inquamcumque (!) civitates, terras et loca premissorum occasione quomodolibet positum eadem auctoritate relaxes, iniuncta inde eis et eorum cuilibet pro modo culpe penitentia salutaris, quodque decetero in similibus non excedant, nec ea perpetrantibus prestant auxilium, consilium vel favorem, et aliis que de iure fuerint iniungenda. Datum Pientie, anno etc.⁴⁵ Dominice M^o CCCCLXII^o, Idibus Augusti, pontificatus Nostri anno quarto.

A. de Reate

G. de Fuentes^{†46}

---

⁴² Tj. - "Pius episcopus, servus servorum Dei".

⁴³ Tj. - "salutem et apostolicam benedictionem".

⁴⁴ Ispred ove riječi u izvorniku stoji od pisara krivo napisana, pa potom prekrivena ista riječ. Pogledaj prilog III.a.

⁴⁵ Tj. - "anno Incarnationis Dominice".

⁴⁶ Usp. - *ASV - Reg. Vat.* 507, fól. 301r-v. Pogledaj prilog III.a-b. Pod bulom su potpisani tajnik, abrevijator i pisar Angelus de Reate te blagajnik i pisar Gundissalvus de Fuentes (usp. - S. PAGANO - 1986., str. 511, 552).

Kao što je vidljivo iz ove bule pape Pija II. upućene opatu benediktinskog samostana (Sv. Jurja) Koprivskog u ninskoj dijecezi (iako nije navedeno njegovo ime, radi se, nesumnjivo, o Matiji de Baronellisu⁴⁷), a izdane u Pienzi⁴⁸ dana 13. kolovoza 1462. godine, četvrte njegova pontifikata, Svetoj Stolicu nedavno bijaše od strane modruškog biskupa Nikole pristigla molba da se opatu benediktinskog samostana (Sv. Jurja) Koprivskog (pod Obrovcem) povjeri oslobađanje od crkvenih kazni njegovih otmičara, Krbavskoga kneza Karla i ostalih umiješanih pojedinaca. Naime, s obzirom da su odavno između kneza Karla i rečenog biskupa izbile neke razmirice, knez je preko nekoliko svojih pouzdanika bezbožnim činom neprijateljski progonio biskupa, te ga zarobio i držao u zatočeništvu, ali bez sakaćenja ili druge teške tjelesne povrjede, zbog kojeg su zločina knez i ti njegovi pouzdanici dospjeli u izopćenje i druge po crkvenom pravu proglašene crkvene kazne, presude i zaveze. Budući da po knezu biskup biva vraćen na prijašnju slobodu, a nakon spomenute zamolbe, papa rečenom opatu nalaže preko ovog apostolskog pisma da njegovom vlašću po crkvenom običaju - ako se to od njega usmeno zamoli - odriješi kneza i sve druge u taj slučaj umiješane pojedince od svih crkvenih odnosno vremenitih kazni, presuda i zaveza, kao i od crkvene zabrane za pojedine gradove, varoši i mjesta, oslobađajući ih pritom i zbog svega toga zaslužnog zlog glasa i neprilične sramote, uz nametanje pokajanja spasonosnom pokorom zbog njihove krivice.⁴⁹ Bula završava upozorenjem počiniteljima, te imenima A. de Reatea i G. de Fuentesu.⁵⁰

---

⁴⁷ Opat Matija de Baronellis bijaše kamaldoljanin, a postavljen je na čelo benediktinskog samostana Sv. Jurja Koprivskog pod Obrovcem na Zrmanji g. 1456. za pontifikata Kaliksta III., i to na molbu samostanskih patrona, Krbavskih knezova Pavla i Ivana, da bi kao tamošnji opat bio još uvijek zabilježen u jednom papinskom pismu iz 1471. godine (usp. - V. V. MAKUŠEV - M. ŠUFFLAY - 1905., str. 45; I. OSTOJIĆ - 1964., str. 104). Za podatke o tome samostanu usp. npr. - D. FARLATI - 1769., str. 225-226; I. OSTOJIĆ - 1961., str. 140; I. OSTOJIĆ - 1964., str. 104-107; I. ANZULOVIĆ - 1991., str. 73-81.

⁴⁸ Pienza je toscanski gradić u sienskoj pokrajini. U pitanju je negdašnji kaštel imenom Corsignano, inače rodno mjesto Eneje Silvija Piccolominija, kasnijeg pape Pija II. Ovaj je, došavši kao papa g. 1459. u to svoje rodno naselje, odlučio pretvoriti ga u mali renesansni grad i sjedište biskupije s katedralom, biskupskom i papinom obiteljskom palačom, gradskim trgom te nizom drugih zgrada, što većim dijelom bijaše i izvršeno u roku od tri godine. U čast tih postignuća, tamo je u ljeto g. 1462. ponovno doputovao sam papa, te je bulom *Pro excellenti* dana 13. kolovoza (dakle, istoga dana kada u Pienzi izdaje i "našu" bulu o odrješenju od crkvenih kazni otmičara tada već oslobođenog modruškog biskupa, upućenu obrovačkom benediktinskom opatu) proglasio to mjesto gradom s imenom Pienza i istom ga uzdigao na biskupijsko sjedište, da bi uskoro potom ondje bila posvećena katedrala i imenovan prvi biskup. Poznato je da više potonjih biskupa bijaše baš iz roda Piccolominijevih (usp. npr. - P. B. GAMS - 1873., str. 754; R. PIATTOLI - A. M. CIARANFI - 1935., str. 199-201, tab. XLV-XLVI; G. B. PICOTTI - 1935., str. 311; A. FRANCI - 1952., stup. 1374-1376; G. B. PICOTTI - 1952., stup. 1493).

⁴⁹ Za najosnovnije podatke o crkvenim kaznama, sudovanju, odrješenju i pokori usp. npr. - CODEX - 1933., can. 1552-1959, 2195-2414; A. CRNICA - 1945., str. 293-301, 334-349, 380-417; S. ROMANI - S. MATTEI - 1949., stup. 192-198; G. MONTI - E. CAGGIANO - G. VIOLARDO - P. PALAZZINI - 1949., stup. 1292-1301; A. DE IORIO - 1952., stup. 1095-1100; A. MAYER - A. GENNARO - A. RAES - M. FEDERICI - 1952., stup. 1104-1131; A. DE IORIO - 1953., stup. 143-148; F. DELLA ROCCA - 1953., stup. 342-345; S. B. VUČEMILO - 1972., str. 67-68, 81-85, 92-94; CODEX / ZAKONIK - 1988., can. 1311-1670, 1717-1731.

⁵⁰ Evo kako glasi ova papinska bula u mom doslovnom prijevodu na hrvatski jezik, uz nekoliko primjedbi u zagradama:
"Pio i t. d. (... biskup, sluga slugu Božjih). Milom sinu, opatu samostana (Sv. Jurja) Koprivskog reda Sv. Benedikta u ninskoj dijecezi, pozdrav i t. d. (... i apostolski blagoslov). Blaga majka Apostolska Stolica

Osim ova dva ključna i prevažna kolovoška službena dokumenta, nesumnjivo je i sasvim razumljivo da nam danas, kada su neposredni sudionici odavno pokojni - nakon tolikih proteklih stoljeća i tako malo sačuvanih (barem dosad poznatih) svjedočanstava - u spoznaji događaja u vezi s otmicom Nikole Modruškog upravo dragocjeno pomažu i dva srpanjska pisma izravnog posrednika u tim zbivanjima, zadarskoga nadbiskupa Maffea Vallaressa. Ona su, smatram, osobito značajna stoga što - osim činjeničnih podataka, koje sadrže i dva odnosna diplomatska spisa (mletački izvještaj i papinska bula) - unose i jednu nepatvorenu osobnu sudbinsku spoznajnu nit u cijeli slučaj, što nikako nije česta pojava kada su u pitanju vrela iz naše starije prošlosti.

Pisac tih pisama izdanak je inače mletačkoga patricijskog roda, koji je dao više istaknutih svećeničkih i svjetovnjačkih dostojanstvenika. Kao treviški kanonik, imenovan je sredinom 1450. godine od pape Nikole V. zadarskim nadbiskupom, da bi potom u svojem gotovo polustoljetnom bivanju i djelovanju u Zadru i Dalmaciji ostavio značajne tragove u vjerskim i kulturno-umjetničkim nastojanjima, svjedočeći kroz svoja postignuća o jakim odrazima jednog plodnog i nadahnutog europskog povijesnog i umjetničkog razdoblja u onodobnoj zadarskoj dalmatinskoj katoličkoj sredini, zadobivši time trajno zapaženo mjesto u hrvatskoj crkvenoj i kulturnoj povijesti. Taj učeni i ugledni kršćanski i humanistički umnik bijaše prožet katoličkim duhom i moralom, što je jasno uočljivo i iz njegovih brojnih pisama u rečenome epistolariju, a koja nam uvelike otkrivaju svojedobno njegovo ljudsko, svećeničko i nadbiskupsko poslanje.⁵¹ Nadbiskup Vallaresso poznat je, između ostalog, i po

---

sinovima koji se utječu k njoj s poniznošću poslije zastranjenja rado se pokazuje milostivom i dobrotivom. Upravo od strane Našega časnoga brata Nikole, biskupa modruškog, nedavno Nam poslana molba sadržavaše da se, pošto su odavno između njega samoga i Karla, kneza Krbavskoga, izbile neke nesuglasice, sam Karlo poslužio i upravljao svetogrdnim pothvatom preko nekoliko svojih pouzdanika odlučnih na to da se rečenoga biskupa Nikolu, neprijateljski ga progoneći, uhvati i drži neko vrijeme zarobljenog, no ipak bez nekakvog sakaćenja ili druge goleme povrjede tijela, zbog čega su knez i spomenuti pouzdanici krivično dospjeli u osudu izopćenja i druge kazne, presude i zaveze po pravu opće proglašene protiv takvih. Budući da je pak, kao što ista molba sadržavaše, rečeni biskup po samom knezu vraćen na prijašnju slobodu, od strane samoga biskupa bilo je od Nas ponizno zamoljeno da se apostolskom dobrohotnošću udostojimo prikladno pobrinuti za to da se uz ostalo Tebi povjeri odrješenje kneza i istih pouzdanika od spomenutih presuda, kazni i zaveza. Mi stoga, pazeći na to da Sveta majka Crkva ne zaklapa krilo nikomu tko se k njoj vraća, skloni zamolbama ove vrste, Tvojim Razboritosti preko apostolskog pisma nalažemo da - ukoliko je tako - kneza i prije spomenute pouzdanike i sve druge pojedince, koji su se u prethodnome na kojigod način istakli kao krivci, ako isto budu usmeno ponizno zamolili, Našom vlašću odriješiš od izopćenja i drugih općih i pojedinačnih crkvenih i vremenitih kazni, presuda i zaveza, u koje su prigodom prethodnoga dospjeli - dakako, na uobičajeni crkveni način - te svu ljagu nepriličnosti i ozloglašnosti na njih stoga nakupljenu sasvim satirući, istom vlašću također dokineš crkvenu zabranu kakogod postavljenu u prethodnoj prigodi na kojegod gradove, varoši i mjesta, uz spasonosnu pokoru nametnutu potom njima i kojegod od njihovih prema veličini krivnje, da ubuduće ne bi zastranjivali u sličnim prigodama, niti bi tamo onima koji takvo što čine pružali pomoć, savjet ili zaštitu, s ostalime što pravno bude bilo potrebno nametnuti. Dano u Pienzi, ljeta i t. d. (... Utjelovljenja) Gospodnjega 1462., na kolovoške Ide (13. VIII.), četvrte godine Našega prvosvećeništva.

A. de Reate

G. de Fuentes"

⁵¹ Usp. - D. FARLATI - 1775., str. 117-122; Š. LJUBIĆ - 1856., str. 305; P. B. GAMS - 1873., str. 426; C. F. BIANCHI - 1877., str. 55-56, 132; C. EUBEL - 1901., str. 184; J. KOCIJANIĆ - 1927., str. 153 (bilj. 91); G. PRAGA - 1935., str. 315; N. ŽIC - 1937.a, str. 54; N. ŽIC - 1938., str. 11; A. de BENVENUTI - 1944., str. 46-47, 49, 62, 69, 371; I. PETRICIOLI - 1955., str. 91-97; C. FISKOVIĆ - 1959., str. 81; K. KRSTIĆ - 1960., str. 289; K. KRSTIĆ - 1962., str. 484; A. M. STRGAČIĆ - 1964., str. 400-401; I. PETRICIOLI - 1985., str.

nizu graditeljskih zahvata u zadarskoj sredini, o kojima svjedoči i nekoliko njegovih sačuvanih spomen-grbova, što se sastoje od štita ispunjenog s tri para koso položenih greda. U prijelaznom je gotičko-renesansnom slogu dao pregraditi i uresiti nadbiskupsku palaču, te izraditi novo pročelje crkve Sv. Marije Velike, a potrudio se i obogatiti stolnu crkvu odnosno njezinu riznicu mnogim obrednim i ukrasnim predmetima, kao i novim orguljama. Započeo je i katedralni zvonik, koji je u njegovo doba dovršen do visine prvog kata i opskrbljen novim zvonom, a znane su također njegove zasluge za izgradnju sukošanskog nadbiskupskog ljetnikovca.⁵² Preminuo je krajem 1495. godine, da bi potom bio sahranjen u zadarskoj katedrali, gdje mu je nad grobom podignut dojmljivi nadgrobni spomenik s natpisom, od kojega su, nažalost, nakon pregradnje osamdesetih godina XVIII. stoljeća preostali samo neznatni tragovi.⁵³

Prvo od dva pisma iz Vallaressoovog epistolarija kojima se ovdje bavim, a što govore o nadbiskupovom posredovanju u tim osjetljivim zbivanjima, naslovljeno je na Nikolu Kotoranina (u suvremenim spisima - Nicolaus Machinensis de Catharo, N. Modrus/s/iensis, N. episcopus Modrussiensis /et Corbaviensis/, Mikula biskup modruški i krbavski), modruškoga biskupa imenovanog nakon smrti posljednjeg krbavskog (g. 1456.-1460.) i potom prvog modruškog (g. 1460.-1461.) biskupa Franje, koji ranije bijaše i krčkim biskupom (g. 1444.-1456.). Za Franjinog je vremena došlo do konačnog preseljenja biskupijskog sjedišta iz Krbave u Modruš i istodobnog prenaslovljenja krbavske u modrušku biskupiju, koja se - treba primijetiti - zajedno sa svojim biskupom u pojedinim vrelima gdjekad od tada pojavljuje i pod modruško-krbavskim naslovom. Te su se promjene zbivale u tijeku 1459., da bi se dogotivile 1460. godine, zahvaljujući nastojanjima kod pape pomenutog biskupa Franje Modrušanina te kneza Stjepana II. Frankapana, u čijem se dominiju tada nalazio Modruš, za razliku od Krbave, koja bijaše pod knezovima Kurjakovićima, tada nesumnjivim frankapanskim protivnicima.⁵⁴

14; T. RAUKAR - I. PETRICIOLI - F. ŠVELEC - Š. PERIČIĆ - 1987., str. 166-167, 299; K. KRSTIĆ - 1988., str. 452; *CAM. APOST.* - 1996., str. 413, 431, 449-450; J. NERALIĆ - 1999., str. 112-113.

⁵² Usp. - D. FARLATI - 1775., str. 122; C. F. BIANCHI - 1877., str. 55; C. F. BIANCHI - 1879., str. 165; G. PRAGA - 1935., str. 315; A. de BENVENUTI - 1944., str. 292, 302; I. PETRICIOLI - 1955., str. 91-97, T. 11a; C. FISKOVIĆ - 1959., str. 61, 81; I. PETRICIOLI - 1964., str. 552; I. PETRICIOLI - 1972., str. 38, 42-43, 44, 50; A. R. FILIPI - 1972., str. 422; M. GRGIĆ - 1973., str. 170; I. PETRICIOLI - 1974., str. 18-19, 22; P. VEŽIĆ - 1975., str. 124-125, 136; P. VEŽIĆ - 1979., str. 24-36; M. STAGLIČIĆ - 1982., str. 149-151, 154, 157; I. PETRICIOLI - 1983., str. 160, 164-165, 167; I. PETRICIOLI - 1985., str. 14, 32, 35-37, 40; T. RAUKAR - I. PETRICIOLI - F. ŠVELEC - Š. PERIČIĆ - 1987., str. 134, 147, 150, 152, 158, 161, 170-174, 295, T. IV, V, IX, XIV, XV; N. JAKŠIĆ - 1989., str. 54-55; I. PETRICIOLI - 1990., str. 23-24; J. NERALIĆ - 1999., str. 113.

⁵³ Usp. - D. FARLATI - 1775., str. 122; C. F. BIANCHI - 1877., str. 56; I. PETRICIOLI - 1955., str. 96; M. GRGIĆ - 1967., str. 164; I. PETRICIOLI - 1983., str. 162-164, 166, 170, 172-173; I. PETRICIOLI - 1985., str. 34; T. RAUKAR - I. PETRICIOLI - F. ŠVELEC - Š. PERIČIĆ - 1987., str. 152-155, 174; I. PETRICIOLI - 1990., str. 24; I. PETRICIOLI - 1993., str. 217, 219, 222, T. I.

⁵⁴ Usp. - J. BELIĆ LIGATIĆ - R 4171, str. 247-248, 252-253, 276-279, 398-400; ARHIV HAZU - XVI, 29a (7), str. 12-13; D. FARLATI - 1769., str. 103-108; M. SLADOVIĆ - 1856., str. 12, 42-45, 54, 57, 139; F. RAČKI - 1857., str. 59; I. ČRNČIĆ - 1867., str. 94-95, 129; P. B. GAMS - 1873., str. 399, 425; V. KLAJČ - 1880., str. 112-113, 124-125; E. LASZOWSKI - 1894., str. 748; R. LOPAŠIĆ - 1894., str. 21; V. FRAKNÓI - 1897., str. 2-3; V. KLAJČ - 1901., str. 246-247; C. EUBEL - 1901., str. 151, 289; A. RAČKI - 1908., str. 121-

Iz sačuvanih povijesnih vrela te biskupovih pisama i pisanih djela, kao i iz - što starije, što novije - hrvatske, talijanske i mađarske povjesnice, može se zbilja podosta doznati o tom u Kotoru i Mlecima odgojenom i obrazovanom, nadasve učenom i uglednom crkvenom dostojanstveniku, diplomatu i umniku, što svakako spada među najznačajnije hrvatske humaniste XV. stoljeća, a kojega je g. 1461. za modruškog biskupa imenovao papa Pio II., premještajući ga s dotadašnje časti senjskoga biskupa u kojoj se nalazio od 1457. godine.⁵⁵ Iz te početne godine njegova vođenja modruške (ili modruško-krbavske) biskupije sačuvana je u izvornoj ispravi od 8. listopada vijest o njegovoj službi u vezi s odricanjem od dijela pripadajućih desetina s biskupskog stola na korist određenih oltara, a postoji i njegov glagoljski propis o zapovijedanim blagdanima u modruškoj biskupiji iz iste godine.⁵⁶ Za slijedeću 1462. godinu znano je - iako dosad naglašeno samo u rijetkih istraživača - da modruški biskup Nikola Kotoranin dana 14. svibnja u svome modruškom biskupskom domu izdaje ispravu, kojom potvrđuje ustupanje prihoda bužanskoga arhiprezbiterata novljanskim

122; M. PETRIČEVIĆ - 1909., str. 410-424; F. RAČKI - 1910., str. 29; Đ. SZABO - 1920., str. 168, 208; G. MERCATI - 1925., str. 254-255, 359; J. KOČJANIĆ - 1927., str. 152; N. ŽIC - 1933.a, str. 1; M. JAPUNČIĆ - 1936., str. 20; V. ŠTEFANIĆ - 1937., str. 32-33; N. ŽIC - 1937.a, str. 52-53; N. ŽIC - 1938., str. 10, 11; K. DRAGANOVIĆ - 1939., str. 115; R. HORVAT - 1941.a, str. 17; J. POLJAK - J. S. VRIGNANIN - J. BOŽIČEVIĆ - 1943., str. 59; A. HORVAT - 1959., str. 1; M. KURELAC - 1965., str. 288; M. PELOZA - 1969., str. 417, 420; M. BOŠNJAK - 1969., str. 483; M. BOLONIĆ - 1973., str. 226-227, 246-248; M. BOLONIĆ - I. ŽIC ROKOV - 1977., str. 108; M. FRANIČEVIĆ - 1983., str. 297; M. BOGOVIĆ SLUNJSKI - 1981.a, str. 4; A. BEVIN - 1985., str. 17, 20-21; V. KLAIĆ - 1988., str. 41; M. BOGOVIĆ - 1988., str. 53, 64-70, 72, 77-78, 80-81; F. E. HOŠKO - 1988., str. 86, 92; J. BRATULIĆ - 1988.b, str. 107; M. KURELAC - 1988., str. 126; M. KRUEHEK - Z. HORVAT - 1988., str. 205; A. GULIN - 1988., str. 241; Č. PETEŠIĆ - 1989., str. 28; M. KRUEHEK - Z. HORVAT - 1990., str. 96, 100-102, 114, 118; M. BOGOVIĆ - 1990., str. 76; M. BOGOVIĆ - 1995., str. 283; *CAM. APOST.* - 1996., str. 408, 411, 418-419, 439, 567-568; M. BOGOVIĆ - 1996., str. 291, 317-318; M. ŽUGAJ - 1996., str. 67-69, 72; I. GOLDSTEIN - 1997., str. 22; B. GRGIN - 1997., str. 38; D. PEJNOVIĆ - 1997., str. 55; M. KRUEHEK - 1997.a, str. 65-66; M. BOGOVIĆ - 1997., str. 82; A. GULIN - 1997., str. 91-93, 95; M. KRUEHEK - 1997.b, str. 103; Z. HORVAT - 1997.a, str. 133-135; Z. HORVAT - 1997.b, str. 157, 162; M. BOGOVIĆ - 1998., str. 17, 26, 130; M. MARUŠIĆ - 1999., str. 19; B. GRGIN - 1999., str. 216.

⁵⁵ Usp. - J. BELIĆ LIGATIĆ - R 4171, str. 65-66, 279, 400; D. FARLATI - 1769., str. 108-109, 129; M. SLADOVIĆ - 1856., str. 99, 143; Š. LJUBIĆ - 1856., str. 190-191; A. THEINER - 1863., str. 430-431; I. ČRNČIĆ - 1867., str. 22; P. B. GAMS - 1873., str. 388-389; V. FRAKNÓI - 1897., str. 1-3; C. EUBEL - 1901., str. 151, 261; F. RAČKI - 1910., str. 26, 29; F. BULIĆ - 1910., str. 178; G. MERCATI - 1925., str. 174, 254-256; N. ŽIC - 1933.d, str. 343-344; N. ŽIC - 1937.a, str. 52-53; N. ŽIC - 1937.b, str. 3; V. ŠTEFANIĆ - 1937., str. 32-34, 56; N. ŽIC - 1938., str. 10; M. KURELAC - 1965., str. 288; I. OSTOJIĆ - 1965., str. 353; M. FRANIČEVIĆ - 1974., str. 63, 102; M. BOLONIĆ - 1975., str. 129-130; S. HRKAČ - 1975., str. 141-142, 146; S. HRKAČ - 1976., str. 146; OPĆA ENC. - 1980., str. 28; M. BOGOVIĆ SLUNJSKI - 1981.b, str. 5; M. FRANIČEVIĆ - 1983., str. 297; M. ŽUGAJ - 1986., str. 14; M. BOGOVIĆ - 1988., str. 69-70; M. KURELAC - 1988., str. 126; Č. PETEŠIĆ - 1989., str. 35-36; M. BOGOVIĆ - 1990., str. 76; S. ANTOLJAK - 1992., str. 27; M. ŽUGAJ - 1996., str. 50; HRV. OPĆI LEKS. - 1996., str. 674; *CAM. APOST.* - 1996., str. 426, 441, 472; T. RAUKAR - 1997., str. 384; Z. HORVAT - 1997.a, str. 135; M. KURELAC - 1998., str. 82; N. JOVANOVIĆ - 1998., str. 6-7, 19; J. NERALIĆ - 1999., str. 100; M. ANČIĆ - 1999., str. 159-160; B. GRGIN - 1999., str. 216.

⁵⁶ Usp. - HDA - f. 660, fasc. I., br. 4 i kat. 58f, str. 153; J. BELIĆ LIGATIĆ - R 4171, str. 279-280; D. FARLATI - 1769., str. 108; M. SLADOVIĆ - 1856., str. 143; I. ČRNČIĆ - 1867., str. 30; V. FRAKNÓI - 1897., str. 3; V. KLAIĆ - 1902., str. 18; G. MERCATI - 1925., str. 256; N. ŽIC - 1933.d, str. 344; A. GLAVIČIĆ - 1966., str. 415-416; M. BOLONIĆ - 1973., str. 278; J. BARBARIĆ - 1988., str. 258.

pavlinima, a što je pak u vezi s poznatom frankapanskom darovnicom izdanom istome samostanu toga istoga dana (to je inače nadnevak koji nam je iznimno važan za pitanje početka njegova zatočeništva kod Krbavskih knezova, na što ću se vratiti kasnije).⁵⁷

A nakon što je neko vrijeme tijekom ljeta bio zatočenikom Krbavskih knezova - čime se bavim u ovome članku - bijaše potom ispravom od strane pape Pija II. dana 11. prosinca iste godine, zahvaljujući svojoj uzornoj pobožnosti, učenosti, mudrosti i iskustvu, imenovan papinskim izaslanikom u Bosni (gdje je već u istoj ulozi boravio nešto ranije) kod posljednjega tamošnjeg kralja, upravo u vrijeme zlokobne azijske prijetnje hrvatskim zemljama, da bi tamo, u skladu sa širim nastojanjima velikoga pape Piccolominija, pomagao u pitanjima vjere te u obrani od Turaka, istodobno posredujući između bosanskoga kralja Stjepana Tomaševića i dvora ugarsko-hrvatskog kralja Matije Korvina.⁵⁸ U Ugarskoj je nakon propasti bosanskoga kraljevstva nastavio kraće razdoblje biti papinskim poslanikom i kraljevim suradnikom, pomažući i dalje u otporu turskoj sili, te sudjelujući ondje svojom zapaženom osobnošću i u javnom životu onodobne Ugarske.⁵⁹

---

⁵⁷ Usp. - HDA - f. 652, fasc. I., br. 4; HDA - f. 652, fasc. I., br. 2; HDA - f. 660, Popis pavlinskih isprava (*Remete*), fol. 5v; ARHIV HAZU - II d 212, fol. 2v, 5v; ARHIV HAZU - XVI, 29a (7), str. 7-8, 10-13, 44; A. EGGERER - 1663., str. 225; D. FARLATI - 1769., str. 108; M. SLADOVIĆ - 1856., str. 143; D. HIRC - 1891., str. 198; R. LOPAŠIĆ - 1894., str. 130; V. KLAJČ - 1901., str. 240; E. LASZOWSKI - 1902., str. 230; A. RAČKI - 1908., str. 122; Đ. SZABO - 1920., str. 189; E. LASZOWSKI - 1923., str. 255-256; E. MÁLYUSZ - 1926., str. 188; M. BOŠNJAK - 1969., str. 482-484, 496; M. BOLONIĆ - 1973., str. 299; M. IVANKOVIĆ - 1988., str. 99; J. ADAMČEK - 1989., str. 47-48; M. KRUIHEK - 1989., str. 76; Č. PETEŠIĆ - 1989., str. 33, 36; Z. HORVAT - 1999., str. 143. Pogledaj prilog IV.

⁵⁸ Usp. - *BAV - Vat. Lat.* 8092, fol. 60; E. S. PICCOLOMINI - 1584., lib. XI., str. 572; J. LUKAREVIĆ - 1605., str. 107; P. R. VITEZOVIĆ - 1712., fol. B3v, C3v; J. BELIĆ LIGATIĆ - R 4171, str. 65-66, 280-282, 400; D. FARLATI - 1769., str. 74, 108-109; S. KATONA - 1792., str. 501-502; F. M. APPENDINI - 1811., str. 9-10; M. SLADOVIĆ - 1856., str. 143-144; F. RAČKI - 1857., str. 60; V. KLAJČ - 1882., str. 331; V. KLAJČ - 1885., str. 427; E. FERMENDŽIN - 1892., str. 249-250; V. FRAKNÓI - 1897., str. 1, 4-6; F. RAČKI - 1910., str. 30; Lj. THALLÓCZY - 1916., str. 62; J. JELENIĆ - 1916., str. 88; C. FRATI - 1916.a, str. 9-10, 12-13, 90; G. MERCATI - 1925., str. 255-257; J. KOČIJANIĆ - 1927., str. 45, 153, 359, 362, 451; N. ŽIC - 1933.d, str. 344; A. BACOTICH - 1937., str. 399-400; N. ŽIC - 1937.a, str. 52-56; N. ŽIC - 1938., str. 10, 11; M. PEROJEVIĆ - 1942., str. 565; K. KRSTIĆ - 1960., str. 295; S. ČIRKOVIĆ - 1964., str. 321; M. KURELAC - 1965., str. 288; ENC. LZ - 1968., str. 529; S. HRKAČ - 1975., str. 142, 148; S. HRKAČ - 1976., str. 146-147; A. MIJATOVIĆ - 1978., str. 9; OPĆA ENC. - 1980., str. 28; M. BOGOVIĆ SLUNJSKI - 1981.b, str. 5; V. GLIGO - 1983., str. 12; M. FRANIČEVIĆ - 1983., str. 297; S. M. DŽAJA - 1986., str. 208-210, 213-214; F. ŠANJEK - 1987., str. 84; V. KLAJČ - 1988., str. 52; J. BRATULIĆ - 1988.a, str. 105-108; M. BOGOVIĆ - 1988., str. 70; M. KURELAC - 1988., str. 124, 126-128; F. ŠANJEK - 1988., str. 224, 349, 389; K. KRSTIĆ - 1988., str. 450; Č. PETEŠIĆ - 1989., str. 33, 36; M. ŠUNJIĆ - 1989., str. 141; F. ŠANJEK - 1992., str. 129; S. ANTOLJAK - 1992., str. 27; HRV. OPĆI LEKS. - 1996., str. 674; F. ŠANJEK - 1996., str. 10-11, 88, 187; M. KARBIĆ - 1997., str. 174; S. PROSPEROV NOVAK - 1997., str. 108; T. RAUKAR - 1997., str. 384; M. KURELAC - 1998., str. 82, 84, 90, 92; N. JOVANOVIĆ - 1998., str. 7, 11, 19; M. MARUŠIĆ - 1999., str. 15; J. NERALIĆ - 1999., str. 101; M. ANČIĆ - 1999., str. 145-146, 149, 159-160, 162-164, 168-169, 172, 174-177; B. GRGIN - 1999., str. 216-217, 223; S. M. DŽAJA - 1999., str. 22, 25-27, 34, 83, 99, 196-197, 217-218, 247-248, 255-256, 263-264; S. RAZUM - 1999., str. 49.

⁵⁹ Usp. - *BAV - Vat. Lat.* 8092, fol. 60-61; F. RAČKI - 1857., str. 60; I. NAGY - A. NYÁRY - 1875., str. 242-243, 258-261; Š. LJUBIĆ - 1891., str. 278, 281-282, 297; V. FRAKNÓI - 1897., str. 1, 5-8; C. FRATI - 1916.a, str. 12-13; C. FRATI - 1916.b, str. 184-185; G. MERCATI - 1925., str. 256-258, 363-364; N. ŽIC - 1933.d, str. 344-345; N. ŽIC - 1937.a, str. 54-56; A. BACOTICH - 1937., str. 399-400; N. ŽIC - 1938., str. 11-12; K. KRSTIĆ - 1960., str. 295; M. KURELAC - 1965., str. 288; ENC. LZ - 1968., str. 529; M.

Od g. 1464. nadalje biskup Nikola Modruški živi i djeluje u Italiji, gdje je zabilježen kao istaknuti diplomat te kao kaštelan i guverner u više gradova papinske države, a poznato je također da je neko vrijeme službovao u papinskoj floti, koja je u njegovo vrijeme zajedno sa svojim saveznicima ratovala na istoku protiv Osmanlija.⁶⁰ U drugoj polovini sedamdesetih godina, pa do pred smrt g. 1480., naš se biskup pojavljuje u crkvenim povijesnim vrelima kao upravitelj skradinske crkve, a zatim i nadarbenik benediktinske opatije na Mljetu,⁶¹ dok iz tog njegova pođmakla doba potječe i njegovo glasovito pismo na hrvatskome jeziku upućeno "kapitulu i kleru Crikve modruške", u kojem odlučno staje u obranu glagoljice nasuprot njenim protivnicima.⁶² Modruški biskup Nikola Kotoranin preminuo je u Rimu, da bi potom

---

FRANIČEVIĆ - 1974., str. 63, 99, 102; S. HRKAČ - 1975., str. 142, 148-149; S. HRKAČ - 1976., str. 147, 150; A. RITIG - 1979., str. 315-318; OPČA ENC. - 1980., str. 28; M. BOGOVIĆ SLUNJSKI - 1981.b, str. 5; V. GLIGO - 1983., str. 12; M. FRANIČEVIĆ - 1983., str. 297; J. BRATULIĆ - 1988.a, str. 105-106; M. BOGOVIĆ - 1988., str. 70; M. KURELAC - 1988., str. 124, 127-129, 131-135, 138; K. KRSTIĆ - 1988., str. 450; Č. PETEŠIĆ - 1989., str. 33, 36; S. ANTOLJAK - 1992., str. 27; Lj. SCHIFFLER - 1992., str. 20, 28-29, 31, 42; M. KURELAC - 1995., str. 183; HRV. OPČI LEKS. - 1996., str. 674; F. ŠANJEK - 1996., str. 88; M. KARBIĆ - 1997., str. 174-175; S. PROSPEROV NOVAK - 1997., str. 108; T. RAUKAR - 1997., str. 384; M. KURELAC - 1998., str. 82, 84, 90, 92; N. JOVANOVIĆ - 1998., str. 7-9, 11-12, 19; M. MARUŠIĆ - 1999., str. 15; J. NERALIĆ - 1999., str. 101-102; M. ANČIĆ - 1999., str. 175-176; B. GRGIN - 1999., str. 216-223; S. RAZUM - 1999., str. 49.

⁶⁰ Usp. - G. B. VERMIGLIOLI - 1807., str. 104, 118; I. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI - 1863., str. 107; V. FRAKNÓI - 1897., str. 9-15; Đ. ŠURMIN - 1898., str. 261; C. FRATI - 1916.a, str. 5, 7, 18, 20-21, 28, 84, 90-91; G. MERCATI - 1925., str. 168, 170, 174, 178, 259-263, 291-298; N. ŽIC - 1933.b, str. 145; N. ŽIC - 1933.d, str. 338, 341, 343, 345-346; N. ŽIC - 1937.a, str. 52-53, 56; N. ŽIC - 1937.b, str. 3; A. BACOTICH - 1937., str. 399-400; N. ŽIC - 1938., str. 10; N. ŽIC - 1952., str. 33-34; K. KRSTIĆ - 1960., str. 295; M. KURELAC - 1965., str. 288; ENC. LZ - 1968., str. 529; S. HRKAČ - 1975., str. 142-147; S. HRKAČ - 1976., str. 147-148, 150, 155; OPČA ENC. - 1980., str. 28; M. BOGOVIĆ SLUNJSKI - 1981.b, str. 5; M. FRANIČEVIĆ - 1983., str. 297; J. BRATULIĆ - 1988.a, str. 107; M. BOGOVIĆ - 1988., str. 70; M. KURELAC - 1988., str. 131, 135-138; K. KRSTIĆ - 1988., str. 450; Č. PETEŠIĆ - 1989., str. 36; M. KURELAC - 1992., str. 182; S. ANTOLJAK - 1992., str. 27-28; M. KARBIĆ - 1997., str. 175; S. PROSPEROV NOVAK - 1997., str. 108; Z. HORVAT - 1997.a, str. 135; M. KURELAC - 1998., str. 82-83; N. JOVANOVIĆ - 1998., str. 8-9, 11, 17, 19-20, 22; J. NERALIĆ - 1999., str. 101-102; B. GRGIN - 1999., str. 218-219.

⁶¹ Usp. - V. FRAKNÓI - 1897., str. 13; C. EUBEL - 1901., str. 151, 255; C. FRATI - 1916.a, str. 91; G. MERCATI - 1925., str. 294; N. ŽIC - 1933.d, str. 345; V. PUTANEC - 1960., str. 67; I. OSTOJIĆ - 1965., str. 309; S. HRKAČ - 1975., str. 143; S. HRKAČ - 1976., str. 148; M. KURELAC - 1988., str. 131, 135-138; K. KRSTIĆ - 1988., str. 450; Č. PETEŠIĆ - 1989., str. 36; *CAM. APOST.* - 1996., str. 499, 514-515; S. ANTOLJAK - 1997., str. 28; M. KARBIĆ - 1997., str. 175; M. KURELAC - 1998., str. 85; N. JOVANOVIĆ - 1998., str. 9, 20; J. NERALIĆ - 1999., str. 100-101.

⁶² Usp. - I. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI - 1863., str. 107-108; I. BROZ - 1888., str. 82-84; V. FRAKNÓI - 1897., str. 13-14; Đ. ŠURMIN - 1898., str. 261-263; L. JELIĆ - 1906., str. 17-18; G. MERCATI - 1925., str. 294-295; N. ŽIC - 1933.d, str. 347; N. ŽIC - 1937.b, str. 3, 6; N. ŽIC - 1938., str. 10; N. ŽIC - 1952., str. 33-35; V. PUTANEC - 1960., str. 67; K. KRSTIĆ - 1960., str. 295; A. M. STRGAČIĆ - 1964., str. 401; M. KURELAC - 1965., str. 288; V. GORTAN - V. VRATOVIĆ - 1969.a, str. 32; V. GORTAN - V. VRATOVIĆ - 1969.b, str. 627-628; M. FRANIČEVIĆ - 1974., str. 102; M. BOLONIĆ - 1975., str. 110-111; E. HERCIGONJA - 1975., str. 44, 214, 425; S. HRKAČ - 1975., str. 143, 147; S. HRKAČ - 1976., str. 154-155; A. RITIG - 1979., str. 323-324; J. HORVAT - 1980., str. 203, 281-282; M. BOGOVIĆ SLUNJSKI - 1981.b, str. 5; E. HERCIGONJA - 1983., str. 31, 69; M. FRANIČEVIĆ - 1983., str. 297-298; V. PUTANEC - 1985., str. 6, 10-11, 14, 20, 46-47; R. KATIČIĆ - 1986., str. 24; I. FRANGEŠ - 1987., str. 35; K. KRSTIĆ - 1988., str. 450; J. BRATULIĆ - 1988.a, str. 104-110; M. BOGOVIĆ - 1988., str. 70; J. BRATULIĆ - 1988.b, str.

bio sahranjen u crkvi *Santa Maria del Popolo*, gdje mu je nad grobom tom prigodom postavljen počasni posmrtni natpis.⁶³

U svoje je doba ovaj zaslužnik kao uglednik i umnik bio u doticaju s mnogim istaknutim osobama, a znana je i njegova veoma bogata osobna knjižnica. Kao trajna svjedočanstva svoga znanja, vjere, razbora, morala i životnoga iskustva, ostavio je iza sebe, osim više pisama, i nekoliko zapaženih pisanih djela povijesno-političkog, bogoslovnog, mudroslovnog i moralističkog sadržaja, protkanih tu i tamo i osobnim životopisnim podacima, od kojih je manji dio objavljen, a ostala zasad još uvijek postoje samo u izvornome rukopisnom obliku: *"Dialogus de mortalium felicitate"*, *"Navicula Petri"*, *"De titulis et auctoribus Psalmorum"*, *"De consolatione"*, *"Oratio in funere reverendissimi domini d. Petri cardinalis Sancti Sixti"* (smatra se prvom inkunabulum jednoga Hrvata), *"De bellis Gothorum"*, *"De humilitate"*, *"Defensio ecclesiasticae libertatis"*, *"De Constantinopolis expugnatione oratio"*.⁶⁴

111-112; P. RUNJE - 1988., str. 120; M. KURELAC - 1988., str. 140-141; F. ŠANJEK - 1988., str. 109, 111; Č. PETEŠIĆ - 1989., str. 27, 36, 43; HRV. OPĆI LEKS. - 1996., str. 674; F. ŠANJEK - 1996., str. 88; S. PROSPEROV NOVAK - 1997., str. 108; M. KURELAC - 1998., str. 84-85; N. JOVANOVIĆ - 1998., str. 18, 20; B. GRGIN - 1999., str. 219-220; S. RAZUM - 1999., str. 49.

⁶³ Usp. - D. FARLATI - 1769., str. 109; F. M. APPENDINI - 1811., str. 10; M. SLADOVIĆ - 1856., str. 144; Š. LJUBIĆ - 1856., str. 191; F. RAČKI - 1857., str. 60; V. FORCELLA - 1869., str. 361, 368; V. FRAKNÓI - 1897., str. 15-16; F. BULIĆ - 1910., str. 170; F. RAČKI - 1910., str. 30; C. FRATI - 1916.a, str. 7, 35, 81-82, 84, 86, 88, 90-91; G. MERCATI - 1925., str. 165-166, 290, 298; N. ŽIC - 1933.b, str. 148; N. ŽIC - 1933.c, str. 246-249; N. ŽIC - 1933.d, str. 338, 340, 343, 345, 347; N. ŽIC - 1937.a, str. 52; N. ŽIC - 1937.b, str. 3; A. BACOTICH - 1937., str. 399-400; N. ŽIC - 1938., str. 10; N. ŽIC - 1952., str. 34; K. KRSTIĆ - 1960., str. 295; V. PUTANEC - 1960., str. 68; M. KURELAC - 1965., str. 288; I. OSTOJIĆ - 1965., str. 353; E. HERCIGONJA - 1975., str. 214; S. HRKAČ - 1975., str. 143; S. HRKAČ - 1976., str. 148-149; N. KOLUMBIĆ - 1980., str. 115; M. BOGOVIĆ SLUNJSKI - 1981.b, str. 5; M. FRANIČEVIĆ - 1983., str. 297; V. PUTANEC - 1985., str. 10-11, 14, 46; M. BOGOVIĆ - 1988., str. 71, 73, 80; M. KURELAC - 1988., str. 133-134, 137-138, 141-142; K. KRSTIĆ - 1988., str. 450; S. ANTOLJAK - 1992., str. 28; S. PROSPEROV NOVAK - 1997., str. 109; T. RAUKAR - 1997., str. 384; M. KURELAC - 1998., str. 82-83; N. JOVANOVIĆ - 1998., str. 9, 20; J. NERALIĆ - 1999., str. 102; B. GRGIN - 1999., str. 218, 222.

⁶⁴ Usp. - N. MODRUŠKI - 1474., fol. 1-6; F. RAČKI - 1872., str. 257; L. PASTOR - 1894., str. 467; V. FRAKNÓI - 1897., str. 12-13, 16-23; R. SABBADINI - 1915., str. 83-85; C. FRATI - 1916.a, str. 2, 4, 6-9, 11-13, 16-18, 20-35, 83-91; C. FRATI - 1916.b, str. 183-185; G. MERCATI - 1925., str. 165-179, 255-265, 289-299, 362-371; J. KOČIJANIĆ - 1927., str. 285, 304; N. ŽIC - 1933.a, str. 1-7; N. ŽIC - 1933.b, str. 141-149; N. ŽIC - 1933.d, str. 336-347; N. ŽIC - 1937.a, str. 52-56; N. ŽIC - 1937.b, str. 3, 6; A. BACOTICH - 1937., str. 398, 400; N. ŽIC - 1938., str. 10, 11; J. BADALIĆ - 1952., str. 157; Š. JURIĆ - 1954., str. 315, 328; V. PUTANEC - 1960., str. 67-68; K. KRSTIĆ - 1960., str. 295; K. KRSTIĆ - 1962., str. 484; M. KURELAC - 1965., str. 288-289; ENC. LZ - 1968., str. 529; M. FRANIČEVIĆ - 1969., str. 382; V. GORTAN - V. VRATOVIĆ - 1969.a, str. 28-29; V. GORTAN - V. VRATOVIĆ - 1969.b, str. 624-625; M. BOŠNJAK - 1970., str. 61; Š. JURIĆ - 1971., str. 30, 31, 164; N. KOLUMBIĆ - 1973., str. 206; M. FRANIČEVIĆ - 1974., str. 102; S. HRKAČ - 1975., str. 141-200; S. HRKAČ - 1976., str. 146, 149-154; OPĆA ENC. - 1980., str. 28; N. KOLUMBIĆ - 1980., str. 48, 63; M. BOGOVIĆ SLUNJSKI - 1981.b, str. 5; M. KURELAC - 1982., str. 27; V. GLIGO - 1983., str. 12; M. FRANIČEVIĆ - 1983., str. 297-298; F. ŠANJEK - 1984., str. 220-222; A. STIPČEVIĆ - 1985., str. 251; S. M. DŽAJA - 1986., str. 213-214; I. FRANGEŠ - 1987., str. 35; M. KURELAC - 1987., str. 100; J. BRATULIĆ - 1988.a, str. 109-110; M. BOGOVIĆ - 1988., str. 70-71; M. KURELAC - 1988., str. 125-129, 135-141; K. KRSTIĆ - 1988., str. 450; F. ŠANJEK - 1988., str. 349, 415, 417; G. W. McCLURE - 1991., str. 121-130, 251-254; S. ANTOLJAK - 1992., str. 28; Lj. SCHIFFLER - 1992., str. 20, 42, 95-105; E. BANIĆ-PAJNIĆ - 1995., str. 63-78; N. MODRUŠKI - 1995., str. 300-366; F. ŠANJEK - 1996., str. 10, 340; M. KARBIĆ - 1997., str. 175; T.

Kada su, dakle, u pitanju spomenuta dva - ne samo povijesno, već i književno vrijedna - pisma nadbiskupa Maffea Vallaressa koja svjedoče o nedaćama Nikole Modruškog u zatočeništvu kod Kurjakovićeveih g. 1462., ono upućeno okovanom biskupu Nikoli u pismovniku zauzima jednu i pol stranicu (197-198), a uz njega na desnoj strani lista vidljiv je kao redni broj dokumenta u tom rukopisu broj 205. Na lijevoj pak strani, uz sam početak pisma, stoji jedna od mnogih raznolikih i zanimljivih sažetih primjedbi u epistolariju, upozoravajući čitatelja na vrijednost toga pisma (*"Tu legens, noli hanc epistolam præterire, quia digna et elegans est."*)⁶⁵ Primjedba je osnažena crtežom šake s neprimodno produženim kažiprstom uperenim prema početnome slovu. Pismo - napisano na humanistici - ovdje objavljujem sa svim razriješenim kraticama, te po ostalim u nas prihvaćenim (kritičkim) egdotičkim pravilima, a ono glasi ovako:

"Ad reverendum patrem dominum Nicolaum, episcopum Modrusiensem.

Littere Paternitatis Tuę exulceraverunt mihi dolorem, quem (!) iam pridem Tui captura inflixerat. Quid enim acerbius accipere possem, quam vinculis detineri eum virum, cuius pontificatum nec Corbaviensis neque Modrusensis meretur provincia? Quid molestius accidere mihi potest, quam pontificem de Ecclesia Dei benemeritum compedibus barbarorum coherceri? Petulantia ovium pastorem invadi? Nequitia filiorum patrem optimum opprimi? Duram profecto conditionem proposuerunt; ut lesus, a quo lesionis culpa expostulari deberet, is potius ledentium in se culpam peccatumque recipiat, et quasi ipse deliquerit, laborare cogatur apud Maximum pontificem, ut tam indigni facinoris absolutio tribuatur facinoris auctori. Pretereo cęteras conditiones non minus turpes et absurdas, ut videlicet absque iussio⁶⁶ fideiussione dimittere nolunt, et iureiurando. Hęc etsi a ratione longe aliena videantur, hortari tamen possum Paternitatem Tuam, ut equo animo conditionibus propositis, quantum sua interest, perficiendis faciat, prestetque fidem; primum scilicet conari et laborare, ut Sanctissimus dominus noster culpam ignoscat, absolutionis beneficium tribuat; titulum episcopatus commutet, aut alium de novo creet. Quod ego quoque procuraturum me offero ac spondeo, dum interim Tua Paternitas relaxetur, et pristinę libertati restituatur, quemadmodum latius ad Magnificum dominum Ioannem scripsi. Illud vero neque dignitati meę convenit, neque Illustrissimo Venetiarum dominio approbatum iri certo scio, ut me vadem pro Tua salute sistam; quod facere, si facere expediret, non dubitarem. Hęc enim causa quasi seminarium quoddam maxime discensionis (!), pacisque violande inter Senatam nostrum et comites istos nostro imperio finitimos esset, et sapienti pauca. Ego enim, quod ad meum attinet officium, nihil prætermittam, quod Tuę saluti Tuęque relaxationi conducibile fore intelligam; nunquam conquiescam, donec reverenda Paternitas Tua pristinę libertatis dignitatisque gradum sibi vendicet. Res ipsa, potius quam verbis Tuam oppressionem sublevandam esse, curę mihi est. Plura in presentiarum scribere, quę dolorem Tuum leniant, quęve officium meum insinuent, neque tempus postulat, neque abitus nuncii properantis

---

RAUKAR - 1997., str. 331, 385; S. PROSPEROV NOVAK - 1997., str. 108-109; M. KURELAC - 1998., str. 77, 83-84, 90, 92; N. JOVANOVIĆ - 1998., str. 5-150; J. NERALIĆ - 1999., str. 100-102; M. ANČIĆ - 1999., str. 176; B. GRGIN - 1999., str. 218-219; S. M. DŽAJA - 1999., str. 22, 25-26, 217, 247, 255, 263-264.

⁶⁵ Usp. - *BAV - Barb. Lat.* 1809, str. 197; G. MERCATI - 1925., str. 360.

⁶⁶ U izdanju kod G. MERCATIJA - 1925., str. 360, grješkom je ispuštena ova riječ.

*patitur. Velim tamen, ut illud Plautinum animo Tuo succurrat, ut videlicet in re mala, bono utare animo. Dabit enim Deus his quoque finem. Vale in Domino. Ex Hyadra, die X. Iulii MCCCCLXII.*⁶⁷

Iz ovog pisma, upućenog iz Zadra 10. srpnja 1462. godine na modruškog biskupa Nikolu, vidljivo je da nadbiskup bijaše već od ranije rastužen viješću o zatočenju biskupa, a da ga je njegovo pismo samo dodatno ražalostilo. On naziva mučnom i bolnom činjenicu da se njega, uglednog i zaslužnog svećenika Božje Crkve, sapelo u okove. Nadbiskup takav postupak ocjenjuje divljaštvom, obiješću i zloćom, naglašavajući da su oni koji su to učinili istodobno postavili istome okrutan uvjet: da uvrijeđeni biskup, umjesto da se tuži, sam preuzme na sebe krivnju i grijeh za takav postupak. Također, prisiljava ga se da ima nastojati kod pape kako bi se izvršitelju udijelilo odriješnje od tog teškog zločina. Ostale zahtjeve naziva ne manje sramotnima i neumjesnima, naglašavajući da se od biskupa traži i obećanje pod zakletvom prije oslobađanja. Nadbiskup Vallareso zatim potiče biskupa da ipak, koliko je do njega, mirne duše pristane na postavljene zahtjeve i obeća knezovima da će kod pape nastojati da on oprostí krivnju i udijeli blagodat odriješnja, te da će isto tako nastojati da zamijeni naslov (odnosno sjedište) biskupije ili pak iznova odredi drugi naslov (kada se ovo uspoređi s drugim pismom, očito se radi o zahtjevu za osnivanjem nove, odijeljene biskupije u području njihova dominija, ako se već ne može povratiti prvotno stanje). Nadbiskup se pak sa svoje strane nudi i obećaje da će, čim biskup bude odriješnen okova i vraćen na slobodu, i on nastojati oko toga - kako je opširnije izvijestio kneza Ivana u pismu njemu upućenom - ali da ne dolikuje ni njegovu dostojanstvu, niti bi - siguran je - mletačka vlast odobrila da on osobno bude jamač biskupu, iako kaže da ni oko toga ne bi dvojio, kada bi bio siguran u uspjeh. Potom naglašava kako je jasno da bi to moglo unijeti razdor, kao i narušiti susjedski mir između mletačke vlasti i knezova Krbavskih. Tješeći ga svojim pismom, smatrajući to svojom dužnošću, nadbiskup uvjerava biskupa da će poduzeti sve ono što bi moglo doprinijeti njegovu izbavljenju, te da se neće smiriti dok tako doista i ne bude. Na kraju ga pozdravlja, želeći mu da u nevolji ostane u dobrom duhu, uzdajući se u Božju pomoć.⁶⁸

---

⁶⁷ Usp. - *BAV - Barb. Lat.* 1809, str. 197-198; G. MERCATI - 1925., str. 360. Pogledaj prilog I.a-b.

⁶⁸ Evo kako glasi prijevod Mate Križmana ovog pisma na hrvatski jezik objavljen kod A. RITIGA - 1979., str. 321-322:

"Prečasnom ocu, modruškom biskupu gospodinu Nikoli.

Pismo tvoga očinstva nemilo je dirnulo u bolnu ranu koju mi je zadalo tvoje uhićenje. Ta zar bih mogao dobiti ikoju mučniju vijest od te da u uzama čami muž čijeg biskupovanja nije vrijedna ni krbavska ni modruška zabit? Zar me može snaći išta neugodnije od toga da biskupa zaslužna za crkvu sapinju okovi divljaka? Da se razularene ovce obaraju na vlastitog pastira? Da nevaljali sinovi vrše nasilje nad predobrim ocem? Uvjet što su ti ga nametnuli doista je okrutan: uvjet da onaj koji bi imao pozivati na odgovornost za nanesenu mu uvredu preuzme, štoviše, krivnju i grijeh uvreditelja na sebe, pa da, kao da je on sam počinitelj prijestupa, bude prisiljen potruditi se pred papom da zločinac dobije odriješnje od tako gnusna zločina. Neću ovdje navoditi ostale, jednako sramotne i neumjesne uvjete, na primjer to da te nisu voljni pustiti na slobodu bez jamstva i prisege. Dakako da sve to smatram silno bezumnim, no ipak mogu tvom očinstvu preporučiti neka mirne duše obećaj i zadaš riječ da će, koliko je do tebe, biti ispunjeni uvjeti što ih nameću: pokušaj, naime, i uznastoj ishoditi prije svega da naš presveti gospodin papa oprostí grijeh i udijeli blagodat odriješnja, a biskupski naslov da izmijeni ili stvori neki novi. Sa svoje strane nudim se i obećajem da ću se i ja za ovo zauzimati, samo neka tvom očinstvu ipak lakne i neka ti se vrati prijašnja sloboda. U tom sam smislu opširnije pisao velemožnom gospodinu Ivanu. Međutim, niti bi dolikovalo mom dostojanstvu niti bi -

Drugo Vallaressovo posredničko pismo kojim se ovdje bavim upućeno je tadašnjem starješini Krbavskih knezova Ivanu Kurjakoviću (sinu tada već pokojnog kneza Tome) zbog otmice modruškoga biskupa Nikole, koju je uz njegovu privolu poduzeo rođak mu knez Karlo mlađi (sin također tada pokojnog kneza Karla starijeg, prijašnjeg prvaka Kurjakovićevih). Kao što je znano, hrvatski velikaši Kurjakovići preko svoga rodonačelnika, Krbavskoga kneza Kurjaka koji živi u XIII. i XIV. stoljeću, potječu od poznatoga hrvatskog srednjovjekovnog plemena Gušića. Njihov uspon traje u njegovu doba i doba njegovih sinova, da bi se već pod Kurjakovim unucima krajem XIV. stoljeća Kurjakovići predstavljali kao "*Corbavie, Lyche, Bussane, Scrisie domini et comites naturales*" ili pak "krbavski, lički, buški i pročaja knezi", a u tom se velikaškom rodu potom u više navrata diče i banskim naslovom. Polovinom XV. stoljeća (dakle, u vrijeme kada su se zbila događanja koja obrađujem u ovoj raspravi) - u doba kada su zbog međusobnih prijepora poprilično narušeni njihovi odnosi s Frankapanima, Mlečanima, ali i kraljevskom vlašću - državina kneževa Kurjakovića prostire se nad šest župa: Krbavom, Likom, Bužanima, Humom, te Nebljuškom i Odorjanskom župom, a njihova se vlast dijelom širi i izvan tih područja. Od poznatijih gradova i utvrdi tim velikašima, između ostalih, pripadaju Krbava, Kurjak, Turan, Počitelj, Komić, Novigrad, Podlapčec, Mrsinograd, Lovinac, Gradac, Zvonigrad, Zelengrad, ali i Kličevac, primorski Bag te Obrovac na Zrmanji.⁶⁹

---

to zasigurno znam - prejasna mletačka vlada odobrila to da ja svojom glavom jamčim kako bi tebe pustili; a doista bih to učinio kad bi vrijedilo učiniti. To bi, naime, bilo gotovo kao neko rasadište najvećeg razdora i povreda mira između našeg Senata i tih knezova što su našoj državi najbliži susjedi: mudar si, pa ti ne moram opširno tumačiti. Što se pak tiče mog osjećaja dužnosti, učinit ću sve što bi ti po mojoj ocjeni moglo donijeti izbjavljenje i olakšanje: neću se smiriti sve dok tvoje prečasnno očinstvo opet ne izbori stupanj svoje prijašnje slobode i dostojanstva. Djelom, a ne riječima, nastojim ublažiti nasilje koje trpiš. Napisao bih i više toga što bi ublažilo tvoju bol i na što me nuka moja dužnost, no nije vrijeme za to, a ne mogu ni zbog odlaska glasnika kome se žuri. Želio bih ipak da ti ovaj Plotin bude na okrepu, kako ne bi klonuo duhom u ovoj nevolji. A s Božjom pomoću doći će i ovome kraj. Zdrav bio u Gospodinu! Pisano iz Zadra, dne 10. srpnja 1462."

⁶⁹ Usp. - ARHIV HAZU - II d 176, 21 fol.; F. RAČKI - 1857., str. 58; I. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI - 1861., str. 156; V. KLAIĆ - 1880., str. 107-115; V. KLAIĆ - 1881., str. 48, 51-52; V. KLAIĆ - 1897., str. 48, 54-59; V. KLAIĆ - 1898., str. 190-214; Đ. ŠURMIN - 1898., str. 98; V. KLAIĆ - 1902., str. 6-8, 17, 25; V. KLAIĆ - 1904., str. 135-137; V. KLAIĆ - 1905., str. 1, 5, 7, 9-10, 16; F. ŠIŠIĆ - 1907., str. 77-80; Đ. SZABO - 1920., str. 204-214; R. HORVAT - 1941.b, str. 45, 48, 67, 124-125, 136-137, 155-158; S. PAVIČIĆ - 1962., str. 27-29, 33, 36, 39, 42-44, 50-51, 53, 67-68, 75-87, 91-92; B. GUŠIĆ - 1973., str. 21-25, 40, 49-52; N. KLAIĆ - 1976., str. 375-377, 442; F. J. FRAS - 1988., str. 112-113, 126-128, 138-141, 143-144, 153; N. KLAIĆ - 1988., str. 7-8; M. BOGOVIĆ - 1988., str. 54; J. BRATULIĆ - 1988.b, str. 108; M. KRUHEK - Z. HORVAT - 1988., str. 187-191, 197-200, 203-207; B. GRGIN - 1997., str. 41-43, 46; D. PEJNOVIĆ - 1997., str. 54-55; M. KRUHEK - 1997.a, str. 65-66; M. KRUHEK - 1997.b, str. 99-121, 125, 128; Z. HORVAT - 1997.b, str. 156-157.

Spomenut ću, bez sveobuhvatne namjere, nekoliko poznatih izvornih vijesti iz šire sredine XV. stoljeća u kojima se imenom spominju Karlo mlađi i Ivan Kurjaković, dva velikaša pouzdano umiješana u otmicu modruškoga biskupa. Imena kneza Ivana i brata mu kneza Grgura nalazimo tako u ispravi izdanoj u Počitelju g. 1446., koja govori o njihovu darivanju plemića Ivana Jurislavića Mogorovića s dvije čestice vlastite baštine u ličkom selu Radučevu.⁷⁰ Knez Ivan pojavljuje se zajedno s ocem Tomom, bratom Grgurom te rođakom Pavlom, sinom kneza Karla starijega, u ispravi iz g. 1453., koja nas obavješćuje o njihovom prijetnji s Mlečanima zbog utvrde Kličevca, kao i o njihovoj želji za gospodarskim izvozom u mletačka područja.⁷¹ S ocem Tomom i bratom Grgurom knez se Ivan pojavljuje i g. 1455., kada oni zajedno preko svojih poslanika traže da budu primljeni u krug mletačkih prijatelja, obećavajući zauzvrat svoju vjernost, da bi ista trojica bila spomenuta i u mletačkim odgovorima na njihove molbe.⁷² Iste se godine, sudeći po sadržaju jedne ninske isprave, ovi pogađaju s ninskim biskupom Natalisom oko desetina u Lici.⁷³ O međusobnim prijetnjama i zajedničkim pitanjima između Mletaka i knezova Krbavskih govori i opsežna isprava s mletačkim odgovorima na podnesene im molbe od strane istih Kurjakovića iz g. 1457., u kojoj se također pojavljuju imena kneza Ivana i njegova oca Tome.⁷⁴ Kneza Ivana nalazimo i u latinskoj ispravi iz g. 1460., iz koje se spoznaje da je nezadovoljan što je utvrda Ostrovica potpala pod hrvatskoga bana, kao i to da je u zavadi s Posedarskim knezovima, inače mletačkim podanicima.⁷⁵ U jednoj pak glagoljskoj ispravi izdatoj g. 1460. u Bagu može se pročitati: "... v' vrime vzveličene, vzmožne i plemenite gospode kneza Tomaša, i njega sina kneza Ivana, i takoj kneza Pavla i kneza Karla, knezi Krbavskih i pročaja, ..." ⁷⁶ Isti se knez, kao sin pokojnog kneza Tome, zajedno s kneževima Pavlom i Karlom, sinovima pokojnog kneza Karla starijega, navodi i u ispravi izdanoj pod Počiteljom vjerojatno g. 1461., kojom se potvrđuju povlastice grada Baga.⁷⁷ Slijedeće 1462. godine knez Karlo mlađi uz podršku Ivanovu otimlje modruškoga biskupa Nikolu Kotoranina, kao što je vidljivo iz dokumenata kojima se bavim u ovome radu. Krajem iste godine knez Karlo mlađi u Komiću svjedoči da je vlastititoj majci, kneginji Margareti, za 160 zlatnika založio svoj udio u selima "*Tarschiane et Bu/t/chovich*".⁷⁸ Isti knez prodaje g. 1464. posjed Jarinsko Jurju i Pavlu "*Bychychno*".⁷⁹ G. 1465. nalazimo ga u hotučkome Gradcu, gdje prodaje plemiću Petričeviću iz plemena

---

⁷⁰ Usp. - Š. LJUBIĆ - 1890., str. 249-250; V. KLAIĆ - 1897., str. 51; V. KLAIĆ - 1898., str. 209; V. KLAIĆ - 1902., str. 26.

⁷¹ Usp. - Š. LJUBIĆ - 1891., str. 9-10; V. KLAIĆ - 1898., str. 208-210; M. ŠUNJIĆ - 1967., str. 82; B. GRGIN - 1997., str. 41.

⁷² Usp. - Š. LJUBIĆ - 1891., str. 47-50, 56-57; V. KLAIĆ - 1898., str. 210; V. KLAIĆ - 1902., str. 27.

⁷³ Usp. - (I. LUCIĆ) - 1882., str. 56; V. KLAIĆ - 1898., str. 210.

⁷⁴ Usp. - Š. LJUBIĆ - 1891., str. 116-119; V. KLAIĆ - 1898., str. 210-211.

⁷⁵ Usp. - Š. LJUBIĆ - 1891., str. 147; V. KLAIĆ - 1898., str. 211; B. GRGIN - 1997., str. 42.

⁷⁶ Usp. - I. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI - 1863., str. 89; Đ. ŠURMIN - 1898., str. 225; V. KLAIĆ - 1898., str. 211; V. KLAIĆ - 1902., str. 8.

⁷⁷ Usp. - I. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI - 1861., str. 155-159; V. KLAIĆ - 1898., str. 211 (Klajić kod ovog dokumenta ispravljaju Kukuljevićevu 1451. u 1461. godinu); V. KLAIĆ - 1902., str. 27.

⁷⁸ Usp. - Š. LJUBIĆ - 1891., str. 230; V. KLAIĆ - 1898., str. 209, 213; V. KLAIĆ - 1904., str. 130.

⁷⁹ Usp. - J. BARBARIĆ - 1988., str. 253.

Mogorovića jednu česticu zemlje "*in nostra villa vocata Buchovichi in Liccha*".⁸⁰ Za slijedeću 1466. godinu postoji dokument iz kojeg se vidi da kralj Matija Korvin zapovijeda Krbavskome knezu Ivanu da povрати jagodnjanski posjed, kojega je nepravедно zaposjeo, Jurju de Floreu, inače će se to provesti silom.⁸¹ G. 1468. poslanici kneza Ivana pregovaraju sa zadarskom mletačkom upravom oko razrješavanja međusobnih prijepora, te između ostalog dogovaraju obostrano oslobađanje zatvorenika.⁸² Iste godine knez Karlo mlađi prodaje nešto svoje zemlje u zadarskom području plemenitome Ivanu Benkoviću, zvonigradskom kaštelanu.⁸³ Taj se knez zajedno s bratom Pavlom spominje i u ispravi iz 1469. godine, u kojoj se govori o mletačkom opskrbljivanju oružjem Frankapana i Kurjakovića,⁸⁴ kao i u onoj s naputcima mletačkome poslaniku pred njegov odlazak ka kneževima Senjskim i Krbavskim.⁸⁵ Kneza Ivana Kurjakovića pak također nalazimo iste te 1469. godine, i to u spisu koji govori o Morlacima što izbjeгоše ispod njegove vlasti na mletačko zadarsko područje,⁸⁶ kao i u onome koji govori o njegovu neuspješnom pokušaju da se zaduži kod Mlečana poradi obrane od Turaka.⁸⁷

Zasigurno da su i u slijedećim ljetima ova dvojica nastavili biti značajnim velikaškim čimbenicima u onodobnoj feudalnoj Hrvatskoj. I dok se za kneza Ivana - koliko mi je poznato - ne zna gdje je i kada preminuo, za rođaka mu Karla Krbavskog znano je da umire 8. srpnja 1493. godine (kako tvrdi suvremeni ljetopisac Šimun Klimentović, a potvrđuje jedan senjski spis), dakle nekoliko tjedana prije Krbavskoga boja, iako ga pojedini kasniji pisci - očito krivo - spominju kao sudionika u toj, za veliki dio hrvatskoga plemstva kobnoj, rujanskoj bitci.⁸⁸

---

⁸⁰ Usp. - Š. LJUBIĆ - 1891., str. 325; V. KLAJČ - 1898., str. 213; V. KLAJČ - 1902., str. 27, 30; S. PAVIČIĆ - 1962., str. 77.

⁸¹ Usp. - Š. LJUBIĆ - 1891., str. 374-375; V. KLAJČ - 1898., str. 212; V. KLAJČ - 1902., str. 27; V. KLAJČ - 1988., str. 86; B. GRGIN - 1997., str. 42.

⁸² Usp. - Š. LJUBIĆ - 1891., str. 415-417; V. KLAJČ - 1898., str. 212; B. GRGIN - 1997., str. 42.

⁸³ Usp. - Š. LJUBIĆ - 1891., str. 409-410; V. KLAJČ - 1898., str. 213; V. KLAJČ - 1902., str. 31; V. KLAJČ - 1904., str. 133; M. KRUIEK - 1997.b, str. 113.

⁸⁴ Usp. - Š. LJUBIĆ - 1891., str. 434-435; V. KLAJČ - 1898., str. 212; V. KLAJČ - 1988., str. 100; B. GRGIN - 1997., str. 42.

⁸⁵ Usp. - Š. LJUBIĆ - 1891., str. 435-437; V. KLAJČ - 1988., str. 99.

⁸⁶ Usp. - Š. LJUBIĆ - 1891., str. 452-453.

⁸⁷ Usp. - Š. LJUBIĆ - 1891., str. 456; V. KLAJČ - 1898., str. 212; B. GRGIN - 1997., str. 42.

⁸⁸ Usp. - P. R. VITEZOVIĆ - 1696., str. 130-132; I. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI - 1857., str. 34; M. MESIĆ - 1864., str. 406, 408, 423; M. MESIĆ - 1865., str. 66 (bilješka 1); F. ŠIŠIĆ - 1893., str. 10, 12, 18, 26-27; V. KLAJČ - 1898., str. 212-213; F. ŠIŠIĆ - 1937., str. 8-13, 27, 31-32, 128, 131, 133, 137, 150, 153, 157; V. KLAJČ - 1988., str. 133-134, 147, 154, 156, 214, 220; B. GRGIN - 1997., str. 42; M. KRUIEK - 1997.b, str. 113; A. JEMBRIH - 1997., str. 167-170.

Nadbiskupovo pismo upućeno knezu Ivanu Kurjakoviću zauzima u Vallaressovu epistolariju nešto više od dvije stranice (199-201), a slijedi neposredno iza navedenog pisma zatočenom biskupu Nikoli kao 206. po redu, iako pokraj njega nije napisan nikakav broj. Uz njega također, za razliku od njemu prethodećeg pisma, nema ni nikakve primjedbe o njegovoj vrijednosti, što mu je, dakako, ni slučajno ne umanjuje. Pismo objavljujem na potpuno isti način kao i prvo navedeno, dakle uz razriješene sve kratice, uglavnom slijedeći i ostala u nas uobičajena egdotička pravila. Evo kako ono glasi:

"Magnifico et potenti domino domino Ioanni, comiti Corbaviensi.

Cum et patris mei studium, et mea cura semper in promptu sita fuerit,⁸⁹ non modo ad conservandam, verum etiam ad ampliandam mutuam benivolentiam et amicitiam, quę nobis cum Vestra et genitoris Vestri Magnificentia iustis de causis intercedit, non puto mihi subdubitandum fore rem iustam et honestam ab homine iusto expetere. Cum igitur, de consensu Magnificentię Vestre, reverendus in Christo pater dominus episcopus Modrusiensis manu potentis domini domini Caroli, germani Vestri, captus, et in vincula coniectus, detineatur absque aliqua sua culpa. Idemque dominus episcopus, cupiens se in pristinam vindicare libertatem, missionem a Vobis flagitaverit; Vestre Magnificentię graves conditiones missionis, et pacta quasi impossibilia eidem proposuerunt. Primum videlicet, ut idem episcopus apud Sanctissimum dominum nostrum laboret, ut titulus illius episcopatus Corbaviensis restituatur, vel pro ea portione introituum, quę in Vestro dominio est, separatum indulgeat episcopatum. Deinde, ut pro tanto lesionis Vestre peccato, Vobis absoluteionem impertiri procuret. Postremo, ut idem in libertate constitutus iureiurando predicta omnia approbet et confirmet. Quę quidem omnia aduc vellent Magnificentię Vestre mea fide iuramentoque affirmari dictum dominum episcopum inviolabiliter observaturum esse. Et in quantum idem pactis predictis adimplendis deficeret, vel ego ipse carcerem subeam in modum vadis, vel ipsum episcopum iudicio et potestati Vestre sistendum obliger. Atque (!) pacta breviter sic respondeo, quod quamvis non dubitem prefatum dominum episcopum virum inviolabilis esse fidei, satisfactorumque promissis et pactis inter Vos intervenientibus, tamen quia neque ius pontificum permittit huiusmodi conditionibus (!) acquiescere, iureiurandoque fidem astipulari, neque dignitati meę id conveniens est, neque Illustrissimum Venetiarum dominium id approbaret. Non video quo pacto aut fide iubere, aut vadem me constituere, aut iuramento predicta omnia affirmare queam; firmiter tamen affirmare ac ac Vestre Magnificentię in vera conscientia promittere valeo, quemadmodum per presentes promitto, quod idem dominus episcopus, quantum in eius erit possibilitate, promissa omnia Vobis facta, puro animo et sine ulla fraude adimplere curabit. Ego quoque pro virili mea manibus pedibusque enitar, ut Magnificentia Vestra apud pontificem Maximum predicta omnia vel saltem maiorem eorum partem consequatur. Quare hortor eandem, ac suadeo, ut pro suo honore, quem (!) ego carum habeo, hunc prelatum iam relaxare ac libertati suę reddere studeat, si et Sanctissimo domino nostro et Illustrissimo Venetiarum dominio rem gratissimam, et mihi beneficium sempiternum facere cupit. Non enim cedit ad honorem Vestrum, ut pontificali dignitate viri prediti, violentia domini Vestri oppressa,

---

⁸⁹ U izdanju kod G. MERCATIJA - 1925., str. 360, stoji - fuerint.

*teneantur in vinculis et carcere; quod in Turchis perfidis ceterisque inimicis Christi reprobare concedimus, nedum in christianis principibus vituperare et abominari. Pluribus verbis hanc rem iustam et rationi consonam a Vestra Magnificentia petendum esse non censeo, fretus Vestra religione ac humanitate, cuius officium semper fuit cum bonis bene agere. Valeat Vestra Magnificentia, cuius beneplacitis me offero atque dedo. Ex Hyadra, X. Iulii.*⁹⁰

Kao što je razvidno iz ovog nadbiskupova pisma Krbavskome knezu Ivanu, također poput prvog pisma upućenog iz Zadra 10. srpnja (1462. godine), pisac se u uvodu poziva na međusobnu dobrohotnost i prijateljstvo, te na čast i pravednost, da bi odmah potom izrazio negodovanje što je, uz suglasnost kneza Ivana, njegov rođak knez Karlo (mlađi) uhitio modruškoga biskupa i bacio ga u okove bez ikakve njegove krivnje. Iako je biskup zahtijevao puštanje na slobodu, pred njega su za njegovu oslobađanje postavljeni teški, gotovo nemogući uvjeti nagodbe, poput onoga da ima nastojati kod pape da se povрати naslov (odnosno prijašnje sjedište) krbavske biskupije ili pak da se odijeljeno uredi biskupijsko pitanje razmjerno prihodu s njihova dominija (u usporedbi s prvim pismom, očita je velikaška težnja za novom, posebnom biskupijom u svome području, ako se već ne može u potpunosti vratiti prijašnje stanje), ali i nastojati oko toga da im se udijeli odriješenje od teškog grijeha uvrjede što ga počinise prema njemu. Također su zatražili da isti biskup, puštajući se na slobodu, sve uvjete prihvati i potvrdi svojom zakletvom. Nadalje, nadbiskup kaže da od njega samoga knezovi traže da svojim obećanjem i prisegom potkrijepi da će biskup poštovati sve što obeća, kao i da osobno jamči da će biskupa dovesti pred njihov sud, odnosno da će ga kao jamac sam odmijeniti u tamnici, ako isti odustane od izvršenja nagodbe. Na takve zahtjeve nadbiskup odgovara kako ne sumnja da bi biskup vjerodostojno poštovao svoja obećanja i međusobne pogodbe, ali da on osobno ne može takve uvjete i nagodbu prihvatiti i pod prisegom obećati, izjavljujući da mu to ne dopušta ni crkveno pravo niti njegovo dostojanstvo, niti bi mletačka vlast takvo što odobrila. Ipak, nadbiskup istodobno knezu piše da može i hoće čvrsto potvrditi i čiste savjesti obećati da će biskup sva data obećanja, u skladu sa svojim mogućnostima, nastojati dobronamjerno i pošteno izvršiti, a da će se pak on osobno svim silama u granicama svoje moći truditi da cijeli slučaj naiđe na razumijevanje kod pape. Stoga - ako se želi udobrovoljiti Svetoga Oca i mletačku vlast, a i udovoljiti samome nadbiskupu - on knezu preporučuje i potiče ga neka nastoji da se odmah istome povрати sloboda, ponajprije zbog vlastita ugleda, kojemu ova nasilnička otmica i utamničenje biskupa - postupak kakav se očekuje i proklinje kad su posrijedi nevjerni Turci i ostali neprijatelji Kristovi, a kamoli još da se zbog takvih postupaka mora kudití kršćanske uglednike - doista ne služi na čast. Zalažući se za to i pozdravljajući ga, on u kneza zazivlje njegovu vjeru i čovječnost, prepuštajući se njegovoj dobroj volji.⁹¹

---

⁹⁰ Usp. - *BAV - Barb. Lat.* 1809, str. 199-201; G. MERCATI - 1925., str. 360-361. Pogledaj prilog II.a-c.

⁹¹ Evo kako glasi prijevod Mate Križmana ovog pisma na hrvatski jezik objavljen kod A. RITIGA - 1979., str. 319-321:

"Uzvišenom i velemožnom gospodinu Ivanu, knezu od Krbave.

Kao što se već i moj otac trudio, tako i ja uvijek budno nastojim da se ne samo ušćuvaju nego još i povećaju ona uzajamna dobra volja i prijateljstvo koji iz opravdanih razloga postoje između nas te Vaše i Vašeg oca, preuzvišenosti; stoga smatram da mogu bez ikakva oklijevanja od pravedna čovjeka zaškati pravednu stvar.

III.

Očito je da nam oba ova Vallarossova pisma svojim sadržajem - zajedno s dosad u nas neobrađivanom papinskom bulom od 13. kolovoza 1462. godine - značajno upotpunjuju spoznaju tih nesvakidašnjih i dramatičnih događaja iz druge polovine XV. stoljeća, bez ovih dokumenata znatno slabije poznatih iz davno već objavljenog izvještaja mletačkoga Vijeća umoljenih od 12. kolovoza iste godine. Ipak, i kada sagledamo sva ta vrela zajedno, možemo ustvrditi da - iako doznajemo da je uhićenje i utamničenje biskupa pomoću nekoliko svojih neimenovanih pouzdanika izveo knez Karlo mlađi uz privolu kneza Ivana, te da je u zatočeništvu ovaj bio okovan, no ne i dodatno tjelesno mučen⁹² - iz njih nismo u mogućnosti saznati gdje se, kada i kojom prigodom točno zbilo zarobljavanje modruškoga biskupa Nikole Kotoranina, niti gdje je on i koliko dugo točno bio utamničen. Sudeći po nadnevku i sadržaju obaju Vallarossovih pisama, biskupovo zatočeništvo započelo je najkasnije negdje pred kraj lipnja 1462. godine (naravno, lako moguće i ranije), s obzirom na to da zadarski nadbiskup

---

Vaš je, naime, brat (Ivan i Karlo mlađi zapravo su prvi rođaci - M. E. L.), velemožni gospodin Karlo, s privolom Vaše uzvišenosti a bez ikakva povoda zaslužnjio i bacio u okove prečasnog u Kristu oca gospodina modruškog biskupa. Isti je gospodin biskup, u želji da se domogne svoje prijašnje slobode, zatražio od Vas da ga pustite. Na to su Vaše uzvišenosti nametnule pogubne uvjete i gotovo neizvedive načine za njegovo oslobađanje. Ponajprije uvjet da se rečeni biskup pred našim presvetim gospodinom papom potruđi kako bi bio ponovo uspostavljen naslov krbavskog biskupa, ili da se razmjerno onom dijelu prihoda koji dotječe s Vašeg posjeda dopusti uređenje zasebne biskupije; zatim da se pobrine da Vam se za taj Vaš silni grijeh uvrede udijeli odrešenje; napokon, da biskup kojemu se vraća sloboda sve što je naprijed rečeno prihvati i potvrdi svojom prisegom. Osim toga, Vaše bi uzvišenosti htjele da ja zadam vjeru i zakletvom potvrdim da će se rečeni gospodin biskup najsavjesnije svega toga držati, a ako bi on propustio ispuniti spomenute uvjete, onda ili da ja kao njegov jamac budem utamničen, ili pak da budem dužan predati biskupa Vašem sudu i Vašoj vlasti. Na te nagodbene prijedloge ukratko odgovaram ovako: ne sumnjam u to da je rečeni gospodin biskup čovjek od riječi te da bi udovoljio obećanjima i pogodbama koje bi među vama bile dogovorene, no ipak ne vidim načina na koji bih mogao bilo pružiti jamstvo ili predati sebe kao taoča, ili pak prisegom potvrditi sve naprijed rečeno: jer, niti je po crkvenom pravu dopušteno prihvaćati ovakve uvjete, niti bi to dolikovalo mom dostojanstvu, niti bi to odobrila prejasna mletačka vlada. Mogu, međutim, od-lučno ustvrditi i Vašoj uzvišenosti čiste savjesti obećati, kao što ovim pismom i obećajem, da će se rečeni gospodin biskup pobrinuti da koliko je u njegovoj mogućnosti dobronamjerno i bez ikakve obmane ispuni sva Vama dana obećanja. Ja ću se također svim silama, tako reći rukama i nogama, potruditi da Vaša uzvišenost ishodi kod pape sve što je naprijed rečeno, ili bar veći dio toga. Stoga Vas opominjem i svjetujem Vam da za volju svojoj časti, koju ja cijenim, ovog crkvenog dostojanstvenika smjesta pustite i vratite mu njegovu slobodu, ako Vam je ikako stalo ne samo da učinite našem presvetom gospodinu papi i prejasnoj mletačkoj vladi golemu uslugu nego i nezaboravno dobročinstvo meni. A i ne dolikuje Vašoj časti muževe biskupskoga staleža, koji trpe od nasilja Vaše vlasti, držati u okovima i u tamnici: takve postupke s odobravanjem osuđujemo čak i kod vjerolomnih Turaka i ostalih neprijatelja Kristova imena, a kamoli nećemo kuditi ih i proklinjati kod kršćanskih uglednika. Ne smatram potrebnim da s još više riječi iznosim Vašoj uzvišenosti ovaj pravedni i razumni zahtjev; pouzdajem se u Vašu odanost vjeri i u Vašu čovječnost, kojoj je kao i uvijek dužnost sa čestitima postupati čestito. Pozdravljam Vašu uzvišenost i potpuno se predajem Vašoj dobroj volji. Iz Zadra, dne 10. srpnja."

⁹² Usp. - *BAV* - *Barb. Lat.* 1809, str. 199: "... *Cum igitur, de consensu Magnificentię Vestre, reverendus in Christo pater dominus episcopus Modrusiensis manu potentis domini domini Caroli, germani Vestri, captus, et in vincula coniectus: ...*"; *ASV* - *Reg. Vat.* 507, fol. 301r: "... *ipse Carolus per quosdam familiares suos ad id destinatos dictum Nicolaum episcopum hostiliter persequendo eum ausu sacrilego captivari et captivum aliquandiu detineri fecit et procuravit, absque tamen aliqua mutilatione seu alia enormi corporis lesione, ...*"

piše svoja pisma 10. dana mjeseca srpnja, te u pismu zatočenome biskupu kaže da ga je njegovo pismo (u kojem zatočenik - iz svega proizlazi - nadbiskupu očito opisuje svoje uhićenje, trenutni položaj, te ucjene kojima je izvrnut) dodatno razalostilo, a da je zbog njegova uhićenja tužan već od ranije.⁹³ Kada se u razmišljanje o svemu tome uvedu ondašnji uvjeti putovanja, odnosno mogućnosti raznošenja pisama i drugih dokumenata te usmenih vijesti i poruka, može se jasno ustvrditi da je od dana biskupova zatočenja, preko dolaska te vijesti u sijelo zadarske nadbiskupije, potom primitka zatočenikova pisma od strane zadarskog nadbiskupa, te na koncu sastavljanja njegovoga odgovora biskupu, uz pisanje pisma za krbavskoga starješinu Ivana Kurjakovića dana 10. srpnja, svakako proteklo u najboljem slučaju više dana, a lako moguće i više tjedana, zavisno od svih popratnih - iz ovih nam vrela nepoznatih - okolnosti toga slučaja.

No ipak, zasigurno znamo da je 14. svibnja, dakle nešto manje od dva mjeseca prije nego su sastavljena ova dva Vallaresova pisma, Nikola Modruški još uvijek bio na slobodi u svome modruškom sijelu, što povratno znači da se zarobljavanje rečenog biskupa u najgorem slučaju dogodilo najranije sredinom svibnja 1462. godine (jasno, ako to kojim slučajem ne opovrgava kakav postojeći - do sada u našoj znanosti nezapaženi - dokument kasnijeg nadnevka, naprimjer s kraja svibnja ili iz lipnja, koji ga vjerodostojno još uvijek spominje na slobodi). To nam, naime, dokazuje sačuvana izvorna isprava izdana "*in domo nostra episcopali Modrusiensi, quartadecima Maii, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo secundo*" pavlinskome samostanu Sv. Marije u Novom, kojom na patronatsku zamolbu kneza Martina Frankapana "*Nicolaus Machinensis de Chatharo, Dei et Apostolice Sedis gracia episcopus Modrusiensis ac liberalium arcium et Sacre theologie doctor*" - uz suglasnost svih tičućih se strana - daje i potvrđuje ustupanje prihoda bužanskoga arhiprezbiterata rečenome samostanu, a što je sve pak u vezi s opširnomo darovnicom toga velikaša novljanskim pavlinima objelodanjenom istoga 14. svibnja 1462. godine "*in castro nostro Stignisignah*".⁹⁴ Zanimljivo je na ovom mjestu primijetiti da se biskup Nikola u ovome dokumentu pojavljuje samo pod modruškim naslovom, za razliku od onoga već spomenutog nastalog 8. listopada 1461. godine (dakle, sedam mjeseci ranije), gdje je predstavljen i modruškim i krbavskim naslovom. Da li je ova upadljiva razlika ikako povezana s razmiricama oko sjedišta i naslova biskupije, nemoguće je sa sigurnošću reći, no to svakako nije u potpunosti isključeno.

---

⁹³ Usp. - BAV - Barb. Lat. 1809, str. 197: "... Littere Paternitatis Tuę exulceraverunt mihi dolorem: quem (!) iam pridem Tui captura inflixerat. ..."

⁹⁴ Usp. - HDA - f. 652, fasc. I., br. 4; HDA - f. 652, fasc. I., br. 2; HDA - f. 660, Popis pavlinskih isprava (*Remete*), fol. 5v; ARHIV HAZU - II d 212, fol. 2v, 5v; ARHIV HAZU - XVI, 29a (7), str. 7-8, 10-13, 44; A. EGGERER - 1663., str. 225; D. FARLATI - 1769., str. 108; M. SLADOVIĆ - 1856., str. 143; D. HIRC - 1891., str. 198; R. LOPAŠIĆ - 1894., str. 130; V. KLAIĆ - 1901., str. 240; E. LASZOWSKI - 1902., str. 230; A. RAČKI - 1908., str. 122; Đ. SZABO - 1920., str. 189; E. LASZOWSKI - 1923., str. 255-256; E. MÁLYUSZ - 1926., str. 188; M. BOŠNJAK - 1969., str. 482-484, 496; M. BOLONIĆ - 1973., str. 299; M. IVANKOVIĆ - 1988., str. 99; J. ADAMČEK - 1989., str. 47-48; M. KRUIHEK - 1989., str. 76; Č. PETEŠIĆ - 1989., str. 33, 36; Z. HORVAT - 1999., str. 143. Pogledaj prilog IV.

Kao što možemo spoznati iz izvještaja mletačkoga Vijeća umoljenih, papa Pio II. (poput nadbiskupa Vallaressa) u mjesecu srpnju također zna za biskupovo utamničenje, i to - pretpostavljam - putem obavijesti moguće pristigle od zatočenoga biskupa, zadarskoga nadbiskupa, obrovačkog opata ili koga drugoga iz crkvenih krugova, ili putem dojave nekog iz svjetovnih redova, npr. Frankapana, Mlečana ili čak samih otmičara Kurjakovića. Stoga papa još u srpnju pismeno traži od mletačkih vlasti - koje osim što neposredno graniče s Krbavskim knezovima, tada kao značajna sila svakako imaju i priličnog utjecaja na njih - da posreduju s tim u vezi, nadajući se, očito ne bez osnove, uspjehu pri pokušaju da se što prije ishodi oslobađanje ucijenjenog biskupa Nikole. Ne treba pritom smetnuti s uma da je modruški biskup Nikola Kotoranin već samim svojim rođenjem i kotorskim zavičajem mletački podanik odnosno građanin, pa su mletačke vlasti, ako ni zbog čega drugoga, zbog te - za njih nimalo beznačajne - činjenice imale razloga posredovati po tom pitanju.⁹⁵ To u istome mjesecu srpnju Mlečani i čine, šaljući u tu svrhu svoga tajnika Dominica Stellu na prvo od dva, iz tog nam izvješća poznata, njegova posrednička putovanja.⁹⁶

Kada su u pitanju uzroci otmice, odnosno potonji ucjenjivački zahtjevi koji su s Kurjakovićeve strane postavljeni pred biskupa za njegovo puštanje na slobodu, nema dvojbe da nam Vallaressova pisma o tome mnogo opširnije progovaraju negoli što to čini mletački izvještaj, dok se u papinskoj buli oni zapravo i ne spominju, osim što se kaže da su između kneza Karla i modruškog biskupa Nikole odavno bile izbile nekakve razmirice.⁹⁷ Te uvjete - jasno je iz nadbiskupovih pisama - u Zadar dojavlja zatočenik u svome pismu, najvjerojatnije na zahtjev njegovih otmičara, dok u Mletke kneževska traženja kasnije donosi tajnik Stella vrativši se s prvoga (srpanjskoga) posredničkog puta.

---

⁹⁵ Poznat je, naime, jasan i sasvim očekivan zaštitnički stav Mletačke republike prema svojim građanima i podanicima, bez obzira na to gdje trenutno žive i rade. Tako, samo primjera radi, kada g. 1444. varadinski biskup Ivan de Dominis, rođenjem Rabljanin, želi pribaviti zajam u Mlecima, on traži od mletačkih vlasti službeno mišljenje o tome da li ga se smatra strancem (s obzirom da dolazi iz Ugarske) ili ne, odnosno da li potpada pod ograničenja s tim u vezi. Odgovor mletačkih vlasti bio je taj da se on, zbog svoga rapskog podrijetla i građanstva, smatra njihovim dalmatinskim podanikom, te stoga ni u kom slučaju ne može biti smatran strancem, niti je podložan ograničenjima i uvjetovanjima poput njih (usp. - G. COZZI - M. KNAPTON - 1986., str. 137). Inače, za uspostavu mletačke vlasti nad kotorskim područjem usp. npr. - A. S. DABINOVIĆ - 1934., str. 11-24; S. MIJUŠKOVIĆ - 1955., str. 7-24; M. MATIJEVIĆ-SOKOL - 1982., str. 9-20.

⁹⁶ Usp. - Š. LJUBIĆ - 1891., str. 224: "*MCCCCLXII. die XII augusti. Mense preterito ad instantiam summi pontificis, qui super hoc efficaciter ad nos scripsit, misimus Dominicum Stella secretarium nostrum ad comites Corbavie pro obtinenda liberatione reverendissimi domini episcopi modrusiensis, retenti per ipsos comites, ...*" Usp. i - I. NAGY - A. NYÁRY - 1875., str. 180.

⁹⁷ Usp. - *ASV - Reg. Vat.* 507, fol. 301r: "*... quod dudum inter ipsum et Carolum, comitem Corbavie, nonnullis exortis dissensionibus, ...*"

Promatrajući i raščlanjujući ta tri dokumenta, činjenica je da mletački izvještaj, nastao po Stellinoj dojavi, sadrži mnogo "ispunjivije uvjete" za puštanje ucijenjenog prelata, a i brojem ih je manje, s time da se - povrh toga - te kneževske želje navedene u ovome spisu u biti uopće ne mogu smatrati uvjetima, jer su ovi - sudeći po sadržaju tog izvješća, ali i papinske bule - očito već pri Stelinom prvom boravku kod njih odlučili pustiti biskupa iz zatočeništva. Ta upadljiva razlika, dakle, ukazuje na to da su Kurjakovići snizili svoja htijenja i očekivanja od vremena biskupova pisanja zatočeničkog pisma nadbiskupu Vallarressu (što se dogodilo tijekom lipnja ili na samom početku srpnja) do trenutka kada je mletački poslanik Stella prvi puta stigao k njima negdje u tijeku srpnja. Na zaključak o popuštanju knezova Krbavskih u tom sklopu, htjeli-ne htjeli, osobito navodi drugo njihovo traženje iz mletačkoga izvještaja, kojem - logično - također nema spomena u više od mjesec dana starijim Vallarressovim pismima; mora se, naime, u vezi s time priznati da traženje mletačkoga (a preko njih, očito, neizravno i papinskog) jamstva za to da im se oslobođeni modruški biskup neće svetiti zbog njihova nasilja prema njemu, doista zvuči samo kao molba, a nikako kao odlučni zahtjev.⁹⁸

Ublažavajući svoja stajališta, velikaši su to nesumnjivo morali učiniti ponukani određenim okolnostima; primjerice, uslijed crkvenog pritiska odnosno osude izopćenja i svih drugih u takvoj prigodi primijenjenih i protiv njih oglašanih crkvenih i vremenitih kazni, presuda i zaveza, uključujući tu - kako stoji u buli - i crkvenu zabranu nad njihovim gradovima, varošima i mjestima. Naime, u oba je pisma od 10. srpnja upadljiva njihova namjera da biskupa prisile da im nastoji ishoditi odrješenje od kazni uvjetovanih teškim grijesima počinjenim njegovom otmicom i zatočenjem.⁹⁹

Kneževima je na koncu uspjelo zadobiti tu milost, očito time što su u međuvremenu nastupili puno pomirljivije i oslobodili biskupa, te je ovaj, pristajući stoga da se založi za svoje otmičare, tu činjenicu odmah dojavio Svetoj Stolici (kao što su to, uostalom, učinili i Mlečani), opisavši u svojoj molbi - kako je vidljivo iz sadržaja papinske bule - cijeli taj slučaj. Iako je očigledno da je u njoj ta molba samo sažeto prepričana (bilo bi zanimljivo vidjeti i raščlaniti cijeli njen sadržaj, ako je kojom srećom sačuvana u Vatikanskoj tajnoj pismohrani), ipak i iz tih par rečenica doznajemo da je putem nje biskup dojavio da su

---

⁹⁸ Usp. - Š. LJUBIĆ - 1891., str. 224: "... qui per redditum ipsius Dominici nobis referri fecerunt, quod contenti erant ipsum episcopum cum rebus suis sue restituere libertati, cum hoc tamen, quod per litteras nostras patentes eis promitteremus, quod idem episcopus ... ob hanc eius capturam et retentionem contra eos non tentabit seu procurabit aliquam novitatem; ..." Usp. i - I. NAGY - A. NYÁRY - 1875., str. 180.

⁹⁹ Usp. - BAV - Barb. Lat. 1809, str. 197: "... laborare cogatur apud Maximum pontificem, ut tam indigni facinoris absolutio tribuatur facinoris auctori. ..."; str. 198: "... primum scilicet conari et laborare, ut Sanctissimus dominus noster culpam ignoscat, absolutionis beneficium tribuat, ..."; str. 199: "... Deinde, ut pro tanto lesionis Vestre peccato, Vobis absolutionem impertiri procuret. ..."

Iako se u papinskoj buli kao crkveni kažnjenik imenom spominje samo glavni krivac, knez Karlo Krbavski, sudeći po sadržaju nadbiskupovih pisama, kao i po sadržaju mletačkoga izvještaja, u kojem se kneževi Krbavski navode u množini, ne bi trebalo biti sumnje da je pod udar crkvenih kazni dospio i knez Ivan, jer je zločin naspram biskupa - po Vallarressu, koji je o okolnostima tih događaja obaviješten od strane zatočenika - izvršen s njegovom suglasnošću, a sigurno je i njegovo djelatno sudjelovanje u ucjeni. Što se pak moguće uloge još kojeg Kurjakovića u tim zlodjelima tiče, u ovdje obrađenim vrelima za takvo nagadanje nema ama baš nikakva oslonca.

odavno između njega i Krbavskoga kneza Karla izbile neke razmirice (koje djelomično poznajemo iz Vallaressovih pisama), pa ga je knez preko nekoliko svojih pouzdanika progonio, uhitio i zatočio, ali ipak bez njegovog tjelesnoga mučenja. Zbog svega su toga knez Karlo i ostali umiješani pojedinci krivnjom dospjeli u izopćenje i ostale po crkvenom pravu opće oglasene crkvene i vremenite kazne, presude i zaveze, uključujući tu i postavljanje crkvene zabrane nad pojedine gradove, varoši i mjesta. Budući da ga je knez odlučio pustiti na prijašnju slobodu, biskup je velikodušno zamolio papu da se Matiju de Baronellisa, opata benediktinskog samostana Sv. Jurja Koprivskog pod Obrovcem (koji stajaše pod kneževskim patronatom), ovlasti za odrješivanje svih od zločina odustalih krivaca od svih općih i pojedinačnih crkvenih kazni,¹⁰⁰ te za određivanje im potonje spasonosne pokore, na što je Sveta Stolica i pristala, provodeći to u djelo podjeljivanjem ovlasti za taj postupak rečenom opatu putem bule izdate u Pienzi dana 13. kolovoza.¹⁰¹

Osim zbog primijenjenih crkvenih kazni, do promjene u njihovu stavu moglo je doći i uslijed, iz pisama očitog, Vallaressovog odbijanja da kao visoki crkveni dostojanstvenik, ali i utjecajni mletački građanin popusti njihovim ucjenama, što im je bila jasna i znakovita poruka. Iz oba se pisma jasno vidi da nadbiskup ne želi udovoljiti tim zahtjevima, kojim od njega traže da svojom osobom zajamči kako će biskup na slobodi ispoštovati sve ono što bude prisiljen obećati u tamnici prije oslobađanja. Učinio je to, na što već ukazah, pozivajući se na crkveno pravo, na svoje dostojanstvo, ali i na svoje državljanstvo, naglasivši da mletačka vlast to zasigurno ne bi odobrila, te upozoravajući istom da bi, štoviše, cijela stvar

---

¹⁰⁰ Usp. - *ASV - Reg. Vat.* 507, fol. 301r: "... Sane pro parte venerabilis fratris Nostri Nicolai, episcopi Modrusiensis, Nobis nuper exhibita petitio continebat, quod dudum inter ipsum et Carolum, comitem Corbavie, nonnullis exortis dissensionibus, ipse Carolus per quosdam familiares suos ad id destinatos dictum Nicolaum episcopum hostiliter persequendo eum ausu sacrilego captivari et captivum aliquandiu detineri fecit et procuravit, absque tamen aliqua mutilatione seu alia enormi corporis lesione, propter quod comes et familiares predicti excommunicationis sententiam aliasque penas, sententias et censuras a iure intales (!) generaliter promulgatas damnabiliter incurrerunt. Cum autem, sicut eadem petitio continebat, dictus episcopus per ipsum comitem pristinae libertati restitutus existat, pro parte ipsius episcopi Nobis fuit humiliter supplicatum, ut absolutionem comitis et familiarium eorundem a sententiis, penis et censuris predictis Tibi committere aliasque eis, super hiis oportune providere de benignitate apostolica dignaremur. ..."

¹⁰¹ Usp. - *ASV - Reg. Vat.* 507, fol. 301r-v: "Pius etc. Dilecto filio, abbati monasterii de Choprivnik ordinis Sancti Benedicti Nonensis diocesis, salutem etc. Sedes Apostolica pia mater recurrentibus ad eam cum humilitate filiis post excessum libenter se propitiam exhibet et benignam. ... Nos itaque, attendentes, quod Sancta mater Ecclesia nemini claudit gremium ad se redeunti, huiusmodi supplicationibus inclinati, Discretioni Tue per apostolica scripta mandamus, quatenus si est ita, comitem et familiares prefatos omnesque alios et singulos, qui in premissis quomodolibet culpabiles extiterunt, si idem ore humiliter petierint, ab excommunicationibus aliisque omnibus et singulis penis, sententiis et censuris ecclesiasticis et temporalibus, quas premissorum occasione incurrerunt, absolvas auctoritate Nostra hac vice dumtaxat informa (!) Ecclesie consueta, omnemque inhabilitatis (!) et infamie maculam per eos propterea contractam penitus abolendo, interdictum quoque inquascumque (!) civitates, terras et loca premissorum occasione quomodolibet positum eadem auctoritate relaxes, iniuncta inde eis et eorum cuilibet pro modo culpe penitentia salutari, quodque decetero in similibus non excedant, nec ea perpetrantibus prestant auxilium, consilium vel favorem, et aliis que de iure fuerint iniungenda. Datum Pientie, anno etc. Dominice M^o CCCCLXII^o, Idibus Augusti, pontificatus Nostri anno quarto." Usp. i - I. OSTOJIC - 1964., str. 104.

mogla ugroziti susjedski mir između Republike i dominija Kurjakovićevid, ¹⁰² odnosno naškoditi njihovim ionako ne previše srdačnim međusobnim odnosima.

Sastavljajući svoja pisma, Vallaresso očito smatra da svojim opreznim, ali istodobno otvorenim odbijanjem da mu bude osobnim jamcem neće - barem kratkoročno - doprinijeti poboljšanju trenutnoga položaja zatočenog biskupa, pa ga - uz obećanje da se neće smiriti dok mu se ne ishodi sloboda - nastoji tješiti i bodriti biranim riječima, ¹⁰³ te ga uvjeriti da radi svoga spasa - ali samo koliko je do njega - ipak pristane na postavljene mu zahtjeve. ¹⁰⁴ Da bi pak ublažio učinak takovog svoga odbijanja, kao i otvorenih zamjerki koje mu upućuje,

¹⁰² Usp. - *BAV - Barb. Lat.* 1809, str. 198: "... *Illud vero neque dignitati meę convenit, neque Illustrissimo Venetiarum dominio approbatum iri certo scio, ut me vadem pro Tua salute sistam; quod facere, si facere expediret, non dubitarem. Hęc enim causa quasi seminarium quoddam maximę discensionis (!), pacisque violande inter Senatam nostrum et comites istos nostro imperio finitimos esset, et sapienti pauca. ...*"; str. 199-200: "... *Po-stremo, ut idem in libertate constitutus iureiurando pędicta omnia approbet et confirmet. Quę quidem omnia aduc vellent Magnificentię Vestreę mea fide iuramentoque affirmari dictum dominum episcopum inviolabiliter observaturum esse. Et in quantum idem pactis pędictis adimplendis deficeret, vel ego ipse carcerem subeam in modum vadis, vel ipsum episcopum iudicio et potestati Vestreę sistendum obliger. Atque (!) pacta breviter sic respondeo; ... tamen quia neque ius pontificum permittit huiusmodi conditionibus (!) acquiescere, iureiurandoque fidem astipulari, neque dignitati meę id conveniens est, neque Illustrissimum Venetiarum dominium id approbaret. Non video quo pacto aut fide iubere, aut vadem me constituere, aut iuramento pędicta omnia affirmare queam, ...*"

¹⁰³ Usp. - *BAV - Barb. Lat.* 1809, str. 198: "... *Ego enim, quod ad meum attinet officium, nihil pętermittam, quod Tuę saluti Tuęque relaxationi conducibile fore intelligam; nunquam conquiescam, donec reverenda Paternitas Tua pristinę libertatis dignitatisque gradum sibi vendicet. Res ipsa, potius quam verbis Tuam oppressionem sublevandam esse, curę mihi est. Plura in pęsentiarum scribere, quę dolorem Tuum leniant, quęve officium meum insinuent, neque tempus postulat, neque abitus nuncii properantis patitur. Velim tamen, ut illud Plautinum animo Tuo succurrat, ut videlicet in re mala, bono utare animo. Dabit enim Deus his quoque finem. ...*"

Što je zaderski nadbiskup prije i potom točno poduzeo da bi mu pomogao, iz sadržaja ovih pisama nije moguće spoznati. No da je povodom toga slučaja bio u nekakvoj vezi sa Svetom Stolicom i mletačkim vlastima, gotovo da ne bi trebalo dvojiti, iako se u njegovu epistolariju, koliko znam, samo ova dva pisma bave tom otmicom. Čini mi se čak vjerojatnim da njegovo prirodno i sasvim očekivano odbijanje da bude osobnim jamcem u toj i takvoj ucjeni ujedno bijaše i proračunati korak u pojačavanju pritiska na Kurjakoviće, tj. kako je to zapravo - između redaka - bilo davanje do znanja otmičarima da im se ne može udovoljiti u prijeporu po pitanju krbavske biskupije, te da je to, između ostalog, i dovelo do njihova skorog popuštanja.

¹⁰⁴ Usp. - *BAV - Barb. Lat.* 1809, str. 197-198: "... *Hęc etsi a ratione longe aliena videantur, hortari tamen possum Paternitatem Tuam, ut equo animo conditionibus propositis, quantum sua interest, perficiendis faciat, prestetque fidem, ...*"

Mislim da bi u nedostatku vijesti bilo sasvim preuzetno postavljati si pitanje da li je Nikola Modruški u tome, barem dijelom, poslušao ili htio poslušati nadbiskupov savjet, iako bi se iz svega - osobito poradi višetjednog trajanja zatočeništva - moglo naslutiti da je biskup ostao čvrst pred ucjenjivačima sve dok ovi nisu popustili. No čak i da je kojim čudom utamničeni biskup uslijed svoje nevolje popustio pred tim zahtjevima navedenim u Vallaressovima pismima, zasigurno da su sve strane bile svijesne toga da bilo kakva zatočeničkova obećanja u vezi s tim ucjenama iznuđena od njega dok je ovaj u okovima - povrh toga još i bez pouzdanog vanjskoga jamca - ni njega niti ikoga iznad njega ne bi kasnije obvezivala. Upravo su zato, pretpostavljam, nestrpljivi i posljedicama svojih postupaka pomalo ustrašeni ucjenjivači preko zatočeničkova pisma potpuno beznađežno zatražili od tako ugledne osobe da bude osobnim biskupovim jamcem, kao što nešto kasnije, iako tada očito s puno skromnijim očekiva-njima, gotovo molećivo traže kao nagradu za - u biti bezuvjetno - biskupovo oslobađanje jamstvo mletačkih vlasti (a preko njih zapravo i pape) za njegovo buduće ponašanje prema njima. U skladu s time, kao što je vidljivo iz sadržaja ovdje obrađene bule, oslobođeni biskup pristaje zamoliti Svetu Stolicu za njihovo odrešenje od crkvenih kazni.

Vallaresso kneza Ivana uvjerava i obećaje mu da je biskup častan čovjek koji drži do riječi, pa će i poštovati (jasno, bez njegovog stvarnog osobnog jamstva) sve ono na što prisegne prije povratka slobodi.¹⁰⁵ Isto tako, nadbiskup se u oba pisma u svoje ime obvezuje da će, čim biskup bude pušten iz tamnice, i on osobno svim silama nastojati da cijelo to pitanje naiđe na razumijevanje pri Svetoj Stolici, uvjeravajući samovoljnog silnika u onome naslovljenom na njega da bi upravo tim oslobođenjem Kurjakovići udobrovoljili i papu i mletačku vlast.¹⁰⁶

Ovo posljednje se u biti na koncu i pokazalo točnim nekoliko tjedana potom, kada je u Pienzi - nakon što su iskazali tajniku Stelli odluku za puštanje na slobodu Nikole Modruškog bez neprihvatljivih uvjeta, a što je Svetoj Stolici kao činjenica potvrđeno i u molbi za odrješenje od crkvenih kazni njegovih otmičara, otposlatoj od strane netom oslobođenog biskupa - papa Piccolomini svojom bulom od 13. kolovoza ovlastio spomenutog obrovačkog benediktinskog opata de Baronellisa da knezu Karlu mlađem i drugim pojedincima koji na bilo koji način sudjelovahu u otmici i zatočenju biskupa, ako to usmeno ponizno zatraže, udijeli milost odrješenja od svih crkvenih kazni koje su navukli na sebe svojim zlodjelima prema istome, dakako uz nametanje pokajanja pokorom te uz upozorenje glede njihovoga budućeg ponašanja.¹⁰⁷

Najvjerojatnije je popuštanju Kurjakovićevih pripomoglo i mletačko uključivanje u cijeli slučaj, koje se dogodilo na papino traženje i s njegovom punomoći, a moguće čak i nešto četvrto - npr. izravan pritisak samih državnih vlasti na njih, što svakako ne bi bila iznimka u njihovim međusobnim odnosima, kao što je znano iz povijesnih vrela.¹⁰⁸ Jasno, ovo posljednje samo je moja - građom nepotkrijepljena - slobodna pretpostavka, izrečena ovdje samo kao neobavezna mogućnost prošlog zbivanja u dotičnoj povijesnoj situaciji.

---

¹⁰⁵ Usp. - *BAV - Barb. Lat.* 1809, str. 199-200: "... quod quamvis non dubitem prefatum dominum episcopum virum inviolabilis esse fidei, satisfactorumque promissis et pactis inter Vos intervenientibus, ..."; str. 200: "... firmiter tamen affirmare ac ac Vestre Magnificentie in vera conscientia promittere valeo, quemadmodum per presentes promitto, quod idem dominus episcopus, quantum in eius erit possibilitate, promissa omnia Vobis facta, puro animo et sine ulla fraude adimplere curabit. ..."

¹⁰⁶ Usp. - *BAV - Barb. Lat.* 1809, str. 198: "... Quod ego quoque procuraturum me offero ac spondeo, dum interim Tua Paternitas relaxetur, et pristina libertati restituatur, quemadmodum latius ad Magnificum dominum Ioannem scripsi. ..."; str. 200: "... Ego quoque pro virili mea manibus pedibusque enitar, ut Magnificentia Vestra apud pontificem Maximum predicta omnia vel saltem maiorem eorum partem consequatur. Quare hortor eandem, ac suadeo, ut pro suo honore, quem (!) ego carum habeo, hunc prelatum iam relaxare ac libertati sue reddere studeat, si et Sanctissimo domino nostro et Illustrissimo Venetiarum dominio rem gratissimam, et mihi beneficium sempiternum facere cupit. ..."

¹⁰⁷ Usp. - *ASV - Reg. Vat.* 507, fol. 301r-v. Pogledaj navode u bilješkama 101 i 102.

¹⁰⁸ Usp. npr. - Š. LJUBIĆ - 1891., str. 374-375; V. KLAJČ - 1898., str. 212; V. KLAJČ - 1902., str. 27.

U oba se Vallaressova pisma - iako ne baš istim rječnikom - navodi glavni velikaški zahtjev (ujedno i osnovni motiv za poduzimanje otmice i ucjene), aktualan do njihovoga skorog popuštanja pred autoritetom Svete Stolice i Prejasne republike, a taj je da modruški biskup prije puštanja na slobodu ima svojom zakletvom potvrditi kako će nastojati ishoditi da papa vrati naslov odnosno sjedište donedavne krbavske biskupije ili pak stvori novu, zasebnu biskupiju u velikaškom dominiju razmjerno prihodu s tamošnjih dobara.¹⁰⁹ Očito je da Kurjakovići i dvije godine nakon prijenosa biskupijskoga sjedla zajedno s naslovom i kaptolom iz Krbave u Modruš nisu preboljeli taj udarac. Tim im postupkom ponajprije biva povrijeđen velikaški ponos i narušen ugled, ali i dovedena u pitanje gospodarska korist što je imahu dok u njihovoj državini bijaše sjedište krbavskoga biskupa, a koju su znali i nasilno ostvarivati na njegovu štetu, ponekad čak i najobičnijom pljačkom.¹¹⁰ Zaboljela ih je zasigurno jednako bolno - ako ne i više - i činjenica što su sijelo i naslov biskupije iz njihove Krbave premješteni baš u frankapansko mjesto, dakle u dominij njihovih velikaških protivnika, u naselje (od tada grad) za koje je sam papa tom prigodom ustvrdio da ima mnogo bolje uvjete od Krbave da bude biskupijsko sjedište.

Služeći se između ostalog i svojim patronatskim pravom, a želeći biskupskim sjelom podići ugled svoga kneževskog područja, Svetu je Stolicu na te promjene nagovorio modruški knez Stjepan II. Frankapan u suradnji s posljednjim krbavskim, pa potom prvim modruškim biskupom Franjom, čovjekom koji inače vjerojatno bijaše rodom baš iz Modruša, u kojem je za svoga biskupovanja najčešće boravio, upotrebljavajući i prije promjena iz g. 1460. u svome biskupskom naslovu - uz krbavski - i modruški pridjev, pokazujući time jasno svoje namjere. Učinili su to ova dvojica - sudjelujući g. 1459. u izaslanstvu ugarsko-hrvatskoga kralja u Mantovi - koristeći se tadašnjim političkim okolnostima, ponajprije opasnošću od Turaka, ali i obećavajući puno bolje i prikladnije uvjete za sveukupno crkveno djelovanje pod Frankapanima, nego što je to dotada bio slučaj u državini Kurjakovićeve. Zbilo se ovo na mantovanskom saboru, na kojem je papa Piccolomini neuspješno nastojao oko velikoga kršćanskog saveza protiv Turaka, da bi same biskupijske promjene bile uskoro potom oglašene bulom izdanom u Sieni dana 4. lipnja 1460. godine. U njoj papa Pio II., između ostalog, taj postupak pravda potrebom i običajem da sijelo biskupije bude u znamenitijem, uglednijem i naseljenijem mjestu, što do sada nije bio slučaj jer je krbavska katedrala Sv. Jakova gotovo ruševina, a nalazi se na šumom obraslom i od naselja udaljenom mjestu, pa je zato dalje neprikladna za tu ulogu. Stoga on određuje da se biskupsko sjedište s kaptolom, sa svekolikim dostojanstvom, te svim znacima, pravima i pripadnostima premješta na dosadašnju župnu crkvu Sv. Marka u naseljenijem Modrušu, u kojem već postoji i koristi se biskupski stan, a čiji mu je gospodar, knez Stjepan Frankapan, obećao da će odmah po premještanju ondje osnovati kaptol i opskrbiti ga nadarbinama. Određuje pritom i da nova

---

¹⁰⁹ Usp. - BAV - Barb. Lat. 1809, str. 198: "... *primum scilicet conari et laborare, ut Sanctissimus dominus noster ... titulum episcopatus commutet, aut alium de novo creet. ...*"; str. 199: "... *Primum videlicet, ut idem episcopus apud Sanctissimum dominum nostrum laboret, ut titulus illius episcopatus Corbaviensis restituatur, vel pro ea portione introituum, que in Vestro dominio est, separatim indulgeat episcopatum. ...*"

¹¹⁰ Usp. - D. FARLATI - 1769., str. 104-105; M. SLADOVIĆ - 1856., str. 139; A. THEINER - 1863., str. 448; A. RAČKI - 1908., str. 122; M. PETRIČEVIĆ - 1909., str. 416-419; F. ŠIŠIĆ - 1938., str. 194-195; M. BOGOVIĆ SLUNJSKI - 1986., str. 5; M. BOGOVIĆ - 1988., str. 57-59, 62-63, 68-69.

katedrala uživa i raspolaze svim povlasticama, izuzećima, milostima i oprostima poput bivše. Osim toga - znakovito - papa proglašuje nevaljalim sve moguće pokušaje bilo kojih vlasti da se dosadašnja krbavska katedrala Sv. Jakova upotrebljava u bilo kakve svjetovne svrhe.¹¹¹

S obzirom da u povijesnoj znanosti postoje nesumnjive spoznaje da je, prije no što će postati biskupom u frankapanskome Senju, Nikola Kotoranin dobio u nadarbinu benediktinsku opatiju Sv. Lucije u frankapanskoj Baški, a zabilježen je te 1457. godine i u frankapanskom Modrušu svjedočeći zajedno s biskupom Franjom jednoj ispravi kneza Stjepana kao "gospodin Mikula opat, ki biše rodom iz Kotora",¹¹² onda ne treba previše čuditi što su Krbavski knezovi Kurjakovići svoju, za današnje poimanje upravo sablažnjivu, ali u to doba skoro pa uobičajenu velikašku samovolju i moć - u dotičnom slučaju pojačanu nezadovoljstvom zbog iz ovih nam dokumenata znanih, a moguće i još nekih nezabilježenih razloga - odlučili, kada im se za to ukazala prigoda, iskazati upravo na njemu, "frankapanskom biskupu". I to unatoč toga što njegov skrbni posrednik u tome slučaju, a očito i dobar poznanik, nadbiskup Maffeo Vallaresso tvrdi da su to učinili bez ikakva razloga, odnosno bez njegove krivnje.¹¹³ Na biskupove dotadašnje postupke glede tih prijepornih pitanja kao da ukazuje i prva od samo dvije u mletačkom izvještaju spomenute želje upućene

---

¹¹¹ Usp. - J. BELIĆ LIGATIĆ - R 4171, str. 247-248, 252-253, 276-279, 398-400; ARHIV HAZU - XVI, 29a (7), str. 12-13; D. FARLATI - 1769., str. 105, 107-108; M. SLADOVIĆ - 1856., str. 139; F. RAČKI - 1857., str. 59; I. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI - 1863., str. 85; I. ČRNČIĆ - 1867., str. 94-95; Đ. ŠURMIN - 1898., str. 209; V. KLAJČ - 1901., str. 243, 245-247; A. RAČKI - 1908., str. 122; M. PETRIČEVIĆ - 1909., str. 410-424; G. MERCATI - 1925., str. 359; N. ŽIC - 1937.a, str. 52-53; N. ŽIC - 1938., str. 10, 11; M. BOLONIĆ - 1973., str. 246-248; M. BOLONIĆ - I. ŽIC ROKOV - 1977., str. 108; M. BOGOVIĆ SLUNJSKI - 1981.a, str. 4; A. BEVIN - 1985., str. 17, 20-21; V. KLAJČ - 1988., str. 41; M. BOGOVIĆ - 1988., str. 53, 65-70, 72, 77-78, 80-81; F. E. HOŠKO - 1988., str. 86, 92; M. KURELAC - 1988., str. 126; M. KRUIHEK - Z. HORVAT - 1990., str. 96, 100-102, 114, 118; M. ŽUGAJ - 1996., str. 68-69, 72; I. GOLDSTEIN - 1997., str. 22; B. GRGIN - 1997., str. 38; M. KRUIHEK - 1997.a, str. 65-66; A. GULIN - 1997., str. 91-93, 95; Z. HORVAT - 1997.b, str. 157, 162.

Što se tiče podatka navedenog kod D. FARLATIJA - 1769., str. 129 (usp. i - J. BELIĆ LIGATIĆ - R 4171, str. 65-66; F. BULIĆ - 1910., str. 178), kojeg su prihvatili pojedini naši istraživači (npr. - M. SLADOVIĆ - 1856., str. 99; J. KOCIJANIĆ - 1927., str. 450; M. KURELAC - 1988., str. 126; N. JOVANOVIĆ - 1998., str. 7, 19 /uz ogradu/; M. ANČIĆ - 1999., str. 159; B. GRGIN - 1999., str. 216, 223), iz kojeg proizlazi da je i Nikola Kotoranin kao senjski biskup bio tada na mantovanskom saboru (što bi ga, jasno, i izravno moglo povezivati s biskupijskim promjenama protiv kojih se pobunihu Kurjakovići), i to kao izaslanik bosanskoga kralja, G. MERCATI - 1925., str. 255, smatra - spominjući s tim u vezi podatak iz treće knjige Piccolominijevih "Komentara" - da je u pitanju Farlatijeva zabuna, s obzirom da se njegovo ime i naslov ne navode u tom smislu ni u poznatom Korvinovu pismu, niti u mletačkoj ispravi, gdje se pak spominje Korvinovo poslanstvo (usp. - I. NAGY - A. NYÁRY - 1875., str. 54-57; V. FRAKNÓI - 1893., str. 9; V. KLAJČ - 1901., str. 245-246; V. V. MAKUŠEV - M. ŠUFFLAY - 1905., str. 43), a na što u nas izrijekom upozoravaju N. ŽIC - 1938., str. 10 i N. JOVANOVIĆ - 1998., str. 7.

¹¹² Usp. - A. THEINER - 1863., str. 430-431; I. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI - 1863., str. 85; Đ. ŠURMIN - 1898., str. 206-209; G. MERCATI - 1925., str. 254; V. ŠTEFANIĆ - 1937., str. 33-34; N. ŽIC - 1937.a, str. 52; N. ŽIC - 1937.b, str. 3; N. ŽIC - 1938., str. 10; V. PUTANEC - 1960., str. 67; M. KURELAC - 1965., str. 288; M. BOLONIĆ - 1975., str. 110, 129-130; S. HRKAČ - 1975., str. 141; M. BOGOVIĆ SLUNJSKI - 1981.b, str. 5; M. FRANIČEVIĆ - 1983., str. 297; J. BRATULIĆ - 1988.a, str. 106; M. BOGOVIĆ - 1988., str. 70; M. KURELAC - 1988., str. 126, 136; M. KURELAC - 1998., str. 82; N. JOVANOVIĆ - 1998., str. 6, 19; J. NERALIĆ - 1999., str. 100.

¹¹³ Usp. - BAV - Barb. Lat. 1809, str. 199: "... reverendus in Christo pater dominus episcopus Modrusiensis ... captus, et in vincula coniectus, detineatur absque aliqua sua culpa. ..."

mletačkim vlastima (a preko njih i Svetoj Stolici), što su je Kurjakovići iznijeli mletačkome izaslaniku pri njegovom prvom boravku kod njih, a kojom traže mletačko pismeno jamstvo za to da oslobođeni biskup ubuduće nikada ništa neće poduzeti niti će dati poduzeti protiv njih po pitanju krbavske biskupije.¹¹⁴ S time bi se možda mogao povezati i raniji uvjet što se spominje u Vallaressoovom pismu Nikoli, kojim velikaši zahtijevaju da biskup preuzme na sebe punu odgovornost za sva ta neugodna zbivanja.¹¹⁵ Sasvim je stoga moguće - iako se to iz ovih dokumenata ne može rječju iščitati - da se biskup kao frankapanski pouzdanik sa sijelom u njihovome Modrušu, osim samim tim (pasivnim) činjenicama, možda još nekim (aktivnim) postupcima vezanima za taj prijedor oko sjedišta biskupije i osobno zamjerio kneževima, kada su tako okrutno i nečasno postupili prema njemu.

Možda je - u slijedu ovoga što sam upravo napisao - izravan sukob između biskupa i Kurjakovića izbio zbog njegovoga nastojanja da nesmetano raspoláže crkvenim dobrima i ubire pripadajuće mu biskupijske prihode na cijelom njenom području, uključujući dakako i državinu uvrijeđenih knezova Krbavskih. Ne treba, naime, smetnuti s uma - ponavljam već rečeno - da je jedan od njihovih zahtjeva upućen preko zatočenog biskupa prema Svetoj Stolici prije popuštanja bio taj da se, ako se već ne može povratiti prvotno stanje, ustanovi nova, zasebna biskupija u njihovu području razmjerno prihodu s njihovih posjeda.¹¹⁶ Uostalom, još se Nikolin prethodnik Franjo Modrušanin žalio papi na tamošnju svjetovnu gospodu - izrijeком: knezove, plemiće, barune, oružnike, laike te ostale svjetovne, ali i pojedine crkvene nepravednike - jer da uskraćuju i otimlju prihode i dobra što pripadaju Crkvi krbavskoj i njezinome biskupskom stolu (u odnosnom se dokumentu nabrajaju desetine, prvine, dohotci, najamnine, ljetine, posjedi, polja, pašnjaci, njive, livade, vinogradi, kuće, mlinovi, kao i ostala prava te pokretna i nepokretna dobra), zbog čega im se Pio II. u ispravi izdatoj početkom travnja 1459. godine u Sieni grozi prokletstvom, da bi ta nasilja bila uzgred spomenuta još i u papinoj ispravi s konca listopada iste godine izdanoj tome biskupu u Mantovi.¹¹⁷ Zasigurno su te i takve nevolje zadnjega krbavskoga biskupa pospješile selidbu sijela u Modruš.

---

¹¹⁴ Usp. - Š. LJUBIĆ - 1891., str. 224: "... *comites, qui per redditum ipsius Dominici nobis referri fecerunt, quod contenti erant ipsum episcopum cum rebus suis sue restituere libertati, cum hoc tamen, quod per litteras nostras patentes eis promitteremus, quod idem episcopus nullo unquam tempore faceret nec fieri faceret contra eos occasione episcopatus Corbavie, ...*" Usp. i - I. NAGY - A. NYÁRY - 1875., str. 180.

¹¹⁵ Usp. - BAV - Barb. Lat. 1809, str. 197: "... *Duram profecto conditionem proposuerunt; ut lesus, a quo lesionis culpa expostulari deberet, is potius ledentium in se culpam peccatumque recipiat, et quasi ipse deliquerit, ...*"

¹¹⁶ Usp. - BAV - Barb. Lat. 1809, str. 199. Pogledaj navode u bilješki 110.

¹¹⁷ Usp. - J. BELIĆ LIGATIĆ - R 4171, str. 249-251, 398; D. FARLATI - 1769., str. 104-105; M. SLADOVIĆ - 1856., str. 139, 265; A. THEINER - 1863., str. 448; A. RAČKI - 1908., str. 122; M. PETRIČEVIĆ - 1909., str. 416-419; F. RAČKI - 1910., str. 29; J. KOCIJANIĆ - 1927., str. 152-153; R. HORVAT - 1941.a, str. 17; M. BOGOVIĆ SLUNJSKI - 1986., str. 5; M. BOGOVIĆ - 1988., str. 57-58, 68; M. ŽUGAJ - 1996., str. 68.

Pošto su - smatram vođen sadržajem ovdje raščlanjenih vrela - u međuvremenu između zatočenikova pisma zadarskome nadbiskupu, Vallaressovih odgovora i prvog Stellinoga dolaska k njima, Kurjakovići uistinu odlučili ili bili primorani odustati od svojih ucjenjivačkih zahtjeva za biskupovo oslobađanje, nije onda čudo što u mletačkome izvještaju, kao uostalom ni u papinskoj buli, nema više riječi o njihovom glavnom zahtjevu; onome kojim teže za povratom biskupijskog sjedišta i naslova u Krbavu ili pak zamjenskim osnivanjem nove, odijeljene biskupije u njihovu dominiju. Da je zbilja moglo biti tako, te da je tajnik Dominicus Stella najvjerojatnije iz Krbave donio samo velikaško traženje mletačkoga pismenog jamstva glede dva već spomenuta njihova, da tako kažem, ublažena i puno skromnija zahtjeva - i to kao svojevrsnu zadovoljštinu za biskupovo oslobađanje - kao da nam ukazuje i volja Mlečana za njegovo davanje, koju potvrđuje i sam papa Pio II. svojim međuvremenim dopisom, što ga je u Mletke uputio po primitku obavijesti Vijeća umoljenih,¹¹⁸ ali i svojom bulom kojom ovlašćuje obrovačkog opata da zločince odriješi svijuzadobivenih crkvenih kazni, što - sve i da u njoj nema izričitog spomena činjenice ponovno slobodnoga modruškog biskupa - jasno ukazuje na to da je biskupovo vraćanje na slobodu tada već zapravo gotova stvar.¹¹⁹

Ako su ta moja zapažanja točna, onda neodređeno spominjanje krbavske biskupije u prvom od dva navedena kneževska traženja unutar mletačkoga spisa moguće predstavlja još samo njihov častan uzmak, ili je pak možda u pitanju samo ne sasvim precizan izričaj sastavljača toga izvješća. Sumnjam da bi se tu moglo raditi o bilo kakvom stvarnom ustupku Crkve po pitanju biskupije odnosno njezinih prihoda kneževskoj strani (barem u ovdje obrađenim vrelima za takvu pretpostavku nema ni najmanjeg uporišta), već je najvjerojatnije u pitanju svojevrsna - iz ove građe ne potpuno jasna - simbolična zadovoljština Kurjakovićima od strane vlasti Mletačke republike, modruškoga biskupa i Svete Stolice. Unatoč nedovoljnom broju podataka o tome, svakako se ovdje može zaključiti slijedeće: da je u nastojanju knezova Krbavskih i dalje na bilo koji način ostao prisutan njihov poznati zahtjev o vraćanju na prvotno stanje po pitanju biskupije, odnosno o osnivanju nove na njihovu području u zamjenu za biskupovo puštanje na slobodu, te i takve papine i mletačke suglasnosti u vezi oprosta i jamstva - potpuno je jasno - ne bi moglo biti, kao što je ne bi moglo biti da su bilo čime istinski nastavili uvjetovati biskupovo oslobađanje.

Tada očito ne bi bilo ni ovakvoga izvješća Vijeća umoljenih od 12. kolovoza 1462. godine, iz kojeg se sasvim jasno razaznaje da je donesena odluka da se tajnik Stella s nalogom ponovno pošalje ka Krbavskima, kako bi im ondje uručio traženo mletačko pismeno jamstvo (nastalo i otposlato u svezi s papinskim breveom prethodno pristiglim u Mletke, što je zasigurno to jamstvo dodatno osnaživalo, a vjerojatno i najavljivalo predstojeće davanje oprosta od crkvenih kazni "kao nagradu" za puštanje modruškog biskupa),¹²⁰ kojim se -

---

¹¹⁸ Usp. - Š. LJUBIĆ - 1891., str. 224: "... *et antequam ulterius in re ista procederetur, visum fuerit collegio de responso et promissione, quam petunt ipsi comites, dare noticiam romano pontifici, quod* (u mađarskom izdanju ovdje stoji - *qui* - M. E. L.) *sicut per breve suum lectum isti consilio intelligitur, contentus est, quod faciamus promissionem predictam etc. ...*" Usp. i - I. NAGY - A. NYÁRY - 1875., str. 180.

¹¹⁹ Usp. - *ASV - Reg. Vat.* 507, fol. 301r-v. Pogledaj navode u bilješkama 101 i 102.

¹²⁰ Usp. - Š. LJUBIĆ - 1891., str. 224: "... *Et complenda sit opera ista, propterea vadit pars, quod prefatus secretarius noster remittatur ad comites Corbavie cum promissione predicta iuxta breve summi pontificis*

sudeći po svemu - po njihovoj želji potvrđivalo da biskup nikada neće raditi protiv njih u prigodi krbavske biskupije (ma što to doista značilo), niti će štogod nenadanog poduzimati protiv istih zbog nevolja koje su mu zadali. Da su bilo čime zbiljski nastavili uvjetovati Nikolino oslobađanje, jasno je da tada ne bi bilo ni navedene papinske bule odrješenja od svih crkvenih kazni za nasilnike nad biskupom, sastavljene u Pienzi samo dan kasnije od tog mletačkoga izvještaja, a provedene preko obrovačkog opata Matije de Baronellisa. Za ustvrditi je stoga i još jednom naglasiti, kako iz svega proizlazi, da do puštanja Nikole Modruškoga na slobodu bijaše došlo zasigurno već negdje u tijeku druge polovine srpnja ili pak najkasnije početkom kolovoza (tj. u vrijeme Stellina prvog boravka kod velikaša ili neposredno po njegovu povratku za Mletke), sudeći po sadržaju, ali i dobroj volji kojom odišu ovdje obrađeni dokumenti od 12. i 13. kolovoza 1462. godine.

Slijedom toga, iz svega iznesenog u ovome članku na osnovi izvorne građe, može se i smije oprezno i okvirno pretpostaviti vrijeme trajanja njegovog zatočeništva, iako u ova četiri povijesna izvora nije moguće rječju iščitati kojeg je točno dana Nikola uhićen odnosno pušten od strane Kurjakovićevih. Kao što već ustvrdih, u najgorem je slučaju Modruški otet sredinom svibnja, a u "najboljem" negdje prema kraju lipnja, dok je u zatočeništvu čamio barem do poodmaklog srpnja ili čak ranog kolovoza. Iz toga proizlazi razdoblje od najmanje oko mjesec dana odnosno najviše oko dva i pol mjeseca tamnovanja (na što bi mudroslovac rekao da je istina vjerojatno negdje u sredini). Svakako je krajem godine biskup na slobodi, pošto ga dana 11. prosinca papa upućuje u Bosnu kao poslanika kod posljednjega tamošnjeg kralja Stjepana Tomaševića,¹²¹ da se potom, kako se nagađa u literaturi, nikada više ne vrati u svoju biskupiju, čemu su - ako je to zbilja istina - uz poznate objektivne okolnosti iz doba u kojem je živio i djelovao, možda pridonijeli i međuvelikaški prijepori, kojih je i osobno te 1462. godine bio žrtvom. No kakve je zapravo neposredne posljedice na odnose modruškoga biskupa i Frankapanovih s Kurjakovićevima imao cijeli ovaj slučaj, nismo u mogućnosti saznati iz poznatih vrela, iako očito nije previše teško pretpostaviti njihov predznak, i to unatoč činjenici da je Nikola - u skladu sa svojim kršćanskim pozivom - pristao po svome oslobođenju založiti se pri Svetoj Stolici za duhovni spas svojih tamničara. Bilo kako bilo, iz svega iznesenog jasno je, a znano i iz drugih povijesnih podataka, da Kurjakovići tom otmicom i ucjenom nisu uspjeli u svome osnovnom naumu ponovnog zadobivanja "vlastite" biskupije koju su im "preoteli" Frankapani. Ta su njihova nastojanja, uostalom, uskoro potom postala gotovo bespredmetna, nakon zločinačkih i za Hrvate pogubnih turskih haranja po velikom dijelu hrvatskih zemalja, pa tako i tim područjima.

---

facienda per litteras nostras, et cum illa commissione circa effectum predictum, que videbitur collegio. ..."
Usp. i - I. NAGY - A. NYÁRY - 1875., str. 180.

¹²¹ Usp. - D. FARLATI - 1769., str. 74, 108; J. NERALIĆ - 1999., str. 101.

Svemu ovdje napisanom može se na kraju pridodati kako je nedvojbeno da nam svi ovi ne baš pretjerano opširni, ali svakako veoma sadržajni dokumenti, uza sva njihova spoznajna ograničenja, neprocjenjivo svjedoče o osnovnim odrednicama toga slučaja otmice, zatočenja i ucjene modruškoga biskupa Nikole Kotoranina, poduzetih od strane Krbavskoga kneza Karla mlađeg, a provedenih uz suglasnost i podršku rođaka mu i rodovskog starješine kneza Ivana Kurjakovića, te uz pomoć nekih njegovih neimenovanih pouzdanika. Uza sve to što sam u ovoj raspravi u granicama svojih moći pokušao razjasniti, sasvim je, dakako, izgledno da će moguća daljnja znanstvena istraživanja toga zanimljivog slučaja uroditi potpunijom, a time i točnijom spoznajom dotičnih zbivanja, uključujući i, nadam se, ukazivanje na još kakav - meni u ovom trenutku nepoznat - kroz protekla stoljeća sačuvani dokument, koji bi nam, poput ovih ovdje obrađenih, svojim sadržajem dodatno zasnjeđočio okolnosti svih tih Nikolinih nevolja s Kurjakovićevima. No i na ovom stupnju poznavanja, ta je - za današnju povjesnicu znakovita, a za tadašnju uljudbu ne baš pohvalna - "zgoda" iz onodobne Hrvatske zoran primjer toga do kakvih su sve zapletaja mogli dovesti različiti i nerijetko oštro suprotstavljene interesi velikaša i svećenstva, svjetovnih i crkvenih vlasti u ozračju tzv. kasnoga srednjega vijeka. Nakon takva neugodnog iskustva, ali i mnogih drugih uzbudljivih i opasnih događaja što ih je u ovozemaljskom bivanju proživio taj naš istaknuti crkveni dostojanstvenik, diplomat i umnik iz XV. stoljeća, nikako ne treba čuditi da je vlastitim perom tako otvoreno posvjedočio o svome krajnjem gnušanju prema političkim, društvenim i moralnim prilikama svoga doba.¹²²

---

¹²² Usp. - *BAV - Vat. Lat.* 8092, fol. 51-52; G. MERCATI - 1925., str. 369-370; M. KURELAC - 1988., str. 125, 136; J. BRATULIĆ - 1988.a, str. 109; M. ANČIĆ - 1999., str. 176; B. GRGIN - 1999., str. 218-219.

I. KORIŠTENA NEOBJAVLJENA I OBJAVLJENA GRAĐA,
RUKOPISI I IZDANJA STARIJIH DJELA

ARHIV HAZU

- II d 176 - Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, II d 176, Pavao Ritter Vitezović (Paulus Ritter), *"Tractatus de comitibus Corbaviae qui fuerunt de genere Gussich"*, prijepis rukopisa bez vremena nastanka
- II d 212 - Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, II d 212, Nikola (Nicolaus) Benger, *"Chronotaxis monasteriorum ordinis S. Pauli primi eremitae in provinciis Istriae et Croatiae"*, rukopis bez vremena nastanka
- XVI, 29a (7) - Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, XVI, 29a (7), Kamilo Dočkal, *"Samostan bl. Djevice Marije na Ospu u Novom"*, rukopis iz g. 1945. u njegovoj ostavštini pod naslovom *Povijest pavlinskih samostana u Hrvatskoj*

ASV

- Reg. Vat. 507 - *Archivum Secretum Vaticanum, Registra Vaticana*, sv. 507., fol. 301r-v (ranije CCLXXXVIIIr-v), Bula pape Pija II. izdana u Pienzi 13. kolovoza 1462. g.

Josip BARBARIĆ

1988. - *"Građa za povijest krbavske biskupije u Arhivu Hrvatske"*, Krbavska biskupija u srednjem vijeku, Rijeka - Zagreb, g. 1988., str. 247-269

BAV

- Barb. Lat. 1809 - *Bibliotheca Apostolica Vaticana, Codices Barberiniani Latini*, cod. 1809. (ranije XXIX., 153.), *"Maffei Vallaressi archiepiscopi Hyadrensis epistolae et orationes (Regestum litterarum)"*, str. 197-201, Vallaressova pisma od 10. srpnja 1462. g.

- Vat. Lat. 8092 - *Bibliotheca Apostolica Vaticana, Codices Vaticani Latini*, cod. 8092., *"Nicolai Modrusiensis Defensio ecclesiasticae libertatis"*, rukopis iz g. 1479.

Juraj BELIĆ LIGATIĆ (Georgius BELLICH LIGGATICH)

- R 4171 - *"Catalogus episcoporum Segniensium, Corbaviensium, Modrusiensium atque Ottociensium cum multis aliis partium harum notitiis et scitu dignis memoriis"*, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, R 4171, rukopis iz XVIII. st.

Frane BULIĆ

1910. - *"Accessiones et correctiones all'Illyricum Sacrum del P. D. Farlati di P. G. Coleti"*, *supplemento al 'Bullettino di archeol. e storia dalm.' a. 1902-1910*, Spalato, g. 1909.-1910.

CAM. APOST.

1996. - *"Camera Apostolica (Obligationes et solutiones, Camerale primo, 1299.-1560.)"*, *Monumenta Vaticana Croatica*, priredili Josip Barbarić, Josip Kolanović, Andrija Lukinović i Jasna Marković, Zagreb - Rim, sv. 1., g. 1996.

Andreas EGGERER

1663. - *"Fragmen panis corvi proto-eremitici seu reliquiae annalium eremi-coenobiticorum ordinis ff. eremitarum Sancti Pauli primi eremitae"*, Viennae, g. 1663.

Daniele FARLATI (Daniel FARLATUS)

1769. - *"Illyricum Sacrum"*, Venetiis, sv. IV., g. 1769.
1775. - *"Illyricum Sacrum"*, Venetiis, sv. V., g. 1775.

Euzebij (Eusebius) FERMENDŽIN

1892. - "*Acta Bosnae potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum regestis ab anno 925 usque ad annum 1752*", Zagrabiae, g. 1892.

Vilmos FRAKNÓI

1893. - "*Mátyás király levelei - Küllügyi osztály (1458.-1479.)*", Budapest, sv. I., g. 1893.

HDA

- f. 652, fasc. I., br. 2 - Hrvatski državni arhiv u Zagrebu, f. 652, *Acta conventus Noviensis*, fasc. I., br. 2 (ranije MODL 34488, izvorna isprava i ovjereni prijepis), Isprava kneza Martina Frankapana od 14. svibnja 1462. g.
- f. 652, fasc. I., br. 4 - Hrvatski državni arhiv u Zagrebu, f. 652, *Acta conventus Noviensis*, fasc. I., br. 4 (ranije MODL 34490, izvorna isprava i ovjereni prijepis), Isprava modruškog biskupa Nikole Kotoranina od 14. svibnja 1462. g.
- f. 660, fasc. I., br. 4 i kat. 58f - Hrvatski državni arhiv u Zagrebu, f. 660, *Claustra diversa paulinorum*, fasc. I., br. 4 (ranije MODL 34825, br. 95, izvorna isprava) i kat. br. 58f, str. 153 (regest), Isprava modruškog biskupa Nikole Kotoranina od 8. listopada 1461. g.
- f. 660, Popis pavlinskih isprava (*Remete*) - Hrvatski državni arhiv u Zagrebu, f. 660, *Claustra diversa paulinorum*, Stariji popisi isprava pavlinskih samostana: Popis isprava od 1347. do 1511. g. (u naslovu rukopisa - *Remete*), fol. 5v (regesta isprave kneza Martina Frankapana i isprave modruškog biskupa Nikole Kotoranina izdatih 14. svibnja 1462. g.)

Serafin (Seraphinus) HRKAĆ

1975. - "*Nicolai Modrusiensis De mortalium felicitate dialogus*", *Dobri Pastir*, Sarajevo, god. XXV., sv. I-IV., g. 1975., str. 141-200 (cjelovito kritičko izdanje toga djela Nikole Modruškog, kasnije zajedno s Hrkaćevim uvodom objavljeno na hrvatskom jeziku u *Nova et vetera*, Sarajevo, god. XXXV., g. 1985.)

Julijan JELENIĆ

1916. - "*Ljetopis fra Nikole Lašvanina*", Sarajevo, g. 1916.

Luka (Lucas) JELIĆ

1898. - "*Regestum litterarum zadarskoga nadbiskupa Mafeja Vallaessa (1449.-1496. god.)*", *Starine JAZU*, Zagreb, knj. XXIX., g. 1898., str. 33-94

1906. - "*Fontes historici liturgiae glagolito-romanae a XIII ad XIX saeculum*", Veglae, g. 1906.

Vjekoslav KLAIC

1902. - "*Građa za topografiju ličko-krbavske županije u srednjem vijeku*", *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, Zagreb, n. s., sv. VI., g. 1902., str. 1-31

1904. - "*Građa za topografiju ličko-krbavske županije u srednjem vijeku*", *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, Zagreb, n. s., sv. VII., g. 1903.-1904., str. 129-144

Ivan (Joannes) KUKULJEVIĆ SAKCINSKI

1857. - "*Kratki ljetopisi hrvatski (Ljetopis Fratra Šimuna Klimentovića)*", *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku*, Zagreb, knj. IV., g. 1857., str. 30-35

1861. - "*Jura regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*", Zagreb, dio I., sv. I., g. 1861.

1863. - "*Acta Croatica (Listine hrvatske)*", Zagreb, g. 1863.

Radoslav LOPAŠIĆ

1894. - "*Hrvatski urbari (Urbaria lingua Croatica conscripta)*", Zagreb, sv. I., g. 1894.

(Ivan LUCIĆ)

1882. - *"Note cronologiche e documenti raccolti da Giovanni Lucio Traguriense"*, *Bulletino di archeologia e storia dalmata*, Spalato, sv. V., g. 1882., str. 55-56

Jakov LUKAREVIĆ (Giacomo LUCCARI)

1605. - *"Copioso ristretto de gli annali di Rausa"*, in Venezia, g. 1605.

Šime LJUBIĆ

1890. - *"Listine o odnošajih između južnoga Slavenstva i Mletačke republike"*, Zagreb, sv. IX., g. 1890.

1891. - *"Listine o odnošajih između južnoga Slavenstva i Mletačke republike"*, Zagreb, sv. X., g. 1891.

Vikentij Vasiljević MAKUŠEV - Milan ŠUFFLAY

1905. - *"Isprave za odnošaj Dubrovnika prema Veneciji"*, *Starine JAZU*, Zagreb, knj. XXXI., g. 1905., str. 1-257

Elemér MÁLYUSZ

1926. - *"A szlavoniai és horvátországi középkori pálos kolostorok oklevelei az Orsz. Levéltárban (I. közlemény)"*, *Levéltári Közlemények*, Budapest, god. III., g. 1926., str. 100-190

Nikola MODRUŠKI (Nicolaus MODRUSIENSIS)

1474. - *"Oratio in funere reverendissimi domini d. Petri cardinalis Sancti Sixti habita a reverendo patre domino Nicolao episcopo Modrusiensi"*, Romae, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, inkunabula pod oznakom R I-8°-21 (ranije R 51), g. 1474.

1995. - *"De mortalium felicitate (O sreći smrtnika)"*, zbornik *Magnum miraculum - homo (Veliko čudo - čovjek) - Humanističko-renesansna problematika čovjeka u djelima hrvatskih renesansnih filozofa*, Zagreb, g. 1995., str. 300-366 (ponovljeno Hrkaćevo dvojezično izdanje toga djela Nikole Modruškog)

Iván NAGY - Albert NYÁRY

1875. - *"Magyar diplomaciai emlékek - Mátyás király korából (1458.-1490.)"*, *Monumenta Hungariae historica - Acta extera* (IV., I.a), Budapest, sv. I., g. 1875.

Enea Silvio PICCOLOMINI (PIUS II.)

1584. - *"Pii II. Pont. Max. Commentarii rerum memorabilium, quae temporibus suis contigerunt"*, Romae, g. 1584.

Vettor SANDI

1755. i 1756. - *"Principj di storia civile della Repubblica di Venezia dalla sua fondazione sino all'anno di n. s. 1700."*, in Venezia, sv. III., g. 1755.; sv. IV. i V., g. 1756.

Ferdo ŠIŠIĆ

1937. - *"Rukovet spomenika o hercegu Ivanišu Korvinu i o borbama Hrvata s Turcima (1473.-1496.)"*, *Starine JAZU*, Zagreb, knj. XXXVIII., g. 1937., str. 1-180

1938. - *"Nekoliko isprava iz početka XV. stoljeća"*, *Starine JAZU*, Zagreb, knj. XXXIX., g. 1938., str. 129-320

Đuro ŠURMIN

1898. - *"Hrvatski spomenici (od godine 1100.-1499.)"*, Zagreb, sv. I., g. 1898.

Augustinus THEINER

1863. - *"Vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia"*, Romae, sv. I., g. 1863.

Pavao Ritter VITEZOVIĆ (Pavao VITEZOVICH, Paulus RITTER)

1696. - *"Kronika, aliti szpomen vszega szvieta vikov"*, Ź Zagrebu, g. 1696.

1712. - *"Bossna captiva, sive regnum et interitus Stephani ultimi Bossnae regis"*, Tyrnaviae, g. 1712.

II. KORISTENE KNJIGE, RASPRAVE I ČLANCI

Josip ADAMČEK

1989. - *"Pavlina i njihovi feudalni posjedi"*, *Kultura pavlina u Hrvatskoj (1244.-1786.)*, Zagreb, g. 1989., str. 41-65

Mladen ANČIĆ

1999. - *"Renesansna diplomacija i rat. Primjer pada Bosne 1463."*, *Zbornik Diplomatske akademije - simpozij Hrvatska srednjovjekovna diplomacija*, Zagreb - Zadar, god. 4., br. 2, g. 1999., str. 143-177

Stjepan ANTOLJAK

1992. - *"Hrvatska historiografija do 1918."*, Zagreb, knj. I., g. 1992.

Ivna ANZULović

1991. - *"Ubikacija posjeda benediktinskoga samostana Svetoga Jurja Koprivskoga iz Obrovca"*, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, Zadar, sv. 33., g. 1991., str. 73-81

Francesco Maria APPENDINI

1811. - *"Memorie spettanti ad alcuni uomini illustri di Cattaro"*, Ragusa, g. 1811.

Arnolfo BACOTICH

1937. - *"Della iscrizione tombale di Niccolò Machinense da Cattaro, vescovo di Modrussa, † in Roma 1480"*, *Archivio storico per la Dalmazia*, Roma, sv. 22., g. 1936.-1937., str. 398-400

Josip BADALIĆ

1952. - *"Inkunabule u Narodnoj Republici Hrvatskoj"*, Zagreb, g. 1952.

Erna BANIĆ-PAJNIĆ

1995. - *"Modruški o ljudskoj sreći kao sreći smrtnika"*, zbornik *Magnum miraculum - homo (Veliko čudo - čovjek) - Humanističko-renesansna problematika čovjeka u djelima hrvatskih renesansnih filozofa*, Zagreb, g. 1995., str. 63-78

Angelo de BENVENUTI

1944. - *"Storia di Zara (dal 1409 al 1797)"*, Milano, g. 1944.

Anton BEVIN

1985. - *"Osam stotina ljeta biskupije krbavske"*, *Ličke Župe - lički katolički godišnjak 1985.*, Gospić, g. 1985., str. 13-22

Carlo Federico BIANCHI

1877. - *"Zara cristiana"*, Zara, sv. I., g. 1877.

1879. - *"Zara cristiana"*, Zara, sv. II., g. 1879.

Mile BOGOVIĆ (SLUNJSKI)

1981.a - *"1460. Modruš postaje sjedište biskupije"*, *Zvona*, Rijeka, god. XIX., br. 1, g. 1981., str. 4

1981.b - *"Biskup Nikola Modruški veliki diplomat i humanist 15. st."*, *Zvona*, Rijeka, god. XIX., br. 2, g. 1981., str. 5

1986. - *"Crkveni porez u krbavskoj biskupiji"*, *Zvona*, Rijeka, god. XXIV., br. 4, g. 1986., str. 5

1988. - *"Pomicanje sjedišta krbavske biskupije od Mateja Marute do Šimuna Kožičića Benje (Pregled povijesti krbavske ili modruške biskupije)"*, *Krbavska biskupija u srednjem vijeku*, Rijeka - Zagreb, g. 1988., str. 41-82

1990. - *"Prijelazno stoljeće senjske crkve (1450.-1550.)"*, *Senjski zbornik*, Senj, god. 17., g. 1990., str. 69-91

1995. - *"Veze zagrebačke i senjsko-modruške biskupije"*, *Zagrebačka biskupija i Zagreb (1094.-1994.)*, Zagreb, g. 1995., str. 283-293
1996. - *"Crkveno ustrojstvo današnjeg područja riječko-senjske nadbiskupije u srednjem vijeku"*, *Riječki teološki časopis*, Rijeka, god. 4., br. 2, g. 1996., str. 291-328
1997. - *"Crkveno ustrojstvo Like i Krbave u srednjem vijeku"*, *Krbavska bitka i njezine posljedice*, Zagreb, g. 1997., str. 79-89
1998. - *"Hrvatsko glagoljsko tisućljeće"*, *Senjski zbornik*, Senj, god. 25., g. 1998., str. 1-140
- Mihovil BOLONIĆ
1973. - *"Crkveni patronat na području senjsko-modruške biskupije"*, *Senjski zbornik*, Senj, god. V., g. 1971.-1973., str. 219-317
1975. - *"Stoljetne veze krčkih i senjskih glagoljaša"*, *Senjski zbornik*, Senj, god. VI., g. 1973.-1975., str. 81-139
- Mihovil BOLONIĆ - Ivan ŽIC ROKOV
1977. - *"Otok Krk kroz vjekove"*, Zagreb, g. 1977.
- Mladen BOŠNJAK
1969. - *"Knjižnice pavlina u Crikvenici i Novom Vinodolskom"*, *Jadranski zbornik*, Rijeka - Pula, sv. VII., g. 1969., str. 461-503
1970. - *"Slavenska inkunabulistika"*, Zagreb, g. 1970.
- Josip BRATULIĆ
- 1988.a - *"Polemika Nikole Modruškoga o glagoljici"*, *Istra*, Pula, god. 26., br. 1-2, g. 1988., str. 104-110
- 1988.b - *"Glagoljica i glagoljaši na području krbavske biskupije"*, *Krbavska biskupija u srednjem vijeku*, Rijeka - Zagreb, g. 1988., str. 103-112
- Ivan BROZ
1888. - *"Crtice iz hrvatske književnosti"*, Zagreb, sv. II., g. 1888.
- Adriano CAPPELLI
1979. - *"Dizionario di abbreviature latine ed italiane (usate nelle carte e codici specialmente del Medio Evo)"*, Milano, g. 1979.
1998. - *"Cronologia, cronografia e calendario perpetuo (dal principio dell'era cristiana ai nostri giorni)"*, Milano, g. 1998.
- CODEX
1933. - *"Codex iuris canonici"*, Città del Vaticano, g. 1917./1933.
- CODEX / ZAKONIK
1988. - *"Codex iuris canonici / Zakonik kanonskoga prava"*, Vatikan - Zagreb, g. 1983./1988.
- Gaetano COZZI - Michael KNAPTON
1986. - *"Storia della Repubblica di Venezia (dalla guerra di Chioggia alla riconquista della Terraferma)"*, Torino, g. 1986.
- Ante CRNICA
1945. - *"Priručnik kanonskoga prava Katoličke crkve"*, Zagreb, g. 1945.
- Ivan ČRNČIĆ
1867. - *"Najstarija poviest krčkoj, osorskoj, rabskoj, senjskoj, i krbavskoj biskupiji"*, Rim, g. 1867.
- Sima ĆIRKOVIĆ
1964. - *"Istorija srednjovekovne bosanske države"*, Beograd, g. 1964.

Antun S. DABINOVIĆ

1934. - *"Kotor pod Mletačkom republikom"*, Zagreb, g. 1934.

Arturo DE IORIO

1952. - *"Pena"*, *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano, sv. IX., g. 1952., stup. 1095-1100

1953. - *"Scomunica"*, *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano, sv. XI., g. 1953., stup. 143-148

Fernando DELLA ROCCA

1953. - *"Sentenza"*, *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano, sv. XI., g. 1953., stup. 342-345

Mirko DIVKOVIĆ

1900. - *"Latinsko-hrvatski rječnik za škole"*, Zagreb, g. 1900.

Krunoslav DRAGANOVIĆ

1939. - *"Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji"*, Sarajevo, g. 1939.

Srećko M. DŽAJA

1986. - *"Ideološki i politološki aspekti propasti bosanskog kraljevstva 1463. godine"*, *Croatica Christiana Periodica*, Zagreb, god. X., br. 18, g. 1986., str. 206-214

1999. - *"Konfesionalnost i nacionalnost Bosne i Hercegovine (Predemancipacijsko razdoblje 1463.-1804.)"*, Mostar, g. 1999.

ENC. LZ

1968. - *"Nikola Modruški"*, *Enciklopedija Leksikografskog zavoda*, Zagreb, sv. 4., g. 1968., str. 529

Conradus EUBEL

1901. - *"Hierarchia catholica medii aevi"*, Monasterii, sv. II., g. 1901.

Amos Rube FILIPI

1972. - *"Biogradsko-vransko primorje u doba mletačko-turskih ratova (s osvrtom na povijest naseljenja)"*, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, Zadar, sv. XIX., g. 1972., str. 405-498

Ivan FILIPOVIĆ

1972. - *"Načela naučno-kritičkog objavljivanja arhivskih dokumenata"*, *Arhivski vjesnik*, Zagreb, god. XV., g. 1972., str. 127-210

Cvito FISKOVIĆ

1959. - *"Zadarski sredovječni majstori"*, Split, g. 1959.

Vincenzo FORCELLA

1869. - *"Iscrizioni delle chiese e d'altri edifici di Roma, dal sec. XI fino ai giorni nostri"*, Roma, sv. I., g. 1869.

Vilmos FRAKNÓI

1897. - *"Miklós modrusi püspök élete, munkái és könyvtára"*, *Magyar Könyvszemle*, Budapest, sv. V., g. 1897., str. 1-23

Aldo FRANCI

1952. - *"Pienza, diocesi di"*, *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano, sv. IX., g. 1952., stup. 1374-1376

Ivo FRANGEŠ

1987. - *"Povijest hrvatske književnosti"*, Zagreb - Ljubljana, g. 1987.

Marin FRANIČEVIĆ

1969. - *"Čakavski pjesnici renesanse"*, Zagreb, g. 1969.

1974. - *"Razdoblje renesansne književnosti"*, dio u knjizi *"Povijest hrvatske književnosti - Od renesanse do prosvjetiteljstva"*, Zagreb, knj. 3., g. 1974., str. 7-174

1983. - *"Povijest hrvatske renesansne književnosti"*, Zagreb, g. 1983.

August FRANZEN

1996. - *"Pregled povijesti Crkve"*, Zagreb, g. 1996.

Franz Julius FRAS

1988. - *"Cjelovita topografija Karlovačke vojne krajine"*, Gospić, 1988.

Carlo FRATI

1916.a - *"Evasio Leone e le sue ricerche intorno a Niccolò vescovo Modrussiese"*, *La Bibliofilia*, Firenze, god. XVIII., g. 1916., sv. 1.-2., str. 1-35; sv. 3.-5., str. 81-98

1916.b - *"Ancora a proposito di Niccolò vescovo Modrussiese"*, *La Bibliofilia*, Firenze, god. XVIII., g. 1916., sv. 6.-9., str. 183-185

Pius Bonifacius GAMS

1873. - *"Series episcoporum Ecclesiae Catholicae quotquot innotuerunt a beato Petro apostolo"*, Ratisbonae, g. 1873.

Ante GLAVIČIĆ

1966. - *"Arheološki nalazi iz Senja i okolice"*, *Senjski zbornik*, Senj, god. II., g. 1966., str. 383-426

Vedran GLIGO

1983. - *"Govori protiv Turaka"*, uvod u istoimenoj zbirici govora, Split, g. 1983., str. 7-65

Ivo GOLDSTEIN

1997. - *"Značaj Krbavske bitke 1493. godine u hrvatskoj povijesti"*, *Krbavska bitka i njezine posljedice*, Zagreb, g. 1997., str. 22-27

Veljko GORTAN - Vladimir VRATOVIĆ

1969.a - *"Hrvatski latinisti (Croatici auctores qui Latine scripserunt)"*, Zagreb, sv. I., g. 1969.

1969.b - *"Temeljne značajke hrvatskog latinizma"*, *Forum*, Zagreb, god. VIII., knj. XVIII., br. 10-11, g. 1969., str. 606-636

Marijan GRGIĆ

1967. - *"Dva nepoznata svetomarijska rukopisa u Budimpešti"*, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, Zadar, sv. XIII.-XIV., g. 1967., str. 125-229

1973. - *"Kalendar zadarske stolne crkve iz 15. stoljeća"*, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, Zadar, sv. XX., g. 1973., str. 119-174

Borislav GRGIN

1997. - *"Hrvatski velikaši u desetljećima pred Krbavsku bitku"*, *Krbavska bitka i njezine posljedice*, Zagreb, g. 1997., str. 36-47

1999. - *"Biskup Nikola Modruški - papinski poslanik na dvoru ugarsko-hrvatskoga kralja Matijaša Korvina"*, *Zbornik Diplomatske akademije - simpozij Hrvatska srednjovjekovna diplomacija*, Zagreb - Zadar, god. 4., br. 2, g. 1999., str. 215-223

Ante GULIN

1988. - *"Pečat prvoga krbavskog biskupa Mateja i olovni pečat, vjerojatno splitskog kaptola"*, *Krbavska biskupija u srednjem vijeku*, Rijeka - Zagreb, g. 1988., str. 239-245

1997. - *"Krbavsko-modruški kaptol prije i poslije Krbavske bitke"*, *Krbavska bitka i njezine posljedice*, Zagreb, g. 1997., str. 90-95

Branimir GUŠIĆ

1973. - *"Naseljenje Like do Turaka"*, *Lika u prošlosti i sadašnjosti*, Zbornik Historijskog arhiva u Karlovcu, sv. 5., g. 1973., str. 13-61

Eduard HERCIGONJA

1975. - "*Srednjovjekovna književnost*", *Povijest hrvatske književnosti*, Zagreb, knj. 2., g. 1975.

1983. - "*Nad iskonom hrvatske knjige (Rasprave o hrvatskologoljskom srednjovjekovlju)*", Zagreb, g. 1983.

Dragutin HIRC

1891. - "*Hrvatsko Primorje (Slike, opisi i putopisi)*", Zagreb, g. 1891.

Andela HORVAT

1959. - "*O spomenicima u Krbavi*", *Bulletin Instituta za likovne umjetnosti JAZU*, Zagreb, god. VII., br. 1, g. 1959., str. 1-5

Josip HORVAT

1980. - "*Kultura Hrvata kroz 1000 godina*", Zagreb, sv. I., g. 1980.

Rudolf HORVAT

1941.a - "*Lika i Krbava (Povijesne slike, crtice i bilješke)*", Zagreb, sv. I., g. 1941.

1941.b - "*Lika i Krbava (Povijesne slike, crtice i bilješke)*", Zagreb, sv. II., g. 1941.

Zorislav HORVAT

1997.a - "*Pregled sakralne arhitekture Modruša i okolice u srednjem vijeku*", *Krbavska bitka i njezine posljedice*, Zagreb, g. 1997., str. 130-150

1997.b - "*Katedrala Sv. Jakova u Krbavi kraj Udbine*", *Krbavska bitka i njezine posljedice*, Zagreb, g. 1997., str. 151-162

1999. - "*Srednjovjekovna pavlinska arhitektura na području senjske i modruško-krbavske biskupije*", *Senjski zbornik*, Senj, god. 26., g. 1999., str. 123-178

Franjo Emanuel HOŠKO

1988. - "*Franjevci u krbavskoj biskupiji*", *Krbavska biskupija u srednjem vijeku*, Rijeka - Zagreb, g. 1988., str. 83-94

Serafin HRKAC

1976. - "*Nikola Modruški*", *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, Zagreb, god. II., br. 3-4, g. 1976., str. 145-156

HRV. OPĆI LEKS.

1996. - "*Nikola Modruški (Nikola Kotoranin, Nikola iz Majina)*", *Hrvatski opći leksikon*, Zagreb, g. 1996., str. 674

Marinko IVANKOVIĆ

1988. - "*Pavlini u krbavskoj biskupiji*", *Krbavska biskupija u srednjem vijeku*, Rijeka - Zagreb, g. 1988., str. 95-102

Nikola JAKŠIĆ

1989. - "*Graditeljski i umjetnički spomenici u Sukošanu kroz povijest*", *Župa Sukošan (1289.-1989.)*, Zagreb, g. 1989., str. 51-57

Milan JAPUNČIĆ

1936. - "*Kratka povijest Like i Krbave od najstarijih vremena do ukinuća Vojne krajine 1881. godine*", Gospić, g. 1936.

Hubert JEDIN

1993. - "*Velika povijest Crkve (Srednjovjekovna Crkva / Od crkvenog zrelog srednjeg vijeka do predvečerja reformacije)*", Zagreb, sv. III./2., g. 1993.

Alojz JEMBRIH

1997. - "*O Krbavskom boju (1493.) u suvremenim zapisima i hrvatskim kronikama*", *Krbavska bitka i njezine posljedice*, Zagreb, g. 1997., str. 163-170

Neven JOVANOVIĆ

1998. - "'*De consolatione*' Nikole Modruškog", rukopis, magistarski rad obranjen na Odsjeku za klasičnu filologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu g. 1998.

Šime JURIC

1954. - "*Kodeksi Urbinske knjižnice važni za hrvatsku, napose zadarsku povijest*", *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, Zagreb, sv. I., g. 1954., str. 311-331

1971. - "*Iugoslaviae scriptores Latini recentioris aetatis*", *Zagrabiae*, dio I., sv. II., g. 1971.

Marija KARBIĆ

1997. - "*Nikola Modruški*", *Hrvatski leksikon*, Zagreb, sv. II., g. 1997., str. 174-175

Radoslav KATIČIĆ

1986. - "*Jezik pismenosti na tlu Hrvatske*", *Pisana riječ u Hrvatskoj*, Zagreb, g. 1985.-1986., str. 21-30

Stephanus KATONA

1792. - "*Historia critica regum Hungariae stirpis mixtae*", *Colotzae*, tom. VII., ord. XIV., g. 1792.

Nada KLAIĆ

1976. - "*Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku*", Zagreb, g. 1976.

1988. - "*Srednjovjekovna Krbava od Avara do Turaka*", *Krbavska biskupija u srednjem vijeku*, Rijeka - Zagreb, g. 1988., str. 1-9

Vjekoslav KLAIĆ

1880. - "*Zemljopis zemalja u kojih obitavaju Hrvati*", Zagreb, sv. I., g. 1880.

1881. - "*Opis zemalja u kojih obitavaju Hrvati*", Zagreb, sv. II., g. 1881.

1882. - "*Poviest Bosne (do propasti kraljevstva)*", Zagreb, g. 1882.

1885. - "*Geschichte Bosniens (von den ältesten Zeiten bis zum Verfalle des Königreiches)*", Leipzig, g. 1885. (prijevod Ivana Bojničića)

1897. - "*Hrvatska plemena od XII. do XVI. stoljeća*", *Rad JAZU*, Zagreb, knj. CXXX. (XLVII.), g. 1897., str. 1-85

1898. - "*Rodoslovje knezova Krbavskih od plemena Gusić*", *Rad JAZU*, Zagreb, knj. CXXXIV. (XLIX.), g. 1898., str. 190-214

1901. - "*Krčki knezovi Frankapani (od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka - od god. 1118. do god. 1480.)*", Zagreb, knj. I., g. 1901.

1905. - "*Hrvatsko kraljevstvo u XV. stoljeću i prvoj četvrti XVI. stoljeća*", pretiskano iz *Vjesnika Hrvatskoga arheološkoga društva*, Zagreb, n. s., sv. VIII., g. 1905., str. 1-19

1988. - "*Povijest Hrvata (od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća)*", Zagreb, knj. IV., g. 1988.

Juraj KOČIČIĆ

1927. - "*Pape i hrvatski narod*", Zagreb, g. 1927.

1998. - "*Pape i hrvatski narod*", Zagreb, g. 1998. (izmijenjeno i dopunjeno izdanje - Juraj Kolarić)

Nikica KOLUMBIĆ

1973. - "*Humanizam i renesansa u hrvatskoj književnosti*", *Zadarska revija*, Zadar, br. 3-4, g. 1973., str. 199-213

1980. - "*Hrvatska književnost od humanizma do manirizma*", Zagreb, g. 1980.

Kruno KRSTIĆ

1960. - "*Humanizam kod Južnih Slavena*", *Enciklopedija Jugoslavije*, Zagreb, sv. 4., g. 1960., str. 287-303
1962. - "*Latinitet kod Južnih Slavena*", *Enciklopedija Jugoslavije*, Zagreb, sv. 5., g. 1962., str. 478-494
1988. - "*Humanizam kod Južnih Slavena*", *Enciklopedija Jugoslavije*, Zagreb, sv. 5., g. 1988., str. 449-464
- Milan KRUHEK
1989. - "*Povijesno-topografski pregled pavlinskih samostana u Hrvatskoj*", *Kultura pavlina u Hrvatskoj (1244.-1786.)*, Zagreb, g. 1989., str. 67-93
- 1997.a - "*Pregled povijesnih zbivanja na području starohrvatske župe Krbave*", *Krbavska bitka i njezine posljedice*, Zagreb, g. 1997., str. 62-78
- 1997.b - "*Topografija krbavske spomeničke baštine*", *Krbavska bitka i njezine posljedice*, Zagreb, g. 1997., str. 99-129
- Milan KRUHEK - Zorislav HORVAT
1988. - "*Sakralna arhitektura Krbave i Like - na području krbavsko-modruške biskupije*", *Krbavska biskupija u srednjem vijeku*, Rijeka - Zagreb, g. 1988., str. 187-233
1990. - "*Castrum Thersan et civitas Modrussa - povijesni i topografski pregled*", *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, Zagreb, sv. 16., g. 1990., str. 89-131
- Miroslav KURELAC
1965. - "*Nikola Modruški (N. Kotoranin, N. iz Majina, N. Machinensis)*", *Enciklopedija Jugoslavije*, Zagreb, sv. 6., g. 1965., str. 288-289
1982. - "*Kulturna i znanstvena djelatnost Ivana Viteza od Sredne (1405.-1472.)*", *Zbornik Zavoda za povijesne znanosti Istraživačkog centra JAZU*, Zagreb, sv. 12., g. 1982., str. 21-34
1987. - "*Hrvatski humanisti rane renesanse (Hrvatska i Ugarska predkorvinskog doba)*", *Croatica Christiana Periodica*, Zagreb, god. XI., br. 19, g. 1987., str. 95-107
1988. - "*Nikola Modruški (1427.-1480.) - Životni put i djelo*", *Krbavska biskupija u srednjem vijeku*, Rijeka - Zagreb, g. 1988., str. 123-142
1992. - "*O mogućnostima i uvjetima mira između Venecije i Turaka: poslanica Dubrovčanina Mateja Ranjine papi Sikstu IV. 1479.*", *Croatica Christiana Periodica*, Zagreb, god. XVI., br. 30, g. 1992., str. 179-182
1995. - "*Ivan Vitez od Sredne, kanonik kustos zagrebački, nadbiskup ostrogonski i protektor zagrebačke biskupije u doba kralja Matije Korvina*", *Zagrebačka biskupija i Zagreb (1094.-1994.)*, Zagreb, g. 1995., str. 179-188
1998. - "*Hrvatski protuturski pisci XV. stoljeća*", *Rasprave iz hrvatske kulturne prošlosti*, Zagreb, knj. 1., g. 1998., str. 77-92
- Emilij LASZOWSKI
1894. - "*Modruš*", *Prosvjeta*, Zagreb, god. II., br. 24, g. 1894., str. 746-750
1902. - "*Hrvatske povjesne građevine*", Zagreb, knj. I., g. 1902.
1923. - "*Gorski kotar i Vinodol - dio državnine knezova Frankopana i Zrinskih*", Zagreb, g. 1923.
- LEXICON
- 1973./1978. - "*Lexicon Latinitatis medii aevi Iugoslaviae*", *Zagrabiae*, sv. I.-II., g. 1973. i 1978.
- Šime LJUBIĆ (Simeone GLIUBICH)
1856. - "*Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*", Vienna, g. 1856.
- Milan MARUŠIĆ
1999. - "*Kronika Krbave i Udbine kroz stoljeća*", Zagreb - Samobor, g. 1999.

Mirjana MATIJEVIĆ-SOKOL

1982. - "Uspostava mletačke vlasti u Kotoru 1420. godine (na osnovi kotorskih notarskih isprava)",
Zbornik Zavoda za povijesne znanosti Istraživačkog centra JAZU, Zagreb, sv. 12., g. 1982., str.
9-20

Agostino MAYER - Andrea GENNARO - Alfonso RAES - Michele FEDERICI

1952. - "Penitenza", *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano, sv. IX., g. 1952., stup. 1104-1131

George W. McCLURE

1991. - "Sorrow and Consolation in Italian Humanism", Princeton (New Jersey), g. 1991.

Giovanni MERCATI

1925. - "Notizie varie sopra Niccolò Modrussense", *La Bibliofilia*, Firenze, god. XXVI., g. 1924.-
1925., sv. 6.-7., str. 165-179; sv. 8.-9., str. 253-265; sv. 10.-11., str. 289-299; sv. 12., str. 359-
372 (rasprava je kasnije pod istim naslovom u cijelosti ponovno objavljena u *Opere minori*
/1917-1936/ - 4, unutar *Studi e testi*, Città del Vaticano, sv. 79., g. 1937., str. 208-267)

Matija MESIĆ

1864. - "Hrvati na izmaku XV. i na početku XVI. vieka (I. nastavak)", *Književnik*, Zagreb, god. I., g.
1864., str. 401-431

1865. - "Hrvati na izmaku XV. i na početku XVI. vieka (III. nastavak)", *Književnik*, Zagreb, god. II.,
g. 1865., str. 61-78

Andelko MIJATOVIĆ

1978. - "Problem nestanka 'Crkve bosanske' u poratnoj historiografiji", *Croatica Christiana*
Periodica, Zagreb, god. II., br. 2, g. 1978., str. 1-16

Slavko MIJUŠKOVIĆ

1955. - "Statuta civitatis Cathari (Poglavlja o predaji Kotora Veneciji)", *Godišnjak Pomorskog*
muzeja u Kotoru, Kotor, god. III., g. 1955., str. 7-24

Giuseppe MONTI - Egidio CAGGIANO - Giacomo VIOLARDO - Pietro PALAZZINI

1949. - "Censura", *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano, sv. III., g. 1949., stup. 1292-1301

Jadranka NERALIĆ

1999. - "Udio Hrvata u papinskoj diplomaciji", *Zbornik Diplomatske akademije - simpozij Hrvatska*
srednjovjekovna diplomacija, Zagreb - Zadar, god. 4., br. 2, g. 1999., str. 89-118

OPĆA ENC.

1980. - "Nikola Modruški", *Opća enciklopedija JLZ*, Zagreb, sv. 6., g. 1980., str. 28

Ivan OSTOJIĆ

1961. - "Turska najezda i benediktinski spomenici u našim stranama", *Prilozi povijesti umjetnosti u*
Dalmaciji", Split, sv. 13., g. 1961., str. 133-146

1964. - "Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima (Benediktinci u Dalmaciji)", Split, sv.
II., g. 1964.

1965. - "Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima (Benediktinci u panonskoj Hrvatskoj i
Istri)", Split, sv. III., g. 1965.

Sergio PAGANO

1986. - "Schedario Baumgarten (Descrizione diplomatica di bolle e brevi originali da Innocenzo III
a Pio IX)", Città del Vaticano, sv. IV., g. 1986.

Ludwig PASTOR

1894. - *"Geschichte der Päpste seit dem Ausgang des Mittelalters"*, Freiburg im Breisgau, sv. II., g. 1894.

Stjepan PAVIČIĆ

1962. - *"Seobe i naselja u Lici"*, Zbornik za narodni život i običaje JAZU, Zagreb, knj. 41., g. 1962., str. 5-332

Ivan PEDERIN

1990. - *"Mletačka uprava, privreda i politika u Dalmaciji (1409.-1797.)"*, Dubrovnik, g. 1990.

Dane PEJNOVIĆ

1997. - *"Geopolitički položaj Krbave u srednjovjekovnom, osmanlijskom i vojnokrajiškom razdoblju"*, Krbavska bitka i njezine posljedice, Zagreb, g. 1997., str. 51-61

Makso PELOZA

1969. - *"Historijat stvaranja modruške biskupije sa sjedištem u Rijeci 1818.-1822. godine"*, Jadranski zbornik, Rijeka - Pula, sv. VII., g. 1969., str. 417-433

Marko PEROJEVIĆ

1942. - *"Stjepan Tomašević"*, poglavlje u knjizi *"Poviest hrvatskih zemalja Bosne i Hercegovine od najstarijih vremena do godine 1463."*, Sarajevo, knj. I., g. 1942., str. 555-592

Ćiril PETEŠIĆ

1989. - *"Glagoljski prvotisci i pavlini"*, *Croatica Christiana Periodica*, Zagreb, god. XIII., br. 24, g. 1989., str. 27-44

Ivo PETRICIOLI

1955. - *"Stara nadbiskupska palača u Zadru"*, *Tkalčićev zbornik*, Zagreb, sv. I., g. 1955., str. 91-97

1964. - *"Romanika u Zadru"*, *Zadar - zbornik (geografija - ekonomija - saobraćaj - povijest - kultura)*, Zagreb, g. 1964., str. 545-560

1972. - *"Umjetnička obrada drveta u Zadru u doba gotike"*, Zagreb, g. 1972.

1974. - *"Zadar na prijelomu XV. i XVI. stoljeća"*, *Zbornik radova o Federiku Grisigonu, zadarskom učenjaku (1472.-1538.)*, Zadar, g. 1974., str. 9-26

1983. - *"Tragom srednjovjekovnih umjetnika"*, Zagreb, g. 1983.

1985. - *"Katedrala Sv. Stošije - Zadar"*, Zadar, g. 1985.

1990. - *"Od ranog kršćanstva do baroka"*, *Sjaj zadarskih riznica*, Zagreb, g. 1990., str. 15-28

1993. - *"Novi podaci o renesansnim majstorima u Zadru"*, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, Zadar, sv. 32 (19), g. 1993., str. 217-230

Marko PETRIČEVIĆ

1909. - *"Prijenos sijela biskupije krbavske s Udbine u Modruš (Pabirci po historiji biskupije senjske i krbavske ili modruške)"*, *Nastavni vjesnik*, Zagreb, knj. XVII., sv. 6., g. 1909., str. 409-424

Renato PIATTOLI - Anna Maria CIARANFI

1935. - *"Pienza"*, *Enciclopedia italiana di scienze, lettere ed arti*, Roma, sv. XXVII., g. 1935., str. 199-201

Giovanni Battista PICOTTI

1935. - *"Pio II papa"*, *Enciclopedia italiana di scienze, lettere ed arti*, Roma, sv. XXVII., g. 1935., str. 310-312

1952. - *"Pio II, papa"*, *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano, sv. IX., g. 1952., stup. 1492-1496

Josip POLJAK - J. S. VRIGNANIN - Juraj BOŽIČEVIĆ

1943. - *"Velika župa Modruš"*, Zagreb, g. 1943.

Giuseppe PRAGA

1935. - *"Zara nel Rinascimento"*, *Archivio storico per la Dalmazia*, Roma, sv. XX., g. 1935., str. 303-323
- Slobodan PROSPEROV NOVAK
1997. - *"Povijest hrvatske književnosti (Od humanističkih početaka do Kašićeve ilirske gramatike 1604.)"*, Zagreb, knj. II., g. 1997.
- Valentin PUTANEC
1960. - *"Problem predsenjskih tiskara u Hrvatskoj (1482.-1493.)"*, *Jadranski zbornik*, Rijeka - Pula, god. IV., g. 1959.-1960., str. 51-107
1985. - *"Novi prilozi za povijest hrvatskih inkunabula 15. stoljeća"*, *Čakavska Rič*, Split, god. 13., br. 1, g. 1985., str. 3-56
- Andrija RAČKI
1908. - *"Dijeceza senjska prema dijecezi modruškoj ili krbavskoj"*, *Katolički list*, Zagreb, god. 59., br. 11, g. 1908., str. 121-123
- Franjo (Franciscus) RAČKI
1857. - *"Nešto o premještenju biskupske stolice iz Kèrbave u Modrušu"*, *Zagrebački katolički list*, Zagreb, god. VIII., br. 8, g. 1857., str. 58-60
1872. - *"Rukopisi tičući se južno-slovinske povjesti u arkivih srednje i dolnje Italije"*, *Rad JAZU*, Zagreb, knj. XVIII., g. 1872., str. 205-258
1910. - *"Schematismus cleri dioecesium Segniensis et Modrušiensis seu Corbaviensis pro anno 1910."*, Segniae, g. 1910.
- Tomislav RAUKAR
1997. - *"Hrvatsko srednjovjekovlje - prostor, ljudi, ideje"*, Zagreb, g. 1997.
- Tomislav RAUKAR - Ivo PETRICIOLI - Franjo ŠVELEC - Šime PERIČIĆ
1987. - *"Zadar pod mletačkom upravom (1409.-1797.)"*, Zadar, g. 1987.
- Stjepan RAZUM
1999. - *"Hrvatska i Sveta Stolica u kasnom srednjem vijeku"*, *Hrvatska / Sveta Stolica - stoljetne veze*, Zagreb, g. 1999., str. 40-63 (dvojezično hrvatsko-talijansko izdanje)
- Angelo RITIG
1979. - *"Zaustavite zeleni mjesec! (Nikola Modruški)"*, Zagreb, g. 1979. (u dodatku knjizi na str. 319-324 objavljeni su hrvatski prijevodi M. Križmana dvaju pisama zadarskoga nadbiskupa M. Vallaressa od 10. srpnja 1462. g.)
- Silvio ROMANI - Silverio MATTEI
1949. - *"Assoluzione"*, *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano, sv. II., g. 1949., stup. 192-198
- Petar RUNJE
1988. - *"Veze krbavsko-ličkih glagoljaša s Dalmacijom u 15. stoljeću"*, *Krbavska biskupija u srednjem vijeku*, Rijeka - Zagreb, g. 1988., str. 113-121
- Remigio SABBADINI
1915. - *"Quando fu riconosciuta la latinità del rumeno"*, *Atene e Roma*, Roma, god. XVIII., g. 1915.
- Ljerka SCHIFFLER
1992. - *"Humanizam bez granica (Hrvatska filozofija u europskom obzoru)"*, Zagreb, g. 1992.
- Manoilo SLADOVIĆ
1856. - *"Pověsti biskupijah senjske i modruške ili krbavske"*, Trst, g. 1856.

Marija STAGLIČIĆ

1982. - "Zvonik katedrale u Zadru", *Peristil*, Zagreb, br. 25, g. 1982., str. 149-158

Aleksandar STIPČEVIĆ

1985. - "Povijest knjige", Zagreb, g. 1985.

Jakov STIPIŠIĆ

1972. - "Egdotika diplomatskih izvora u prošlosti i danas", *Arhivski vjesnik*, Zagreb, god. XV., g. 1972., str. 85-124

1991. - "Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi", Zagreb, g. 1991.

Ante M. STRGAČIĆ

1964. - "Hrvatski jezik i glagoljica u crkvenim ustanovama grada Zadra", *Zadar - zbornik (geografija - ekonomija - saobraćaj - povijest - kultura)*, Zagreb, g. 1964., str. 373-429

Đuro SZABO

1920. - "Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji", Zagreb, g. 1920.

Franjo ŠANJEK

1984. - "Knjiga u Hrvata u vrijeme otkrića tiska", *Croatia Christiana Periodica*, Zagreb, god. VIII., br. 14, g. 1984., str. 213-224

1987. - "Heterodoksno kršćanstvo u našim krajevima u Kapistranovo doba", *Croatia Christiana Periodica*, Zagreb, god. XI., br. 19, g. 1987., str. 83-94

1988. - "Crkva i kršćanstvo u Hrvata (I. Srednji vijek)", Zagreb, g. 1988.

1992. - "Kršćanstvo Bosne i Hercegovine", *Croatia Christiana Periodica*, Zagreb, god. XVI., br. 30, g. 1992., str. 119-152

1996. - "Kršćanstvo na hrvatskom prostoru - pregled religiozne povijesti Hrvata (7.-20. st.)", Zagreb, g. 1996.

Ferdo ŠIŠIĆ

1893. - "Bitka na Krbavskom polju (11. rujna 1493.)", Zagreb, g. 1893.

1907. - "Prilog rodoslovju Kurjakovića, knezova Krbavskih od plemena Gusić", *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, Zagreb, n. s., sv. IX., g. 1906./1907., str. 77-80

Vjekoslav ŠTEFANIĆ

1937. - "Opatija Sv. Lucije u Baški i drugi benediktinski samostani na Krku", Zagreb, g. 1937.

Marko ŠUNJIĆ

1967. - "Dalmacija u XV. stoljeću", Sarajevo, g. 1967.

1989. - "Trogirski izvještaji o turskom osvojenju Bosne (1463.)", *Glasnik arhiva i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, god. XXIX., g. 1989., str. 139-157

Ljudevit THALLÓCZY

1916. - "Povijest (banovine, grada i varoši) Jajca - 1450.-1527.", Zagreb, g. 1916.

Giovanni Battista VERMIGLIOLI

1807. - "Memorie per servire alla vita di Francesco Maturanzio, oratore e poeta perugino", Perugia, g. 1807.

Pavuša VEŽIĆ

1975. - "Crkva Svete Marije Velike u Zadru", *Diadora*, Zadar, sv. 8., g. 1975., str. 119-140

1979. - "Nadbiskupska palača u Zadru", *Peristil*, Zagreb, br. 22, g. 1979., str. 17-36

Stjepan Božo VUČEMILO

1972. - "Anđeo dalla Costa i njegov 'Zakon Czarkovni' (Pravno-povijesna prouka prvog priručnika kanonskog prava na hrvatskom jeziku)", Zagreb, g. 1972.

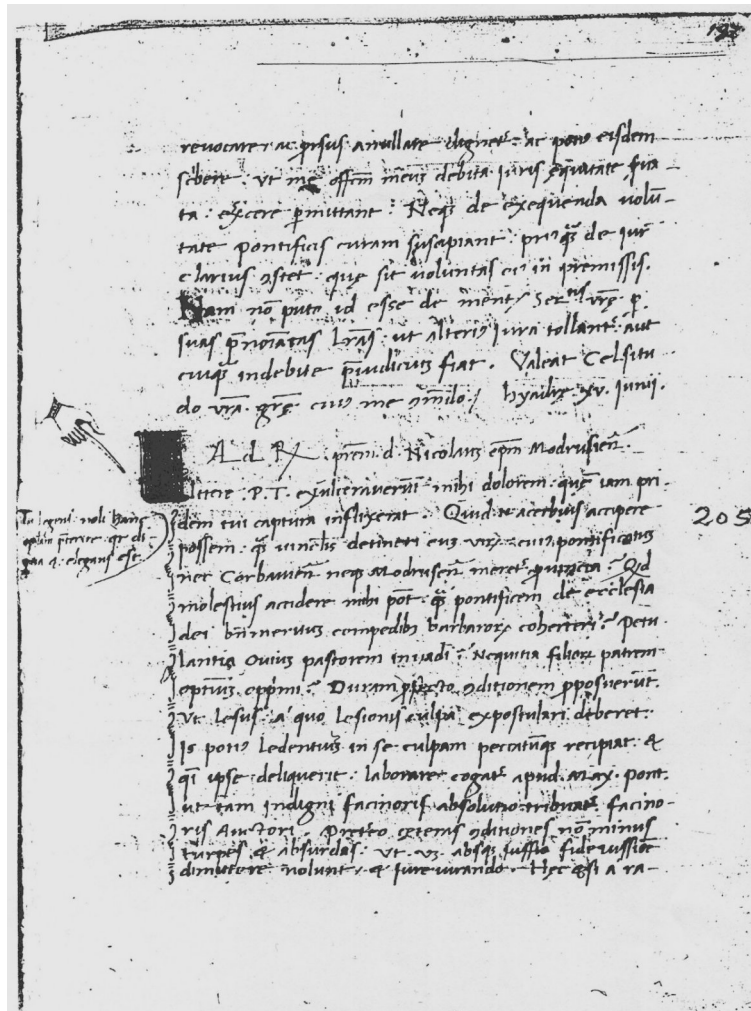

Nikola ŽIC

- 1933.a - "*Najstarija inkunabula hrvatskog autora*", *Nastavni vjesnik*, Zagreb, knj. XLI., sv. 1.-3., g. 1932.-1933., str. 1-7
- 1933.b - "*Kodeksi modruškoga biskupa Nikole*", *Nastavni vjesnik*, Zagreb, knj. XLI., sv. 4.-5., g. 1932.-1933., str. 141-149
- 1933.c - "*Grob znamenitog Hrvata*", *Nastavni vjesnik*, Zagreb, knj. XLI., sv. 6.-7., g. 1932.-1933., str. 246-249
- 1933.d - "*Knjižnica modruškoga biskupa Nikole*", *Nastavni vjesnik*, Zagreb, knj. XLI., sv. 8.-10., g. 1932.-1933., str. 336-347
- 1937.a - "*Modruški biskup Nikola i propast Bosne*", *Napredak 1938. - hrvatski narodni kalendar*, Sarajevo, g. 1937., str. 52-56
- 1937.b - "*Biskup Nikola Kotoranin iz XV. stoljeća*", *Jadranski dnevnik*, Split, god. IV., g. 1937., br. 150, str. 3, 6
1938. - "*Modruški biskup Nikola (Njegov život u domovini, prije polaska u Italiju)*", *Jadranski dnevnik*, Split, god. V., g. 1938., br. 153, str. 10; br. 159, str. 11-12
1952. - "*Glagoljsko pismo Nikole Modruškoga*", *Slovo*, Zagreb, knj. I., g. 1952., str. 33-35

Marijan ŽUGAJ

1986. - "*Hrvatska biskupija 1352.-1578. (II. dio)*", *Croatica Christiana Periodica*, Zagreb, god. X., br. 18, g. 1986., str. 1-26
1996. - "*Franjevci konventualci biskupi u senjskoj i krbavskoj ili modruškoj biskupiji*", *Croatica Christiana Periodica*, Zagreb, god. XX., br. 38, g. 1996., str. 45-72

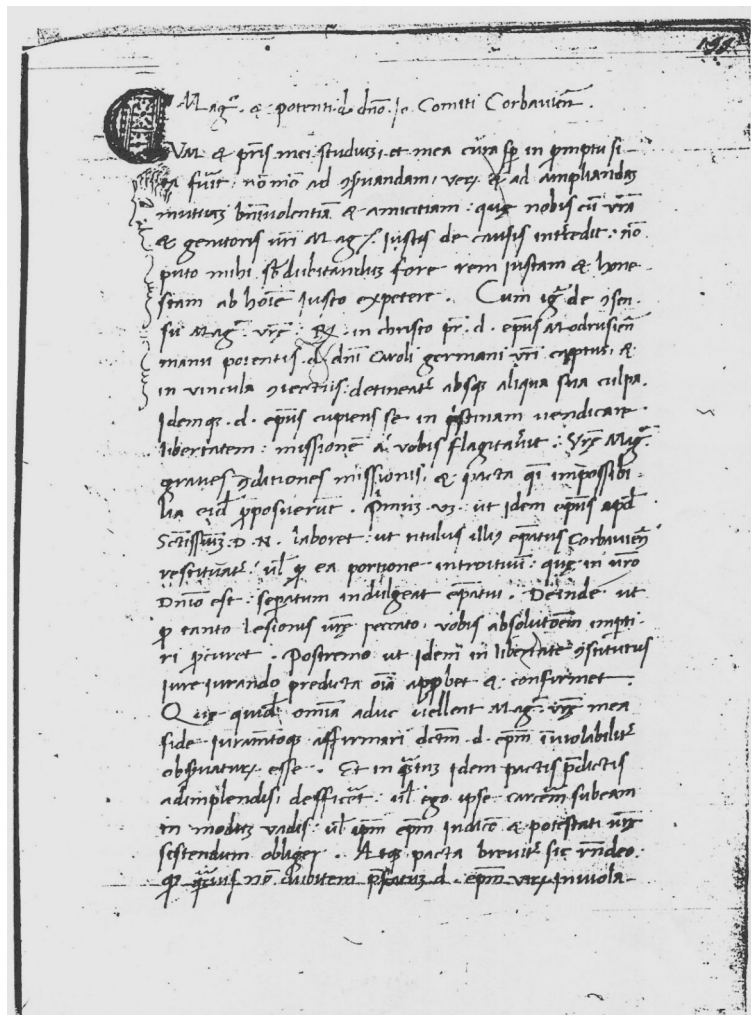

PRILOG I.a
 Pismo zadarskoga nadbiskupa Maffea Vallaressa
 modruškome biskupu Nikoli od 10. srpnja 1462. g.
 (BAV, Barb. Lat. 1809, str. 197)

196
tunc: Sente aliena iudicant: horum in possum p.
tunc: ut equo suo odioribus ppositis, q̄s sua in
tunc: p̄ficiendis fuerat: p̄stetis fidem: p̄m̄s si con-
ri & laborare: ut S̄t̄sim̄ d. n. culpam ignoscat: ab-
soluōis beneficium tribuat: Similis ep̄tus cōm̄ter: aut
alibus de noua creet. Quod ego q̄s p̄cuntur me
offero ac spondeo: Dum int̄m̄ tua p. velat̄, q̄ p̄-
stis libertati restituat: quēd̄m̄s latus ad Maḡ d.
q̄ sepsi. Illud uo neq̄ dignum meo ḡuenit: neq̄
ill̄m̄ venet̄ d̄bit̄o app̄bitum in certo sc̄o: ut me na-
dem p̄ tua salute p̄m̄m̄ q̄d̄ fact̄: si fact̄ e p̄t̄it̄: nō
dubitem. hec n. causa q̄ seminatū q̄dam̄
discussiois: pacisq̄ euolande s̄t̄ seruatis n̄q̄ & Co-
m̄tes istos n̄ro imp̄io firmos esset. & s̄p̄t̄i p̄m̄a.
Ego n. q̄d̄ ad meos attinet officiu: nihil p̄m̄m̄s.
q̄d̄ t̄us saluti t̄usq̄ relaxationi cōducibile fore intel-
ligam: nunq̄ conquestam: donec R. P. T. p̄stis liber-
tatis dignitatisq̄ gradum sibi uendat. P. s̄p̄a: pon-
q̄ uerbis tuam oppressionē soluendam esse: cuius
mibi est. Plura in ep̄t̄a sebere: que dolorem
tuis leniant: que ut officiu meus insinuet: neq̄ ip̄
postulat: neq̄ ab̄t̄is nūc̄ p̄perantis pat̄it. Vlt̄m̄ nōn̄.
ut illud plannus m̄m̄a tuo fuerit: ut n̄q̄ in
re mala bono uirt̄e n̄o. Dabit n. deus his q̄s finit.
Vale in dno. Ex hydra die x. Julij. M̄c̄c̄ lxxi.

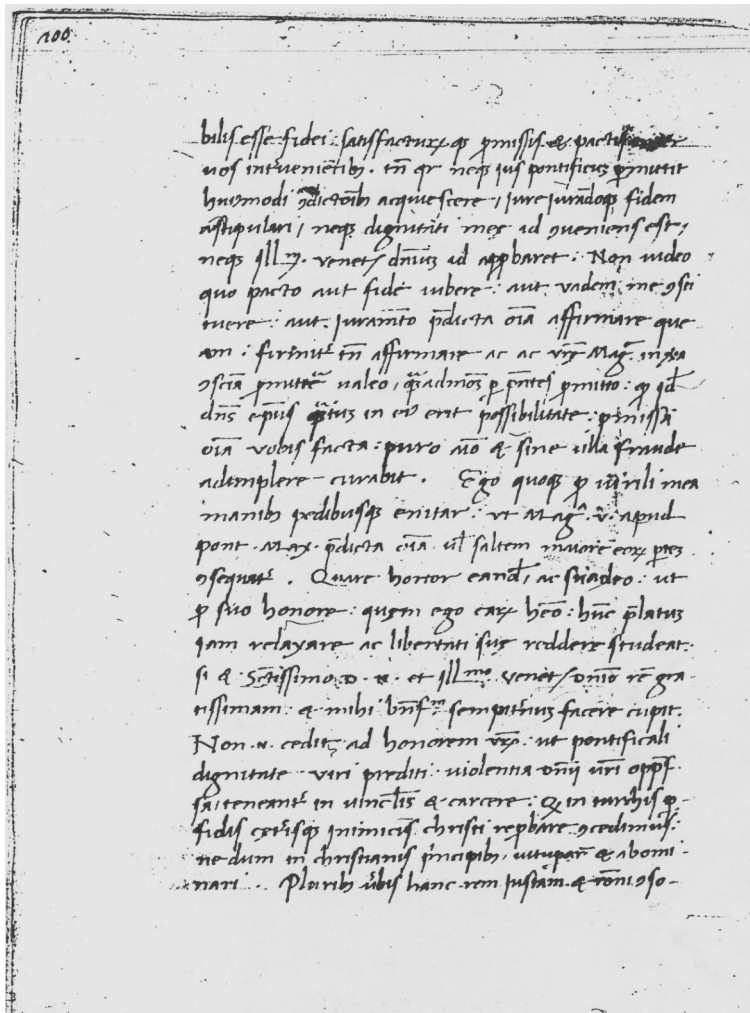
PRILOG I b

Pismo zadarskoga nadbiskupa Maffea Vallaressa
modruškome biskupu Nikoli od 10. srpnja 1462. g.
(BAV, Barb. Lat. 1809, str. 198)

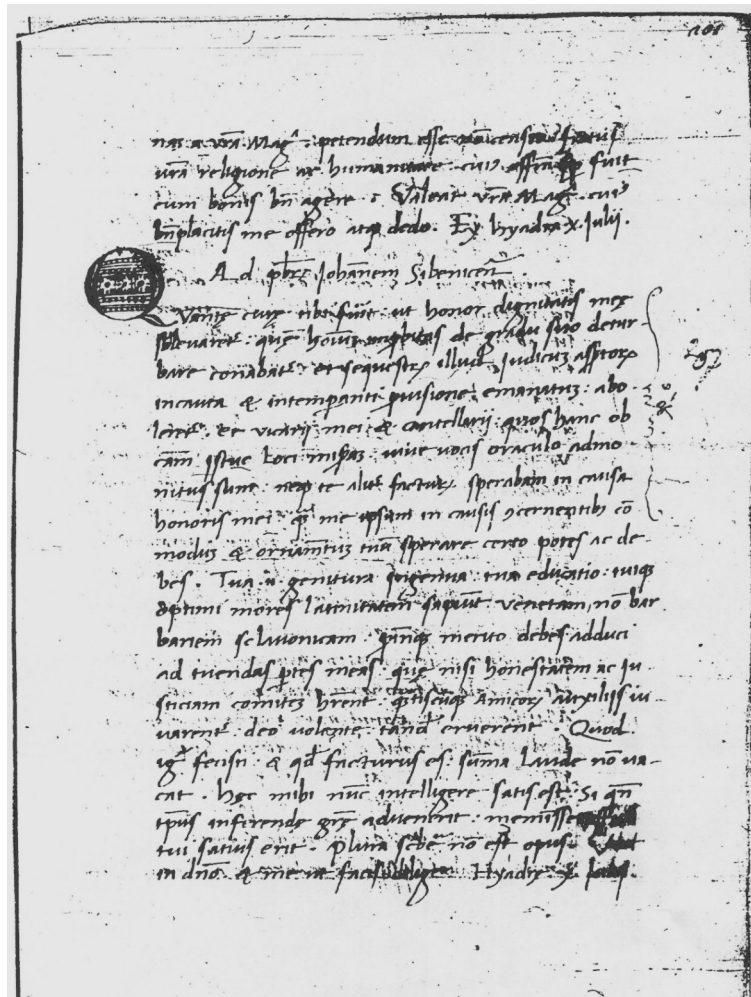

PRILOG II.a

Pismo zadarskoga nadbiskupa Maffea Vallaressa
krbavskome knezu Ivanu od 10. srpnja 1462. g.
(BAV, Barb. Lat. 1809, str. 199)

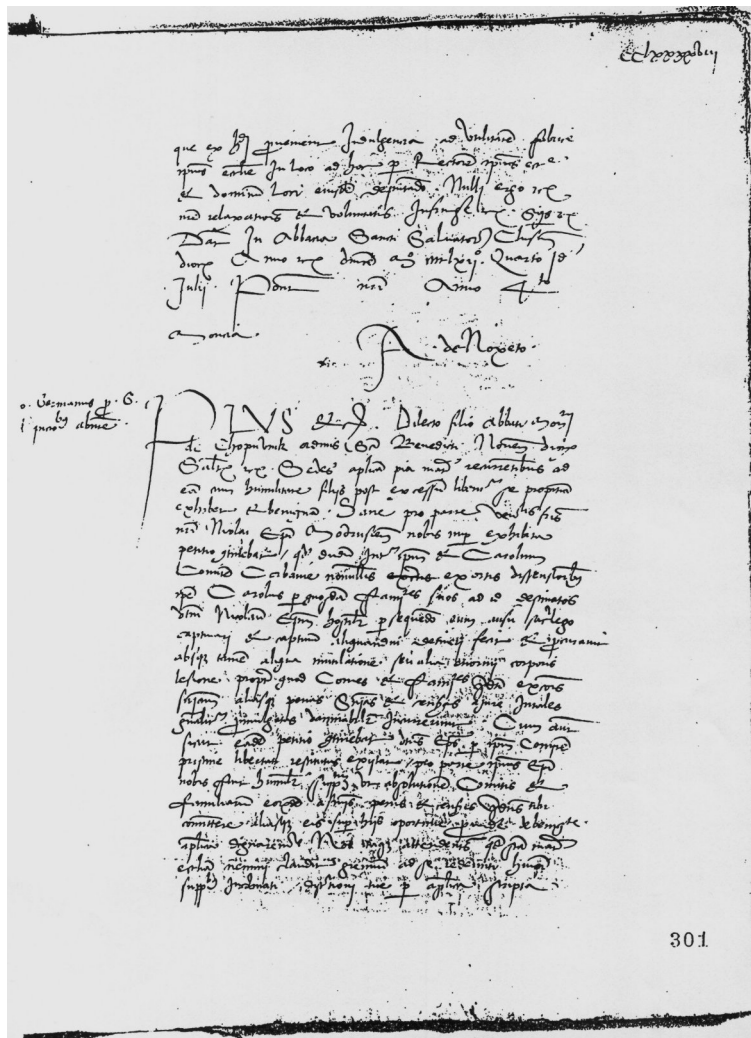

Pismo zadarskoga nadbiskupa Maffea Vallaressa
krbavskome knezu Ivanu od 10. srpnja 1462. g.
(BAV, Barb. Lat. 1809, str. 200)

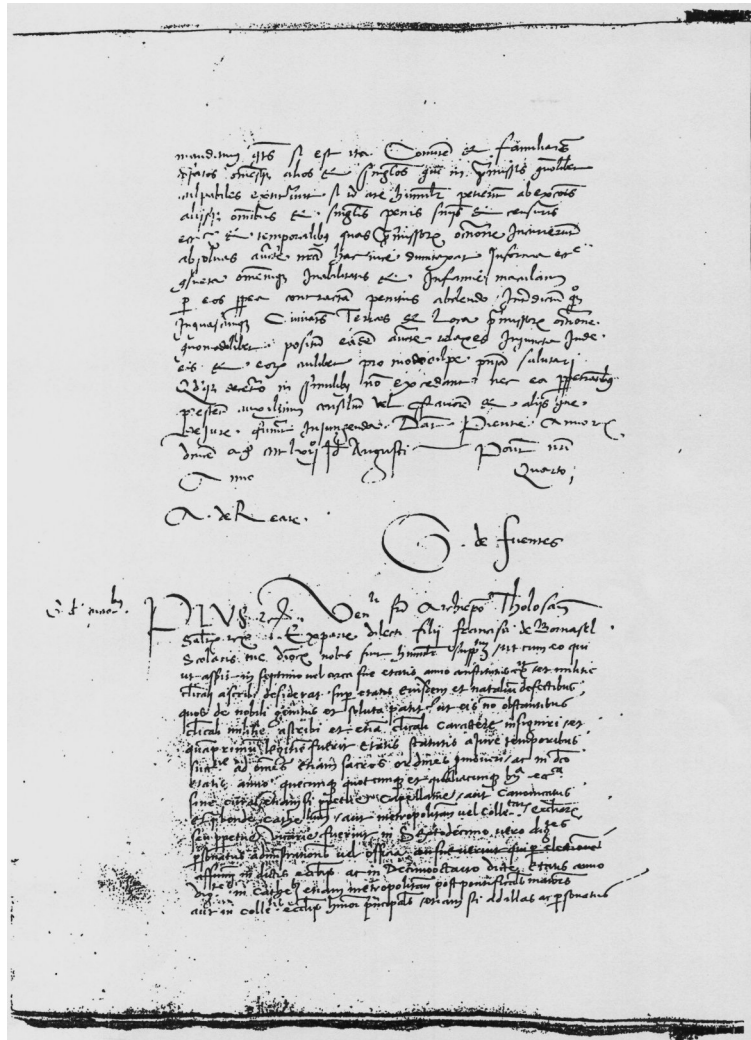

PRILOG II.c

Pismo zadarskoga nadbiskupa Maffea Vallaressa
krbavskome knezu Ivanu od 10. srpnja 1462. g.
(BAV, Barb. Lat. 1809, str. 201)

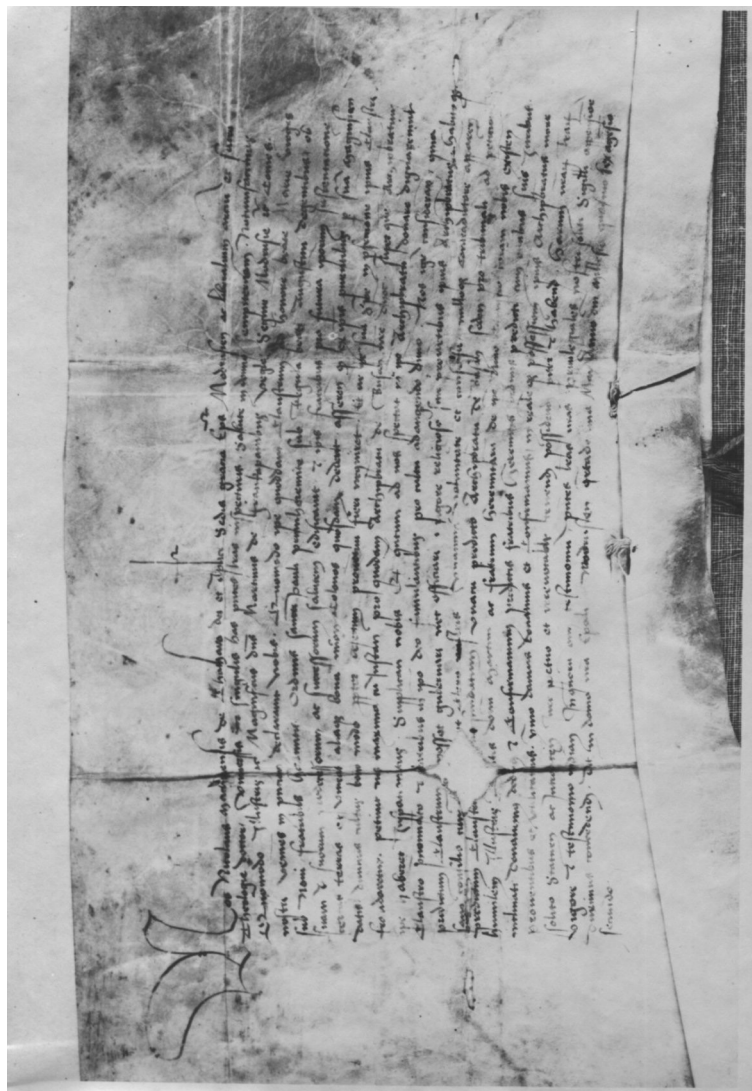

PRILOG III.a
Bula pape Pija II. izdana u Pienzi 13. kolovoza 1462. g.,
upućena opatu benediktinskog samostana
Sv. Jurja Koprivskog u ninskoj dijecezi
(ASV, Reg. Vat. 507, fol. 301r)

PRILOG III.b
Bula pape Pija II. izdana u Pienzi 13. kolovoza 1462. g.,
upućena opatu benediktinskog samostana
Sv. Jurja Koprivskog u ninskoj dijecezi
(ASV, Reg. Vat. 507, fol. 301v)

PRILOG IV.

Isprava modruškoga biskupa Nikole Kotoranina
izdana u Modrušu 14. svibnja 1462. g. pavlinskome samostanu u Novom
(HDA, f. 652, *Acta conventus Noviensis*, fasc. I., br. 4)

Mislav Elvis Lukšić: THE IMPRISONMENT OF NIKOLA MODRUŠKI (NICOLAUS MODRUSIENSIS) BY THE COUNTS OF KRBAVA IN 1462

The author describes the kidnapping, imprisonment and blackmailing of the Modruš bishop Nikola Kotoranin (Nicolaus Machinensis de Catharo, 1461-1480) - better known as Nikola Modruški (Nicolaus Modrusiensis) - the actions which were undertaken in 1462 by the count of Krbava Karlo Kurjaković (the younger) with the assent of his cousin german the count Ivan Kurjaković and with the help of some of his confidants. With the exception of casual notes, these events have not received proper attention in historical researches yet. The afflictions undergone by one of the most eminent and renowned Croatian humanistic intellectuals, writers, prelates and diplomats of his time can today be partially comprehended owing to the contents of two letters known in scholarly circles from the epistolary of the Zadar archbishop Maffeo Vallaresso (1450-1495) which is kept in *Bibliotheca Apostolica Vaticana* as a part of the *Barberiniana* library. These letters bear witness to his intercession in this unusual case concerning which we have additional knowledge owing to a report written at the Venetian *Consilium Rogatorum* and as well to a bull issued by the pope Pius II (1458-1464) from *Archivum Secretum Vaticanum* directly connected with these events.

As can be seen from the two Vallaresso's letters dated July 10th, 1462, discontent that two years previously the center of the Krbava diocese together with the title had been moved from Krbava to the town Modruš, which was at the time within the dominion of their opponents the Frankapan family, the counts had seized the opportunity to kidnap and then blackmail the imprisoned bishop of Modruš, a man in the confidence of the Frankapan family, and force him to make pope Pius II return the bishop's seat and title to Krbava or to establish the new diocese within their dominion in proportion to the profit from local estates. The kidnapping took place around the middle of May at the earliest or perhaps a bit later during May or June, since we know from one preserved bishop's document that he was still free on May 14th, 1462 within his seat in Modruš. In addition to the main demand mentioned above, the counts forced the bishop to take upon himself the whole blame for these events and to make pope Pius II give them absolution from the ecclesiastical punishments they had fallen into because of the great sin they had committed in imprisoning him. They also demanded that the Zadar archbishop Vallaresso personally guarantee that everything that the bishop under oath promises to be carried out before his liberation will be accomplished. The prisoner himself has reported all this in a letter to the Zadar archbishop. As can be seen from the letters to bishop Nikola Modruški and to count Ivan of Krbava, the archbishop refused to give his personal guarantee. However, urging the counts to immediately liberate the bishop and the bishop to comply for his safety with the demands, the archbishop promised to do everything within his powers to bring the case to a happy conclusion and to intercede with the Holy See, only if the counts show the good will and let the bishop free.

The contents of these two letters published in Italy seventy five years ago supplement our knowledge concerning these unusual and dramatic events. Historical science had been acquainted with this case in the past century primarily because of the report of the Venetian *Consilium Rogatorum* from August 12th, 1462 which had been published both in Hungary

and Croatia more than a hundred years ago and which describes the Venetian intercession in the case through their secretary Dominicus Stella after the written request of the pope Pius II. Through him the Kurjakovići in July sought the Venetian assurance that the bishop, when freed, will not undertake anything against them regarding the Krbava diocese nor will he seek revenge because of his enforced imprisonment. In August the Venetians, with the written acceptance of the pope, consented to these terms and sent again the secretary Stella to them with the written guarantee.

Since the Kurjakovići had already in July expressed to the Venetian emissary their clear willingness to free Nikola Modruški without any unacceptable conditions - of which the Holy See was, except from Venice, afterwards factually informed through the supplication for absolution of the bishop's kidnappers from the ecclesiastical punishments, which had come in from the lately freed bishop himself - the pope Pius II had, because of the bishop's liberation, with the bull issued in Pienza on August 13th, 1462 (not published or scientifically analysed in Croatia yet), authorized Mathias de Baronellis - the abbot of the Benedictine monastery of St. George of Kopriva in Croatian town Obrovac on the river Zrmanja - to grant mercy of absolution from the excommunication and all other ecclesiastical punishments, proclaimed and applied because of these events against the count Karlo of Krbava and all other individuals involved in violence over the church dignitary.

All this leads to the conclusion that the counts for certain reasons had in a short time given up their earlier demands concerning the diocese seat mentioned in the Vallaresso's letters. Apparently, the bishop was set free - as early as late July or early August at the latest - without the counts of Krbava succeeding in their chief aim of returning the bishop's seat to the town Krbava. After the case had been happily concluded, at the end of 1462 the pope named Nikola Modruški as his emissary to the last Bosnian king Stjepan Tomašević.